

Kerkenvisie gemeente Losser

Perspectief op religieus erfgoed
in
Losser, Overdinkel, De Lutte, Beuningen en Glane

“Kerkgebouwen bepalen vaak mede de identiteit van een dorp. Daar moet je zorgvuldig mee omgaan en samen tot een toekomstvisie komen. Doel is, waar mogelijk, behoud van deze beeldbepalende gebouwen”

(Wethouder Nijhuis)

SAMENVATTING

Doel van de Kerkenvisie Losser is om -in samenwerking met betrokkenen- voor de kerkgebouwen binnen de gemeente een integrale en duurzame toekomstvisie te ontwikkelen die perspectief biedt op het behoud en beheer van de kerken voor de korte en middellange termijn. De visie is vooral bedoeld als start om -in gesprek met elkaar- richting te kunnen geven aan de toekomst van die kerken.

Uit de gesprekken met de lokale kerkbesturen, dorpsraden en andere stakeholders blijkt dat de kerken (inclusief klooster, pastorie of parochie, processiepark of kerkenbos en begraafplaats) voor de geloofsgemeenschap en de bewoners van de vijf kerkdorpen van grote emotionele, sociale en culturele waarde zijn. De belangrijkste vraag voor hen is wat -bij afnemende beschikbaarheid van middelen en mensen- de toekomst zal worden van de kerk in hun dorp, inclusief bijbehorende gebouwen en grond.

Fysieke staat en financiën

De constructie van de meeste kerkgebouwen is over het algemeen goed. Voor het voortbestaan van de kerken is regulier onderhoud erg belangrijk, maar kostbaar. Ook de energierekening is een behoorlijke kostenpost. Kerkbesturen willen graag verduurzamen, maar dat is kostbaar en het nadeel is dat bepaalde voorzieningen -zoals zonnepanelen en isolatie- het gebouw aan kunnen tasten.

Bij kerken die inkomsten verkrijgen uit eigen bezit (grond en woningen) is de financiële situatie vaak stabiel dan bij kerken die dat niet hebben. Geloofsgemeenschappen die samen deel uitmaken van een parochie, hebben als voordeel dat ze (financiële) steun kunnen krijgen vanuit die parochie.

Onderhoudswerkzaamheden in kerk, park of begraafplaats die nu door vrijwilligers of kloosterlingen gedaan worden, zullen in de toekomst verdwijnen of ingehuurd moeten worden; dat laatste zal financieel lastig worden.

Gebruik

Bij alle kerken vindt ontkerkelijking plaats, met uitzondering van het St. Ephrem Klooster. Dat betekent afname van het aantal kerkleden en kerkgangers en ook minder inkomsten, giften en schenkingen. Ook zijn er zorgen over de afname van vrijwilligers in het bestuur of voor de voorbereidingen rondom liturgie en vieringen.

In de meeste kerken zijn andere activiteiten toegestaan dan de erediensten, als deze 'passend' zijn. Het bisdom van Utrecht staat multifunctioneel gebruik van de katholieke kerk echter niet toe, hoewel de Paus dit wel toestaat in Europa. Bij de protestantse kerkgemeenschappen speelt dit verbod niet. Als mogelijke functies voor de toekomst van kerken worden genoemd: Dorpshuis, sociaal, educatief, medisch, sport, toerisme, wonen of cultureel (zoals museaal, podium, repetitie). De verbouwing van de pastorie van de Protestantse Kerk in Overdinkel als gezondheidscentrum met aanbouw, vindt men een goed voorbeeld van hergebruik.

De verwachting is dat de geloofsgemeenschap uit het dorp zal verdwijnen als de kerk in de toekomst moet sluiten omdat die (relatief) te groot wordt. Men denkt dat gelovigen over het algemeen niet naar de kerk in een ander dorp zullen gaan. Veel geloofsgemeenschappen willen dan graag een kleine kerk in het dorp behouden. Daarbij speelt dat de huidige kerk is (op)gebouwd door de lokale gemeenschap.

Uitdagingen kerken

Uit de gesprekken met de lokale kerkbesturen blijkt dat zij voor de korte en middellange termijn, vooral de volgende uitdagingen zien:

- 1) Financiering en advies zoeken voor onderhoud en verduurzaming van kerken en bijgebouwen.
- 2) Multifunctioneel gebruik (katholieke) kerken mogelijk maken via bisdom of alternatieve opties onderzoeken voor een kleinere kerk in het dorp.
- 3) Oplossing zoeken voor het (dreigende) tekort aan vrijwilligers en kloosterlingen voor diverse taken.

Uitdagingen gemeente Losser

Het integrale karakter van de (ontwerp) Omgevingsvisie Losser biedt kansen voor de kerkenvisie om vanuit cultuurhistorisch waardevol religieus erfgoed een verbinding te maken met verschillende opgaven uit andere sectoren en deze ook met elkaar te verbinden. In de (ontwerp) Omgevingsvisie zijn die opgaven samengevat in ambities voor 2040, waarvan voor de kerken van belang zijn:

- Toekomstgericht Losser (zoals verduurzaming, energie en klimaatadaptatie)
- Herkenbaar en gastvrij Losser (erfgoed, landschap, natuur, toerisme en recreatie).
- Leefbaar en gezond Losser (sociale samenhang, veiligheid, leefbaarheid, eigen daadkracht en zorg).

Enkele aanbevelingen

- De belangrijkste basisaanbeveling is te zorgen voor duidelijke communicatie tussen gemeente, kerken en dorp(sraden) over de uitdagingen, ambities en aanbevelingen van deze kerkenvisie of vragen daaromtrent. Zoek elkaar op voor gesprek of samenwerking en wissel aanspreekpunten uit voor overleg of vragen aan elkaar.
- Een aantal aanbevelingen voor die gesprekken zijn:
 - Kijk of *bestaande* financieringen en adviezen voor verduurzaming, onderhoud en restauratie van monumenten een optie kunnen zijn voor kerkeigenaren.
 - Onderzoek ook *nieuwe* financieringsmogelijkheden op dat terrein.
 - Maak een cultuurhistorische waardenkaart Losser om kennis over erfgoed vast te leggen.
 - Houd rekening met emoties van bewoners bij de kerk en historie ervan.
 - Houd rekening met het wegvallen sociale netwerk, als geloofsgemeenschap wegvalt in dorp.

INHOUDSOPGAVE

SAMENVATTING	2
1. INLEIDING	5
1.1. Aanleiding	5
1.2. Doel en stakeholders	5
1.3. Aanpak	6
1.4. Leeswijzer	7
2. KERKHISTORIE GEMEENTE LOSSER	8
2.1. Historie katholieke en protestantse gemeenschap	8
2.2. Historie Syrisch-orthodoxe gemeenschap	10
2.3. Kerken anno 2022	11
3. TOEKOMSTVISIE KERKEN GEMEENTE LOSSER	12
3.1. SWOT-Analyse	12
3.2. Fysieke staat	13
3.3. Gebruik	14
3.4. Financiën	15
3.5. Monumenten en karakteristieke panden	16
3.6. Verduurzaming, onderhoud en restauratie	17
4. ROLLEN, UITDAGINGEN, CONCLUSIES EN AANBEVELINGEN	19
4.1. Rol Rijk	19
4.2. Rol provincie	20
4.3. Rol gemeente	21
4.4. Conclusies en uitdagingen	22
4.5. Aanbevelingen	24
LIJST VAN GERAADPLEEGDE BRONNEN	28

BIJLAGEN

I. HUIDIGE SITUATIE KERKEN GEMEENTE LOSSER	29
I.1. Losser: Protestantse Kerk & Aleida Leurinkhuis	29
I.2. Losser: Heilige Maria Geboortekerk	33
I.3. Overdinkel: Heilige Gerardus Majella kerk	37
I.4. Overdinkel: Protestantse Kerk	43
I.5. De Lutte: Sint Plechelmuskerk	46
I.6. Beuningen: Onze Lieve Vrouwe Kerk	50
I.7. Glane: St. Ephrem Klooster & Kathedraal van H. Maagd Maria	54
I.8. Overige Kerkgebouwen	58
II. VRAGENLIJST GESPREKKEN LOKAAL KERKENBESTUUR	59
III. NAMENLIJST EXTERNE STAKEHOLDERS	61

1. INLEIDING

1.1 AANLEIDING

Het aantal actieve religieuzen neemt af en zet het voortbestaan van veel kerken en kloosters onder druk. In 2019-2021 heeft de Minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap (OCW) middelen beschikbaar gesteld aan gemeenten voor het opstellen van kerkenvisies. Het primaire doel van OCW is het behoud van (rijks)monumentale kerkgebouwen. Om dat doel te bereiken is het noodzakelijk om alle kerkgebouwen in samenhang te bezien, ook niet-monumentale kerkgebouwen.

De gemeente Losser wil met het opstellen van de kerkenvisie voor de vijf kernen binnen haar gemeente graag een duurzaam toekomstperspectief ontwikkelen voor haar kerkgebouwen. In totaal heeft Losser negen kerkgebouwen, waarvan er één rijksmonument en vier een gemeentelijk monument zijn. Twee kerkgebouwen zijn buiten gebruik, waarvan er één veranderd is in woonhuis. De zeven kerken die in functie zijn als kerk, hebben allemaal een begraafplaats en één heeft een klooster. Veel kerken hebben een pastorie en/of parochiehuis, sommigen hebben een eigen processiepark of een kerkenbos, woningen en grond.

Nederland kent meer dan 6.000 kerkgebouwen, die vaak het middelpunt vormen van de gemeenschap. Een kerk is karakteristiek voor het straatbeeld en landschap. Bijna iedereen is wel eens in de kerk geweest met een huwelijk, een begrafenis of met Kerst. Veel kerken worden echter minder bezocht dan vroeger, zodat er minder geld is voor zaken zoals onderhoud en energielasten. Het is daarom van belang om na te denken over de toekomst van kerkgebouwen.

Definitie en betekenis van kerkgebouwen

Een kerkgebouw is een gebouw dat doelbewust als gebedshuis is gebouwd, ongeacht de religieuze gemeenschap die het gebuikt. Kerkgebouwen vervullen verschillende betekenissen, zoals een plek van geloof, hoop, liefde of ontmoeting. Een kerkgebouw kan echter ook voor niet-kerkelijken een belangrijke betekenis hebben; als hart van de gemeenschap. Of als plek van herinnering, omdat in de kerk gezamenlijk rituelen zijn voltrokken en men emoties heeft gedeeld (dopen, trouwen, rouwen etc.). Voor anderen is het vooral een object van culturele en kunsthistorische waarde.

Kerkgebouwen bieden vaak ook een stedenbouwkundige oriëntatie omdat zij een bijzondere positie in een wijk of dorp innemen: met regelmaat zijn kerkgebouwen en hun torens de ankerpunten waar de wijk of het dorp rond omheen gebouwd is. Daarnaast worden kerkgebouwen gezien als interessante vastgoedobjecten die vaak centraal gelegen zijn en door hun maatvoering en robuustheid bijna elke nieuwe functie kunnen krijgen. Tenslotte hebben kerkgebouwen betekenis als statussymbool of icoon dat bijvoorbeeld valt af te lezen aan de hoogste toren of het rijkste interieur.

1.2 DOEL EN STAKEHOLDERS

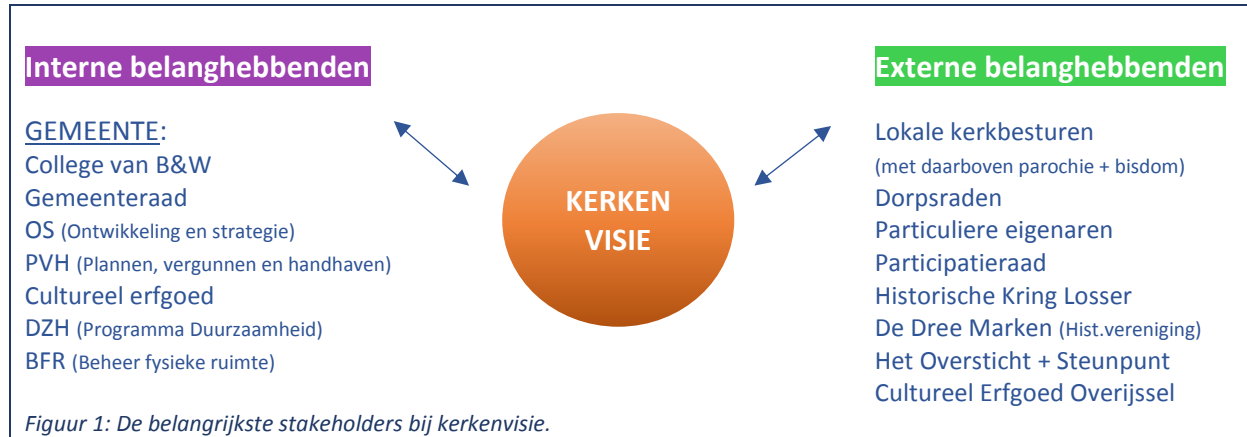
De grote maatschappelijke betrokkenheid en dreigende sluiting van kerken door de ontkerkelijking, maakt het opstellen van een kerkenvisie meer dan ooit noodzakelijk. Een dergelijke visie stelt de eigenaren, overheden en betrokkenen namelijk in staat te anticiperen op komende veranderingen ten aanzien van functie, gebruik en eigendom van de kerkgebouwen. Op deze wijze kan de kerkenvisie in positieve zin tevens bijdragen aan de fysieke en sociale levendigheid van de gemeente.

Doel

Doel van de Kerkenvisie Losser is om voor de monumentale en niet-monumentale kerkgebouwen in de gemeente een integrale en duurzame toekomstvisie te ontwikkelen die perspectief biedt op het behoud en beheer van de kerken voor de korte en middellange termijn. Dit doen we in nauwe samenwerking met de betrokken stakeholders.

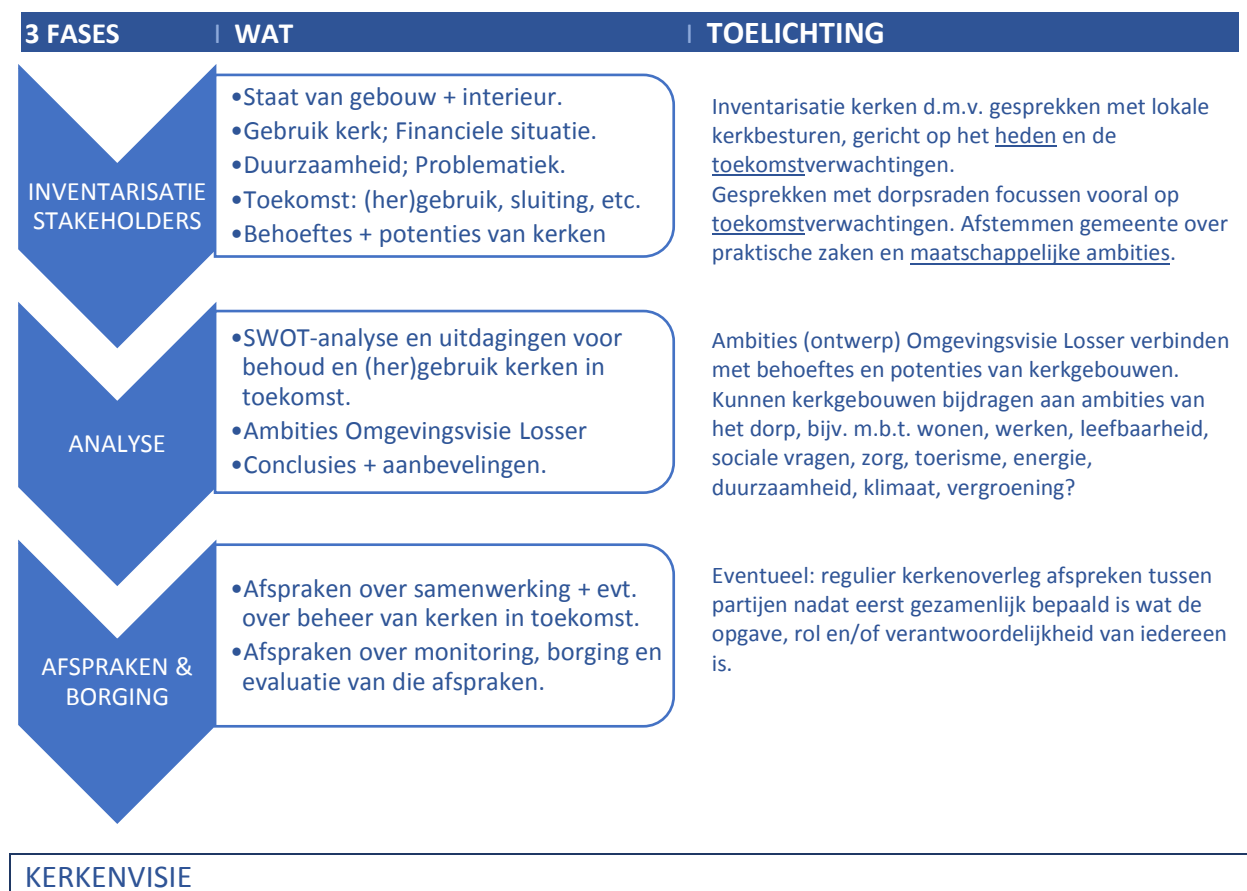
Stakeholders

Hieronder de verschillende stakeholders waarmee we te maken hebben bij het opstellen van de kerkenvisie: belanghebbenden binnen de gemeente Losser en daarbuiten. Met 'lokaal kerkbestuur' bedoelen we het college van rentmeesters van de plaatselijke kerk of de locatieraad en/of het parochiebestuur die zich vooral bezighouden met de financiën en het beheer van de gebouwen.

1.3 AANPAK

Bij het opstellen van de kerkenvisie is onderstaande aanpak gevolgd. Voor de gesprekken met de lokale kerkbesturen is de vragenlijst gebruikt uit bijlage 1.

Figuur 2: Aanpak kerkenvisie.

Basis voor toekomst kerken

Deze kerkenvisie is gebaseerd op een inventarisatie van gesprekken met de lokale kerkbesturen en dorpsraden en Participatieraad Sociaal Domein, waarbij informatie is opgehaald over de huidige situatie van de kerken en hun geloofsgemeenschappen, en de verwachtingen voor de toekomst. Ook is gesproken met andere stakeholders, zoals adviseurs van Het Oversticht en het Steunpunt Cultureel Erfgoed Overijssel en met de Historische kring Losser en De Dree Marken. Daarnaast heeft interne afstemming plaatsgevonden met collega's binnen de gemeente Losser.

Tijdens corona was het niet mogelijk om fysieke bijeenkomsten te organiseren met grote groepen mensen, wel met kleine groepen. Een aantal gesprekken heeft daarom online plaatsgevonden. De gesprekken met de lokale kerkbesturen vonden allemaal fysiek plaats. Uit de gevoerde gesprekken is veel informatie gekomen die een goed beeld geeft van de problematiek en uitdagingen waarvoor de kerkeigenaren zich gesteld zien op korte en middellange termijn.

Door deze uitdagingen te verbinden met de ambities en opgaven voor 2040 uit de (ontwerp) Omgevingsvisie Losser, kunnen we daar aanbevelingen bij plaatsen die oplossingsrichtingen kunnen bieden en aansluiten bij het gemeentelijke beleid. Deze visie kan gebruikt worden als basisdocument om richting te geven aan de toekomst van de kerken in de gemeente Losser, bijvoorbeeld tijdens gesprekken tussen de gemeente, kerken en dorpsraden.

Opbouw

Deze kerkenvisie focust op de zeven kerken in de gemeente Losser die nog in gebruik zijn als kerk.

Hoofdstuk 2 geeft een korte schets van de geschiedenis van de katholieke, protestantse en Syrisch-orthodoxe geloofsgemeenschap in de gemeente Losser en eindigt met een kaart van de gemeente Losser, waarop de kerkgebouwen zijn aangegeven.

Het derde hoofdstuk is een weerslag van de gesprekken met de lokale kerkbesturen en dorpsraden op hoofdlijnen. Het start met een SWOT-analyse over de fysieke staat en het gebruik van de kerk en de financiën van de geloofsgemeenschap over het heden en de toekomst. De laatste twee paragrafen geven informatie over monumenten en karakteristieke panden en mogelijkheden voor financiering en advies over verduurzaming, onderhoud en restauratie van (monumentale) kerkgebouwen.

Hoofdstuk 4, het laatste hoofdstuk, bespreekt eerst de rollen van Rijk, provincie en gemeente. Daarna volgen conclusies en uitdagingen voor de kerkeigenaren en overheden op de korte en middellange termijn. Het hoofdstuk eindigt met een aantal aanbevelingen die richting kunnen geven aan oplossingen in de toekomst.

In bijlage I zijn de afzonderlijke gesprekken met kerkbesturen en dorpsraden te vinden, met aan het eind een overzicht waarin de belangrijkste elementen van die kerk in schema staan.

In bijlage II staat de vragenlijst die is gebruikt voor de gesprekken met de lokale kerkbesturen.

Bijlage III is de lijst met namen van de externe stakeholders waarmee gesprekken zijn gevoerd.

In het kort

De lezer die weinig tijd heeft en in korte tijd de essentie van deze kerkenvisie wil lezen, kan volstaan met het lezen van de samenvatting op pagina 2. Het is raadzaam om daarbij ook de conclusies en uitdagingen uit paragraaf 4.4 lezen, evenals de aanbevelingen uit paragraaf 4.5.

2. KERKHISTORIE GEMEENTE LOSSER

Dit hoofdstuk geeft een kort overzicht van de geschiedenis van de katholieke, protestantse en de Syrisch-orthodoxe gemeenschap in de gemeente Losser. In paragraaf 2.3 staat een kaart met overzicht van de negen kerkgebouwen binnen de gemeente Losser, waarvan er zeven in gebruik zijn als kerk.

2.1 HISTORIE KATHOLIEKE EN PROTESTANTSE GEMEENSCHAP¹

Reformatie

In de regeringsperiode van Karel de Grote (768 – 814) en in de jaren daarna werden de bewoners van Twente bekeerd tot het Christendom. De eerste kerken in deze streek stonden in Oldenzaal en Ootmarsum. De reformatie (hervorming) in de 16e eeuw leidde tot het ontstaan van protestantse kerken. Als belangrijkste oorzaken van de reformatie ziet men: de misstanden in de Rooms-Katholieke Kerk en de macht van de geestelijken, de ontwikkeling van het humanisme en de pest en de wijze waarop de kerkleiding daarmee omging (vluchten in plaats van helpen). De uitvinding van de boekdrukkunst hielp om reformatorische ideeën te verspreiden. De bekendste namen die aan de reformatie verbonden zijn waren die van Maarten Luther en Johannes Calvijn.

Maarten Luther spijkt de 95 stellingen op de kerkdeur. Wittenberg, 31 oktober 1517. (Ferdinand Pauwels, 1872).

Protestantse gemeente Losser

De veldtocht van prins Maurits in oktober 1597 bracht Twente onder Staats gezag, met als gevolg dat de 'hervormde' godsdienst werd ingevoerd. Op 23 mei 1598 kreeg Losser zijn eerste predikant.

Laatste 'klöpke' (Elisabeth Welpelo; †1930)

Vanaf ca. 1626, toen de hervorming meer invloed kreeg in Losser en omstreken, werd het uitoefenen van katholieke erediensten verboden. Het was de tijd van schuilkerken en zogenaamde klöpkes. Deze laatsten waren vaak ongehuwde vrouwen -soms voormalige nonnen- die in opdracht van de pastoor op de deur van boerderijen klopten om te waarschuwen dat er ergens een geheime kerkdienst werd gehouden.

Klöpkeshoes in Berghum

De klöpkes woonden in een 'Klöpkeshoes', zoals er in Berghum (vlakbij Denekamp en Beuningen) nog een staat. In die tijd bezochten de katholieken ook kerken en kloosters over de grens, waaronder 'Maria Vlucht' bij Glane. Zie ook bijlage I.²

¹ De meeste informatie uit deze paragraaf komt uit: Van Slageren, 1998 (zie 'Lijst van geraadpleegde bronnen'). Ook geraadpleegd is: <https://historiek.net/reformatie-oorzaken-hervorming-samenvatting/72265> en www.parochie.lumenchristi.nl/project/locatie-beuningen en www.canonvannederland.nl/nl/overijssel/twente/losser/burcht. Foto laatste 'klöpke' komt uit: Van Helvoort, 1926.

² Bijlage I, paragraaf I.2, bij HEDEN-interieur kerk.

De oude St. Martinuskerk

De geschiedenis van de oude St. Martinuskerk, aan het Martinusplein 1 in Losser, getuigt van de strijd tussen de katholieken en protestanten. De exacte bouwdatum van deze oude parochiekerk ligt vermoedelijk tussen 1200 en 1400. Vanaf ca. 1626 kreeg de hervorming meer invloed in Losser en kwam de Martinuskerk in handen van de hervormden.

Toren van de oude St. Martinuskerk in Losser

De Martinuskerk (m.u.v. de toren) is in 1665 afgebrand door toedoen van de bisschop van Munster, Bernard von Galen, en zijn manschappen. Deze strijdlustige bisschop werd ook wel 'Bommen Berend' genoemd. De hervormden hebben de kerk weer opgebouwd.

Nadat de kerk in 1810 weer in katholieke handen kwam werd deze meerdere malen vergroot. Toen deze opnieuw te klein bleek voor het groeiend aantal parochianen, werd in 1901-1902 vlakbij een nieuwe katholieke kerk gebouwd: de H. Maria Geboortekerk. De oude Martinuskerk werd afgebroken in 1904. De oude toren bleef staan en is eigendom van de gemeente. Het gebouw is sinds 1965 aangemerkt als rijksmonument.³

Vrijheid van godsdienst

Langzamerhand veranderde de situatie. Als voorbeeld wordt de situatie in Losser geschetst. In 1772 kreeg Losser weer een pastoor die in het dorp mocht wonen. Hij vestigde zich op de Kustersgaarden, waar nu het voormalige klooster Maria Bijstand staat, dat verbouwd is tot wooneenheden. Het uitoefenen van de godsdienst vond toen nog plaats in een woonhuis: het Sweerinkhuis. Enkele jaren later mochten de katholieken bij de pastorie op de Kustersgaarden een 'kerk' bouwen die in 1777 in gebruik werd genomen. Het werd een kerk met een rieten dak, een 'schuurkerk', omdat deze niet teveel op een kerk mocht lijken.

Vanaf circa 1800 was er weer vrijheid van godsdienst in ons land, ook voor de katholieken. In de Franse tijd besloot koning Lodewijk Napoleon dat de Martinuskerk per 1 januari 1810 aan de katholieken moest worden teruggegeven. In die tijd vormden zij de grootste kerkelijke gemeenschap in Losser. De protestanten bouwden daarna de kerk aan het huidige Raadhuisplein, waar op 23 december 1810 voor het eerst gepreekt werd.

"Het bijna ongelooflijke feit, dat de bevolking van Losser en andere gemeenten in deze landstreek, plusminus 150 jaren lang de mystificatie heeft volgehouden, dat zij slechts één kerk vertegenwoordigden, namelijk de gereformeerde, terwijl in werkelijkheid de meerderheid in het geheim de Roomse kerk was toegegaan".

(Ds. H. Pos)

(Predikant in Losser van 1890-1899)

Ds. H. Pos over de strijd tussen katholieken en protestanten

Landbouwers, textielarbeiders en militairen

Tot het eind van de 19e eeuw werd de bevolking van Losser voornamelijk gevormd door landbouwers. Daarin kwam vanaf ca. 1890 verandering toen er een grote migratie op gang kwam van arbeiders uit noordwest Overijssel, Drenthe en Friesland die daar in armoede leefden; vaak in plaggenhutten. Zij gingen werken in de textiel fabrieken van Gronau (Duitsland), Oldenzaal en Enschede. Sommige 'vrömden' gingen in Losser of Overdinkel wonen. Veel van deze nieuwelingen waren niet katholiek, maar protestant.

Vanaf omstreeks 1950 kwam een tweede volksverhuizing op gang. De voorhoede daarvan werd gevormd door luchtmachtmilitairen, later gevolgd door 'vogels van diverse pluimage' afkomstig uit

³ [Rijksmonumentenregister](#) | [Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed](#): monumentennummer 26285.

het hele land. Zij gingen meestal in Enschede of Hengelo werken. Zo is Losser (en daarmee ook met name de hervormde gemeente) in twee stappen veranderd van een overwegend agrarische gemeente, met een bevolking die al generaties lang hier haar wortels had, in een qua afkomst zeer pluriform samengestelde gemeenschap.

2.2 HISTORIE SYRISCH-ORTHODOXE GEMEENSCHAP

Syrisch-orthodoxe kerk⁴

De Syrisch-orthodoxe Kerk is een van de oudste instituties van het christendom. De Syrisch-orthodoxe kerkgemeenschappen kenden een bloeiperiode van de 4^e tot de 7^e eeuw met grote literaire productiviteit en veel zendingsactiviteiten. Vanaf de 7^e eeuw begon het tijdperk van de islamisering en de arabisering. Syrische christenen brachten vooral de wetenschappelijke wereld van de Grieken dichter bij de Arabieren door hun vertalingen uit het Syrisch en/of het Grieks in het Arabisch.

De Syrisch-orthodoxe gemeenschap leed echter vele eeuwen onder de vervolging door de islam en raakte steeds verder geïsoleerd. In de 19^e eeuw bleken de clerus en het volk, in vergelijking met het intussen ontwikkelde Westen, ongeschoold en de infrastructuur was ernstig aangetast. Daar kwam de genocide op de Armeense christenen in Oost-Turkije bij (vanaf 1915). Velen ontvluchtten Turkije en vestigden zich in Syrië. Hun patriarch (geestelijk leider) volgde en vestigde zich in 1959 in Damascus, waar nog steeds de zetel van de Syrisch-orthodoxe Kerk is gevestigd.

Vlucht naar het Westen

Later zijn velen ook Syrië ontvlucht vanuit politieke of economische motieven. Zij vonden een nieuw bestaan in Europa, Canada of de V.S. Sinds 2011, na de inval van Islamitische Staat (ISIS), is de dreiging in Syrië en Irak voor alle minderheden enorm toegenomen. Veel Syrisch-orthodoxen moesten hun huizen verlaten en zijn gevlucht. Een groot gedeelte van de gevluchte christenen heeft zich gevoegd bij de Syrisch-orthodoxe gemeenschappen in West-Europa; veelal in Zweden en Duitsland.

Aartsbisdom van Midden-Europa

De eerste Syrisch-orthodoxe christenen kwamen in 1975 als vluchtelingen naar Nederland. Zij kwamen onder meer uit Turkije, Syrië, Irak en Libanon. In 1977 waren er ongeveer 100 gezinnen die leefden in de Hengelo (Overijssel). In datzelfde jaar werd ook een nieuw Syrisch-orthodox bisdom van Midden-Europa gevormd. Het klooster in Glane werd in 1981 gekocht door Syrisch-orthodoxe gemeenschap, onder leiding van (wijlen) Mor Julius Jesu Cicek. In 1984 werd het klooster ingewijd als het aartsbisdom van de Syrisch-orthodoxe gemeenschap van Midden-Europa. Het werd vernoemd naar Sint Ephrem de Syriër. De landen die toen bij dit Syrisch-orthodoxe aartsbisdom van Midden-Europa hoorden waren Nederland, Duitsland, België, Frankrijk, Zwitserland en Oostenrijk. In de hele wereld zijn momenteel ongeveer 35-40 aartsbisdommen die tot de Syrisch-orthodoxe Kerk behoren.

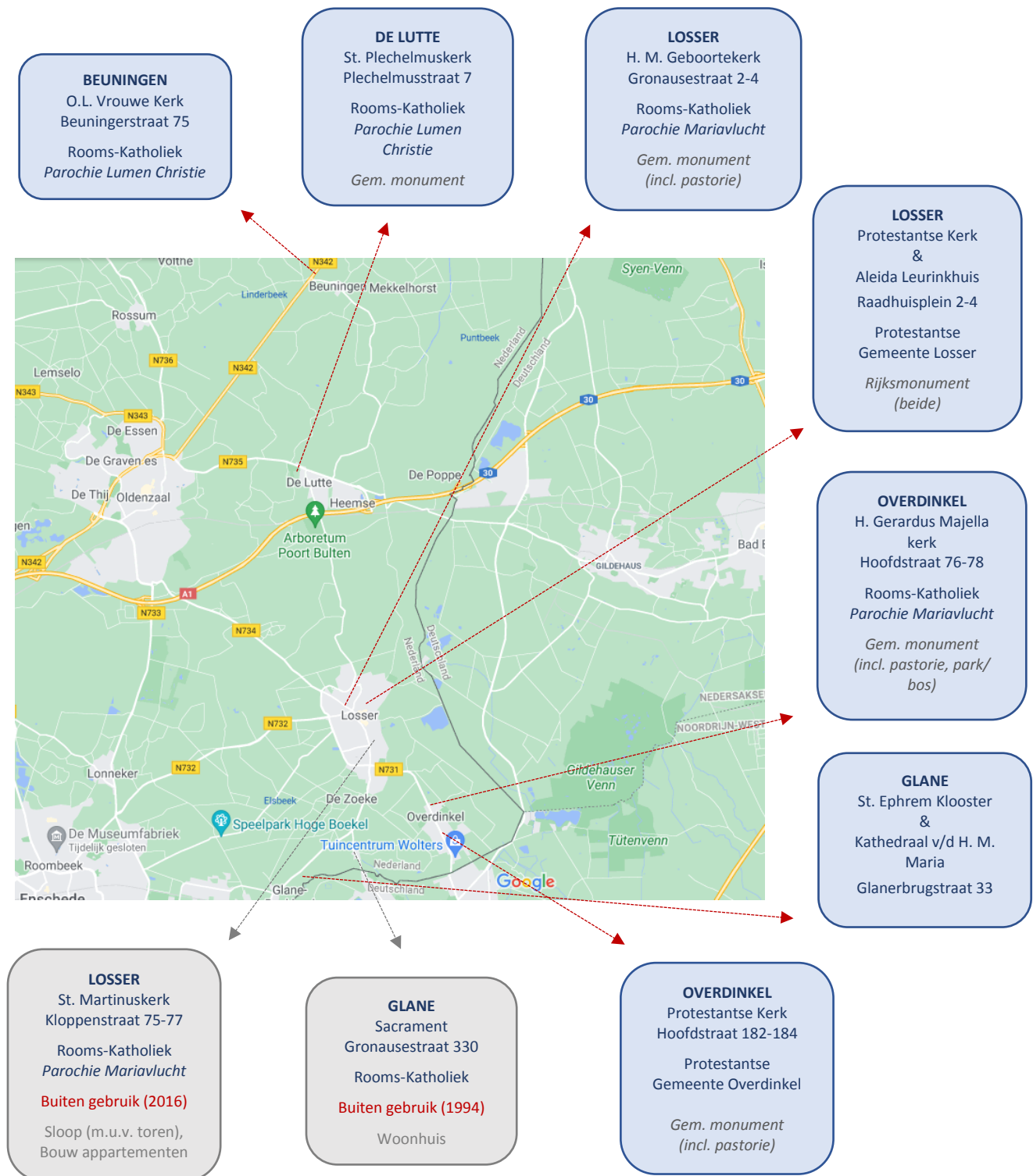
Aartsbisdom van Nederland

In 1981 vestigde de Syrisch-orthodoxe gemeenschap zich dus in het Sint Ephrem Klooster in Glane. Eerst was het aartsbisdom van Midden-Europa er gevestigd. Tegenwoordig hebben veel van die landen een eigen Syrisch-orthodox bisdom, ook Nederland. Sinds 2007 zetelt de aartsbisschop van Nederland in het klooster: Polycarpus Augin Aydin, evenals drie monniken en drie nonnen.

⁴ Zie: [Mor Ephrem | ܡܪ ܝܫܘܥ ܥܝܬܝܐ](#). De meeste informatie over de Syrisch-orthodoxe Kerk komt uit het 'Beleidsplan Syrisch Orthodoxe Kerk' en van de website.

2.3 KERKEN ANNO 2022

De gemeente Losser bestaat uit vijf kerkdorpen, waarvan Losser, Overdinkel, De Lutte en Beuningen een rooms-katholieke kerk hebben die nog in gebruik is. Daarnaast hebben Losser en Overdinkel een protestantse kerk en heeft Glane een Syrisch-orthodox klooster en kathedraal. De kerkenvisie focust op deze zeven kerken. Losser en Glane hebben ook een kerkgebouw dat geen dienst meer doet als kerk. Hieronder zijn de negen kerkgebouwen aangegeven op de kaart.

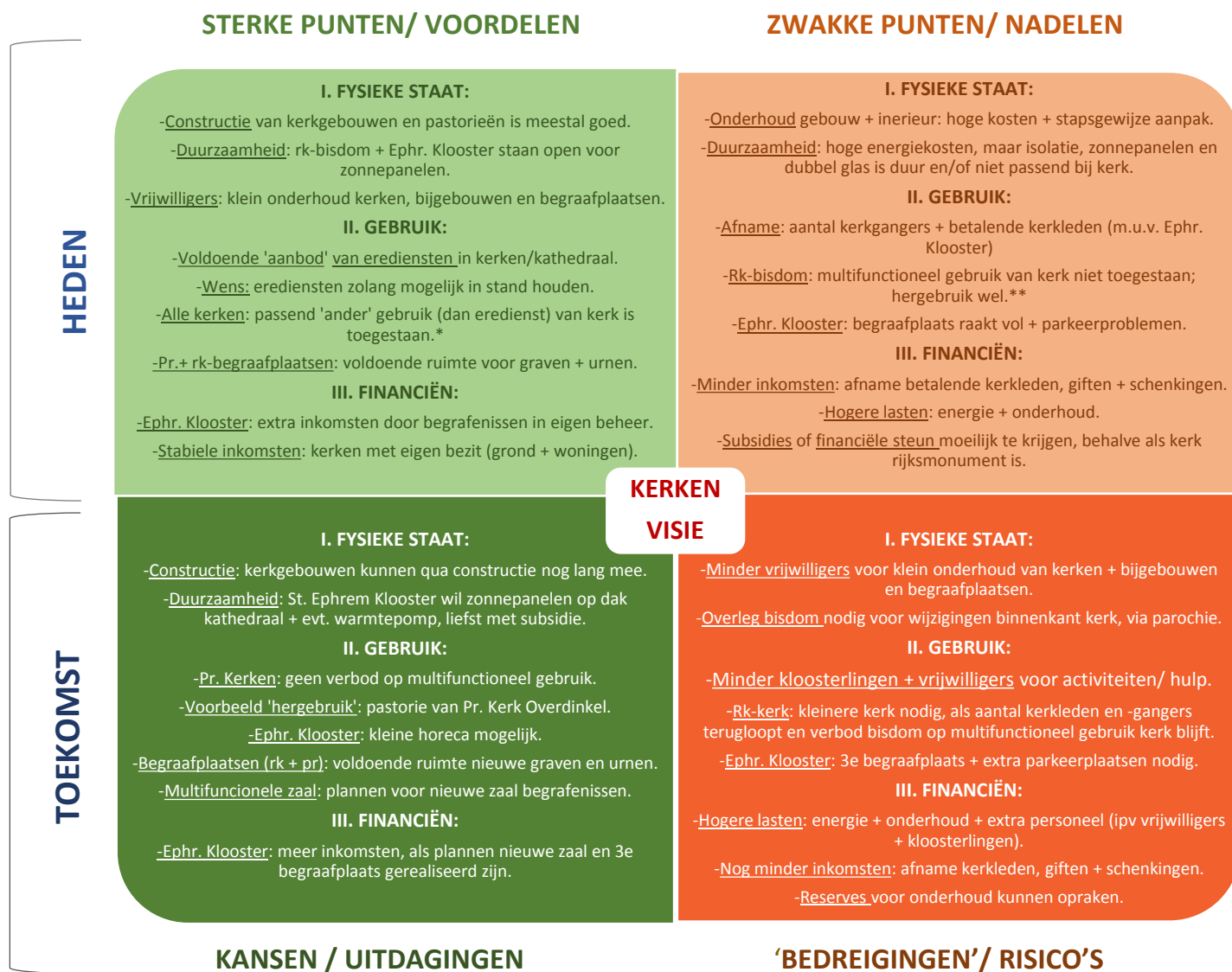
Figuur 3: Negen kerkgebouwen van de gemeente Losser (Bron: Google maps)

3. TOEKOMSTVISIE KERKEN GEMEENTE LOSSER

Er zijn gesprekken gevoerd met -onder meer- de lokale kerkbesturen van de zeven (nog in gebruik zijnde) kerken uit paragraaf 2.3 en met de dorpsraden. In bijlage I een weergave van de afzonderlijke gesprekken met kerkbesturen (met input van dorpsraden), afsluitend met een overzicht van de belangrijkste elementen per kerk. Leidraad daarbij was de fysieke staat, het gebruik van de kerk en de financiële situatie van de geloofsgemeenschap. Uit die gesprekken zijn diverse sterke en zwakte punten (voor- en nadelen) van de kerken te halen, die vooral gericht zijn op het *heden*. Ook zijn er kansen (uitdagingen) en bedreigingen (risico's) uit te destilleren, die vooral zijn gericht op de *toekomst*. Dit is hieronder weergegeven in een SWOT-analyse en wordt toegelicht in de paragrafen 3.2 t/m 3.4.

Paragraaf 3.5 bespreekt monumenten en karakteristieke panden en 3.6 gaat over verduurzaming en onderhoud van kerkgebouwen, omdat daarover vragen zijn gesteld tijdens de gesprekken.

3.1 SWOT-ANALYSE KERKEN

* Bijv.: concerten, koren, vieringen en carnavalsmis in de kerk en cursussen, lezingen en vergaderingen in parochie, pastorie of klooster.

** Voorbeelden van multifunctioneel- of hergebruik: Dorpshuis, sociaal, cultureel, educatief, medisch, sport, toerisme of wonen.

Figuur 4: SWOT-analyse kerkgebouwen (inclusief pastorie, parochiehuis en begraafplaats).

Toelichting SWOT-analyse

Uit de gesprekken met de lokale kerkbesturen en dorpsraden blijkt dat de kerken (inclusief klooster, pastorie of parochie, kerkenbos en begraafplaats) voor de geloofsgemeenschap en de bewoners van de vijf kerkdorpen van grote emotionele, sociale en culturele waarde zijn; bijvoorbeeld als gebouw waar zij de eredienst bezoeken, als ankerpunt in het dorp of als plek om te trouwen of te rouwen. Zoals eerder aangegeven, is deze kerkenvisie vooral bedoeld als inventarisatie en als start om richting te geven aan de toekomst van de kerken die momenteel in functie zijn als kerk. En om daarover het gesprek aan te gaan met elkaar: tussen kerk, dorpsraad en gemeente. De intentie is om deze kerkgebouwen (inclusief het klooster, pastorie of parochiehuus) te laten staan. Indien een kerkgebouw niet meer gebruikt kan worden als kerk, dan zien we herbestemming als de beste optie. Dan gaat de gemeente graag in overleg met de eigenaar van de kerk en de inwoners van het dorp om over een nieuwe bestemming van die kerk te spreken, ook als herbestemming aantoonbaar niet haalbaar blijkt.

Kernvraag

Uit alle gesprekken met de lokale kerkbesturen en dorpsraden komt naar voren dat de belangrijkste vraag met betrekking tot de kerkenvisie voor hen is:

‘Wat zal bij afnemende beschikbaarheid van middelen en mensen* de toekomst worden van het religieus erfgoed in mijn dorp, zoals de kerk, het klooster, de kathedraal, de pastorie, het parochiehuus, de begraafplaats en eventueel het processiepark of kerkebos?’

*Mensen’ staat vooral voor: kerkleden en kerkgangers, vrijwilligers en kloosterlingen.

Hieronder een bespreking van de belangrijkste observaties en ontwikkelingen uit de SWOT-analyse.

3.2 FYSIEKE STAAT

Constructie en onderhoud

Een sterk punt is dat de constructie van de meeste kerkgebouwen en het St. Ephrem Klooster (en pastorieën of parochiehuizen) over het algemeen goed is. Bij het merendeel van de kerken komt de Monumentenwacht periodiek langs voor inspectie. Deze verricht klein onderhoud (tegen betaling door de kerkeigenaren) en adviseert over groot onderhoud en renovatie. Sommige kerken hebben een of meer vrijwilligers voor klussen of onderhoud van de gebouwen, de begraafplaats en het processiepark. En ook voor de voorbereiding en ondersteuning van de diensten. In het klooster zijn monniken en nonnen die helpen om het klooster te onderhouden, tenzij dit fysiek te zwaar is (vanwege hun leeftijd). Zorgpunt voor het onderhoud in de toekomst is wel dat het aantal vrijwilligers en kloosterlingen afneemt.

Voor het voortbestaan van de kerken en het klooster in de toekomst is regulier onderhoud essentieel. Rijksmonumenten, zoals de Protestantse Kerk en het Aleida Leurinkhuis in Losser, kunnen hiervoor bij het Rijk subsidie aanvragen (50% van de kosten voor regulier onderhoud en 70% voor achterstallig onderhoud). Alle overige kerken moeten zelf de volledige kosten voor onderhoud dragen. Nadeel is dat de kosten hiervan vaak aanzienlijk zijn, zodat veel kerken het onderhoud stapsgewijs aanpakken.⁵ Binnen de katholieke kerkgemeenschappen ervaart men het over het algemeen als nadelig dat wijzigingen aan de binnenkant van de kerk eerst overlegd moeten worden met het bisdom; altijd eerst via de parochie.

Duurzaamheid

De energierekening vormt vaak een substantieel onderdeel van de exploitatie van een kerkgebouw. Om hiervoor oplossingen te vinden en tegelijk te werken aan het terugdringen van CO₂, willen de lokale kerkbesturen graag verduurzamen. Isolatie, dubbel glas of een warmtepomp worden vaak genoemd

⁵ Zie ook paragraaf 3.4, bij ‘Financiën’.

als optie voor verduurzaming. Maar de investering daarvan (en voor hoelang) is een belangrijke reden om dat (nog) niet te doen. Hoewel de meeste lokale kerkbesturen zonnepanelen op de daken van hun kerk mogen leggen (ook van het bisdom), vinden veel van hen dit in verband met het monumentale of karakteristieke karakter van het gebouw, niet mooi staan en zien daar vooralsnog vanaf. Uitzondering daarop is het St. Ephrem Klooster. Maar deze noemt ook de hoge investeringskosten. De hoge kosten van verduurzaming en de vraag hoe je een kerkgebouw kunt verduurzamen zonder het gebouw en gebruik aan te tasten worden ervaren als belangrijke nadelen.

3.3 GEBRUIK

Minder kerkleden, kerkgangers en vrijwilligers

Bij de meeste kerken blijft het 'aanbod' van diensten en activiteiten gelijk. Een nadeel is echter dat zowel het aantal kerkgangers als het aantal kerkleden langzaam afneemt. Dat betekent dus ook minder inkomsten van leden (of huishoudens) voor de kerk. Ook het aantal vrijwilligers dat helpt bij taken op gebied van bestuur, liturgie of vieringen neemt af.

Een uitzondering op deze ontwikkeling is het St. Ephrem Klooster; daar is juist een toename te zien van het aantal parochianen dat een afdracht doet aan het klooster. Wel neemt het aantal nonnen en monniken bij het klooster af. Het ziet er naar uit dat men in de toekomst extra personeel moet inhuren om de taken van deze kloosterlingen over te nemen, zoals onderhoud, schoonmaken, rondleidingen, administratie en verkoop van boeken. Het klooster zal andere bronnen van inkomsten moeten vinden. Daarbij wordt gedacht aan een kleine horecafunctie, zoals het aanbieden van eten en drinken. De plek is heel geschikt voor bezoekers, zoals fietsers of wandelaars, die even kunnen uitrusten en genieten van de stilte en de omgeving. Dit kan worden gezien als uitdaging voor de toekomst.

Functies en goed voorbeeld

In de meeste kerken zijn andere activiteiten dan de erediensten wel toegestaan, mits ze 'passend' zijn. Daarbij valt te denken aan: koren, concerten, een carnavalsmis en exposities. De parochie, pastorie, het klooster of het Aleida Leurinkhuis worden daarnaast vaak gebruikt voor vergaderingen, cursussen en lezingen. Het bisdom van Utrecht staat multifunctioneel gebruik van de katholieke kerk echter niet toe, dus dat is -vooralsnog- geen optie als het aantal kerkleden en kerkgangers verder afneemt.

Mocht het bisdom dit in de toekomst wél toestaan, of als de kerk hergebruikt dient te worden dan noemen lokale besturen van de geloofsgemeenschappen als mogelijke functies van de kerk: Dorpshuis, sociaal, educatief, medisch, sport, toerisme, wonen of cultureel (zoals museaal, podium, repetitie). De verbouwing van de pastorie van de Protestantse Kerk in Overdinkel als gezondheidscentrum met aanbouw, wordt gezien als goed voorbeeld van hergebruik. En ook dat de Protestantse Gemeente Overdinkel op dit moment gebruik kan blijven maken van de Protestantse Kerk door deze te huren.

Voor de protestantse kerkgemeenschappen speelt een verbod op multifunctioneel gebruik van de kerk niet. Voordeel is dus dat daar gemakkelijker een combinatie kan plaatsvinden van erediensten met andere functies of met niet-kerkelijke activiteiten.

Kleine kerk in dorp

Alle geloofsgemeenschappen willen de eredienst zo lang mogelijk in stand houden, het liefst in het huidige kerkgebouw. Als het aantal katholieke kerkleden en -gangers in de toekomst zover terugloopt dat de kerk (relatief) te groot wordt en zolang het bisdom multifunctioneel gebruik van de kerk niet toestaat, willen de katholieke geloofsgemeenschappen graag een kleine kerk in hun dorp houden voor erediensten en als plek voor trouw en rouw. Dit kan een nieuw of bestaand gebouw zijn dat daarvoor geschikt is. De parochianen zullen niet snel naar de kerk gaan in een ander dorp of geld geven voor de Kerkbalans in een andere plaats. De verwachting is dat de geloofsgemeenschap uit het dorp zal verdwijnen als daar geen kerk meer is. Wat ook meespeelt bij het behoud van de kerk in het dorp, is dat de lokale gemeenschap vaak grond en middelen aan de kerk heeft geschonken voor de bouw en inventaris van de kerk.

Begraafplaats

Punt van zorg blijft ook of er in de toekomst voldoende vrijwilligers zullen zijn voor het onderhoud van de begraafplaatsen van de verschillende kerken. Op de katholieke en protestantse begraafplaatsen is voldoende ruimte voor nieuwe graven en urnen; ook in de toekomst. Bij het Syrisch-orthodoxe klooster in Glane raakt de begraafplaats echter vol. Er ligt een aanvraag van het klooster bij de gemeente voor de uitbreiding met een derde begraafplaats en een nieuwe parkeerplaats. Met dit laatste wil het klooster op korte termijn de parkeeroverlast voor de omgeving oplossen als er veel bezoekers zijn, zoals bij grote vieringen. Daarnaast ligt er voor het klooster een uitdaging om een multifunctionele zaal te realiseren naast de kathedraal; dit in verband met het groeiend aantal mensen bij begrafenissen, diensten en vieringen en het samenbrengen van alle taken die nu verspreid zijn over het hele terrein.

Tijdens de gesprekken met de kerkbesturen kwam de vraag naar voren wat er met de begraafplaats gebeurt als een kerk in de toekomst aan de eredienst wordt onttrokken. Uit navraag bij de gemeente blijkt dat in dat geval zowel de kerk, de gebouwen en de grond alsook de begraafplaats eigendom van de kerk blijven. En dat daarmee in principe ook de zorg voor het kerkhof bij de kerk blijft. De begraafplaats gaat dan dus niet automatisch naar de gemeente. De gemeente Losser heeft zelf overigens één begraafplaats, aan de Bookholtlaan.

3.4 FINANCIËN

Minder inkomsten

Over het algemeen verslechtert de financiële situatie van veel geloofsgemeenschappen geleidelijk; ook in de gemeente Losser. Aan de inkomstenkant heeft dit vooral te maken met de terugloop van het aantal betalende leden en met de afname van giften en schenkingen. De verwachting is dat deze trend zich in de toekomst voort zal zetten. Op den duur kan dit een belangrijke bedreiging vormen voor het voortbestaan van die geloofsgemeenschappen. Nadeel is dat ze meestal niet in aanmerking komen voor subsidies of financiële steun, tenzij ze rijksmonument zijn. Ook voor kerken die gemeentelijk monument of geen monument zijn, bestaan weinig subsidiemogelijkheden. Zie paragraaf 3.6.⁶

Bij kerken die inkomsten verkrijgen uit eigen bezit (grond en woningen) is de financiële situatie vaak stabiel. Deze extra inkomsten hebben als voordeel dat ze het financieel wat langer kunnen 'uitzitten'. Het St. Ephrem Klooster krijgt meer inkomsten sinds men de begrafenissen in eigen beheer is gaan doen. Naar verwachting zal de vraag naar begraafplaatsen in de toekomst toenemen. Met het realiseren van een nieuwe zaal naast de kathedraal en door uitbreiding met een derde begraafplaats, kan in de toekomst aan die vraag voldaan worden.

Geloofsgemeenschappen die samen deel uitmaken van een parochie, hebben als voordeel dat ze (financiële) steun kunnen krijgen vanuit die parochie. Een rijkere geloofsgemeenschap uit het ene dorp kan zo een armere gemeenschap uit het andere dorp helpen. Bij de rijkere geloofsgemeenschap kan dit echter gevoelig liggen, omdat de inwoners van dat dorp hebben gezorgd voor de (op)bouw en bloei van de kerk, vaak met pastorie en eventueel gebouwen en grond in eigendom. Men vindt het verdedigbaar dat bijvoorbeeld de inkomsten uit verhuur van dit eigendom bij die geloofsgemeenschap moet blijven.

Meer uitgaven

Ook aan de uitgavenkant verslechtert de financiële situatie bij de geloofsgemeenschappen langzaam. Ze melden allemaal dat de lasten voor energie en onderhoud hoog zijn en ze verwachten dat deze in de toekomst verder zullen toenemen en de reserves zullen afnemen. En ook voorziet men dat de werkzaamheden die nu door de vrijwilligers of kloosterlingen gedaan worden, in de toekomst zullen verdwijnen of moeten worden ingehuurd, maar dat laatste zal financieel lastig worden. Voor informatie over verduurzaming, zie ook paragraaf 3.6.

⁶ Zie paragraaf 3.6 over 'Verduurzaming en onderhoud'.

3.5 MONUMENTEN EN KARAKTERISTIEKE PANDEN

In de gemeente Losser staan verschillende kerkgebouwen en een klooster, veelal met pastorie en/of parochiehuis. En ook vaak met een begraafplaats bij de kerk (katholieke kerken en het klooster) of op een andere plek in de gemeente (protestantse kerken). Van de zeven gebouwen die nog in gebruik zijn als kerk, is er één rijksmonument en zijn er vier gemeentelijk monument, die hieronder genoemd worden. De Onze Lieve Vrouwe Kerk in Beuningen en het St. Ephrem Klooster met kathedraal in Glane hebben geen monumentale status.

Tijdens de gesprekken met de lokale besturen van de geloofsgemeenschappen kwamen diverse vragen over monumenten, bijvoorbeeld hoe het kerkgebouw gemeentelijk monument kan worden en welke financieringsopties daarbij mogelijk zijn voor onderhoud, renovatie en verduurzaming. Hieronder wat basisinformatie met verwijzingen voor meer informatie.

Rijksmonumenten

Een rijksmonument is een monument dat van nationaal belang is. Dit kan komen door bijvoorbeeld een grote cultuurhistorische- of wetenschappelijke waarde. De overheid wijst de rijksmonumenten in Nederland aan. Nederland heeft bijna 62.000 rijksmonumenten. Dit zijn gebouwen of andere objecten die om hun nationale cultuurhistorische waarde door de rijksoverheid zijn aangewezen als beschermd monument. Ze zijn opgenomen in het [monumentenregister](#).⁷ In de gemeente Losser bevinden zich ook rijksmonumenten, waaronder de Protestantse Kerk Losser en het Aleida Leurinkhuis.

Voor een rijksmonument geldt een onderhoudsplicht en voor de meeste wijzigingen is een vergunning nodig. Voor onderhoud, restauratie en verduurzaming bestaan speciale financiële regelingen. Zo zijn er subsidies en laagrentende leningen. Deze zijn aan te vragen bij het Nationaal Restauratiefonds, bij de rijksoverheid of bij de provincie.

Gemeentelijke monumenten

Naast rijksmonumenten kennen we in Nederland provinciale en gemeentelijke monumenten. Alleen de provincie Drenthe en Noord-Holland hebben provinciale monumenten aangewezen.

Gemeentelijke monumenten worden op basis van de Erfgoedwet door de gemeente aangewezen. Een gemeentelijk monument heeft geen nationale betekenis, maar is wel van plaatselijk of regionaal belang. De gemeentelijke monumenten van de gemeente Losser staan op deze [lijst](#) [pdf].⁸

Voordat het college de procedure voor het aanwijzen als monument start, wordt eerst advies gevraagd aan de monumentencommissie over het historische belang van het object. Deze commissie beoordeelt het gebouw op aspecten als architectuurhistorie, zeldzaamheid, gaafheid, belang voor de beeldkwaliteit en plaats in de geschiedenis. Dit gebeurt in overleg met de eigenaar van het betreffende pand. Over het algemeen wordt het Oversticht hierbij geconsulteerd.

De monumentencommissie kan ook zelf het college adviseren om een object als gemeentelijk monument aan te wijzen. Ook anderen, die belang hebben bij het gebouw (zoals de eigenaar), kunnen een verzoek tot aanwijzing indienen. In dat verzoek moet staan wat de redenen zijn om het object als gemeentelijk monument aan te wijzen.

De katholieke kerken in Losser (Maria Geboortekerk met pastorie), in Overdinkel (Gerardus Majella kerk met pastorie en processiepark) en in De Lutte (Plechelmuskerk) zijn gemeentelijk monument. Ook de Protestantse Kerk en pastorie in Overdinkel zijn gemeentelijk monument.

⁷ Zie ook: [Rijksmonumentenregister | Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed](#)

⁸ Zie ook: Gemeentelijke Monumentenlijst Losser 2008.

Karakteristieke panden en erven

Er zijn ook panden en erven die geen monumentale waarde hebben, maar wel van cultuurhistorisch belang zijn. De gemeente Losser heeft hiervan een inventarisatie laten maken in het buitengebied en ook voor panden in het centrumgebied van de kern Losser. De criteria die hiervoor zijn gebruikt en de inventarisatie zijn [hier](#) te vinden.⁹ Het slopen van karakteristieke panden is alleen onder voorwaarden mogelijk en bij verbouwing moeten de karakteristieken van het bestaande pand zoveel mogelijk herkenbaar blijven.

Het is de bedoeling om voor Beuningen, De Lutte, Glane en Overdinkel vergelijkbare inventarisaties te maken.

Cultuurhistorische waardenkaart

Alle provincies hebben een cultuurhistorische waardenkaart, sommige gemeenten ook. Het is een digitale kaart die gebruikt wordt als instrument om de aanwezige kennis over erfgoed vast te leggen. De kaart is een informatief document met elementen van de menselijke geschiedenis, zoals gebouwde monumenten, karakteristieke gebouwen, erven, stedenbouwkundige patronen en landschappelijke structuren. De kaart biedt een handvat voor beleid bij ruimtelijke ontwikkelingen en is ook een beoordelingskader bij omgevingsvergunningen. Daarnaast kan de cultuurhistorische waardenkaart vertaald worden in het omgevingsplan dat gemeenten de komende jaren opstellen. Sinds 1 januari 2012 dienen gemeenten bij hun ruimtelijke ordening rekening te houden met cultuurhistorische waarden, zowel boven- als ondergronds, bijvoorbeeld in een bestemmingsplan.

3.6 VERDUURZAMING, ONDERHOUD EN RESTAURATIE

Verduurzamen kerkgebouw

Veel kerkbesturen klagen over de hoge energielasten van hun kerkgebouw. Vaak moet voor één kort moment per week een grote ruimte verwarmd worden en dat is niet efficiënt. De noodzakelijke verduurzamingsmaatregelen hebben bovendien een lange terugverdientijd. Daarnaast hebben monumentale en ook niet monumentale kerken vaak waardevolle interieuronderdelen die het aanbrengen van thermische isolatie ingewikkeld, onverstandig of zelfs onmogelijk maken. Denk hierbij aan schoon metselwerk of beschilderde wanden die uit het zicht verdwijnen als je er isolerende voorzetwanden voor plaatst. Ondanks deze obstakels, zijn er toch diverse mogelijkheden om te verduurzamen, mits dit zorgvuldig wordt uitgevoerd.

▪ Energiescan

Bij de wens om een kerkgebouw (en pastorie of parochiehuis) te verduurzamen is het verstandig om eerst een energiescan te laten doen; ook als het geen monument is. De energiescan wordt uitgevoerd door een onafhankelijke adviseur. Die maakt een analyse en stelt vervolgens een adviesrapport op. Het rapport wordt met de kerk besproken, evenals de kansen en mogelijkheden voor besparingen.

Er zijn diverse mogelijkheden voor verduurzaming van een kerkgebouw, zoals isolatie van gevels, spouwmuur, dak, vloer, bodem, ramen en deuren. Ook het plaatsen van zonnepanelen of een warmtepomp of zonneboiler is een optie. Daarnaast is het mogelijk om een hoogrendements- of biomassaketel te plaatsen of een installatie voor warmteterugwinning.

De gemeente Oldenbroek is een van de gemeenten die kerken wil stimuleren om werk te maken van energiebesparing. Daarom kunnen kerken in die gemeente een gratis energiescan aanvragen voor hun kerkgebouwen. De gemeente biedt de scans gratis aan omdat kerkgebouwen meestal complexe gebouwen zijn als het gaat om verwarmen en klimaatbeheersing. De kerken uit de gemeente Oldebroek kunnen elkaars adviesrapporten bekijken om zo ook van elkaar te leren.

⁹ Zie ook: [Karakteristieke panden centrum Losser \(1\).pdf](#)

▪ DuMo advies

Bij het Oversticht in Zwolle kan informatie worden ingewonnen over Duurzame Monumenten: een DuMo-advies.¹⁰ Om de duurzaamheid van monumenten te vergroten, zijn energiebesparende ingrepen nodig. Welke dat zijn, verschilt per monument. Dit hangt af van de zeldzaamheid en betekenis van het gebouw, van de technische staat waarin het gebouw verkeert en van het belang ervan voor de omgeving. Een DuMo-advies kan bestaan uit een energiescan, informatie over de historische waarden en technische mogelijkheden van het gebouw en eventuele vergunningen die nodig zijn. Ook geeft het inzicht in de kosten en de besparing die het oplevert en de terugverdientijd. Het is vergelijkbaar met een inspectierapport van de Monumentenwacht. Een aannemer of architect kan er direct mee aan de slag.

Informatie onderhoud, restauratie en verduurzamen

Voor het goed onderhouden en in stand houden van een monument is specifieke kennis nodig. Het brengt bovendien de nodige kosten met zich mee. Op de website van de gemeente Losser staan verwijzingen naar verschillende andere websites waarop meer informatie gevonden kan worden over het beheer, behoud en verduurzamen van monumentale panden en over eventuele mogelijkheden voor financiering.¹¹ Ze zijn vooral bedoeld voor rijksmonumenten.

Groene Menukaart

De Groene Menukaart is een initiatief van De Groene Grachten, van provincie Overijssel, waarbij ook de vier gemeenten van Noordoost-Twente zijn aangesloten. Het is de bedoeling dat deze menukaart behulpzaam is bij het verduurzamen van monumentale panden, waaronder kerken. Gedacht kan worden aan:

- Duurzame maatregelen op een rij
- Energiebesparingsmogelijkheden en mogelijkheden om energie op te wekken
- Van snelle tips tot een grote verbouwing
- Speciale informatie voor monumenten en historische panden
- Een indicatie van de investering en besparing
- Info over benodigde vergunning(en)
- subsidies en leningen er zijn

Groene grachten is te raadplegen via: [woonhuizen - Noord Oost Twente \(degroenemenukaart.nl\)](https://woonhuizen-nootwte.nl/de-groenemenukaart/)

Herbestemming cultureel erfgoed

Eigenaren van een bouwwerk dat zich niet gemakkelijk leent voor een andere bestemming, zoals een kerk, klooster, industriegebouw, school, boerenschuur of kasteel, kunnen mogelijk gebruikmaken van de subsidie voor herbestemming en in aanvulling hierop een verduurzamingsonderzoek. Meer informatie: [Subsidie herbestemming | Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed](#)

¹⁰ Zie: [DuMo advies voor DUurzame MOnumenten - Het Oversticht](#)

¹¹ Zie ook: [Rijksmonumenten, gemeentelijke monumenten, karakteristieke panden - Gemeente Losser](#)

4. ROLLEN, UITDAGINGEN, CONCLUSIES EN AANBEVELINGEN

In het vorige hoofdstuk hebben we geconstateerd dat uit de gesprekken met de lokale kerkbesturen en dorpsraden blijkt dat er vooral vragen en zorgen zijn over de toekomst van het religieus erfgoed in hun dorp, als de middelen en mensen om die in stand te kunnen houden, afnemen. De zorgen betreffen niet alleen de kerk of het klooster en de kathedraal, maar ook de pastorie, het parochiehuis, de begraafplaats en eventueel het processiepark of kerkenbos, inclusief bijbehorende eigendommen van de kerk.

In ons land is de zorg voor cultureel erfgoed een gedeelde verantwoordelijkheid van het Rijk, de provincies en de gemeenten. In dit laatste hoofdstuk beschrijven we welke rol zij kunnen spelen bij de instandhouding van religieus erfgoed in het algemeen en bij de kerken van de gemeente Losser in het bijzonder. We eindigen met een aantal conclusies en aanbevelingen.

4.1 ROL RIJK

Cultureel erfgoed is overal in onze samenleving aanwezig. In dorpen, binnensteden, landelijk gebied en in onze musea. Maar ook in de bodem en onder water. En als immaterieel erfgoed in onze tradities, rituelen en verhalen. Het vertelt over waar we vandaan komen, wie wij zijn en hoe we ons ontwikkelen. De overheid let erop dat er goed voor dit erfgoed wordt gezorgd. Dit doet de overheid door cultureel erfgoed te beschermen, maar ook door nieuwe ontwikkelingen mogelijk te maken.

Rijk, gemeenten, provincies en eigenaren zijn gezamenlijk verantwoordelijk voor ons cultureel erfgoed.

- Het Rijk ondersteunt eigenaren bijvoorbeeld met subsidies en leningen voor rijksmonumenten.
- Provincies zijn onder meer verantwoordelijk voor restauratiesubsidies en het toezicht op de gemeentelijke monumententaken.
- Gemeenten zijn onder andere verantwoordelijk voor vergunningverlening, toezicht en handhaving bij rijksmonumenten.

Daarnaast heeft het Rijk (Ministerie OCW) in de periode 2019-2021 middelen beschikbaar gesteld aan gemeenten voor het opstellen van kerkenvisies. Het instrument kerkenvisie maakt deel uit van het programma 'Toekomst Religieus Erfgoed'.

Programma 'Toekomst Religieus Erfgoed'

Eind 2021 is het programma 'Toekomst Religieus Erfgoed' geëindigd. Een samenwerkingsprogramma tussen acht partners die zich van 2018-2021 samen ingezet hebben voor de toekomst van onze kerken en kloosters. Zo is onder meer sterk ingezet op het instrument kerkenvisie, dat nu in 240 gemeenten benut wordt om het gesprek over de toekomst van 75% van alle gebedshuizen in de samenleving te faciliteren. De visies die al afgerond zijn, laten zien dat ze worden vertaald in allerlei afspraken, producten, acties en voorzieningen. Precies waarop gehoopt was. Want de gebedshuizen zijn lokaal geworteld en alleen lokaal kunnen die gebouwen een duurzame toekomst geboden worden.

Tegelijkertijd brengen die kerkenvisies ook aan het licht wat de concrete opgaven per gebedshuis zijn: onderhoud/restauratie, verduurzamen, aanpassen voor multifunctioneel gebruik en herbestemmen. Het is dan ook duidelijk dat het einde van het programma niet betekent dat de opgave rondom het religieus erfgoed klaar is. Integendeel. De hulpvraag vanuit de gemeenten en kerken klinkt luid en duidelijk en steun bij de kerkenvisies die nog in ontwikkeling zijn blijft nodig.

De partners hebben dan ook afgesproken om samen door te gaan. Vanuit OCW zijn middelen beschikbaar gesteld om de hernieuwde samenwerking de komende 4 jaar mogelijk te maken. 2022 zal gebruikt worden om dat vervolg gezamenlijk opnieuw vorm te geven. Of dat weer in de vorm van een programma zal zijn, of in een andere samenwerkingsvorm zal ook onderwerp van gesprek zijn.¹²

¹² Zie ook: [Samenwerking Toekomst Religieus Erfgoed](#) | [Religieus erfgoed](#) | [Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed](#)

4.2 ROL PROVINCIE

Provincies hebben een aantal wettelijke taken op het gebied van cultuur en erfgoed. Daarnaast hebben ze een grote mate van autonomie om hun eigen ambities te bepalen. Daarbij zijn de rollen en de verantwoordelijkheden niet altijd even duidelijk verdeeld. De provincie ziet zich vaak in de rol van verbinder: tussen het Rijk en gemeenten en tussen de gemeenten onderling.

De provincie Overijssel ondersteunt van harte het opstellen van kerkenvisies, waaraan 22 gemeenten in Overijssel meedoen. Zij beschouwt het als een instrument om de dialoog tussen kerk – dorp – overheid en andere betrokkenen op gang te brengen. Het is belangrijk om al het religieus erfgoed binnen een gemeente als één geheel te zien en om daar vanuit de verschillende overheden gezamenlijk aan te werken. Zij ziet de kerkenvisie ook als kans om het kerkgebouw bijvoorbeeld te verduurzamen en daarmee toekomstbestendiger te maken.

Ondersteuning erfgoed en kerkenvisie

Op [Erfgoed met karakter - Provincie Overijssel](#) is het beleid van de provincie Overijssel te vinden op gebied van erfgoed. Eigenaren van gemeentelijke en andere monumenten kunnen terecht bij:

- [Cultuurfonds Monumenten Overijssel](#)

Dit fonds is bedoeld voor een lening met lage rente voor de financiering van onderhoud, restauratie of verduurzaming van monumenten.

- [Monumentenwacht Overijssel](#)

De Monumentenwacht helpt monumenteneigenaren bij het periodieke onderhoud van monumenten in Overijssel. Men doet inspecties voor (preventief) onderhoud, geeft praktische tips en adviezen, voert klein (nood)herstel uit en monitort.

Voor kerkeigenaren kan ook de volgende informatie interessant zijn:

- [Subsidieregeling "Het Verhaal van Overijssel"](#)

Deze regeling maakt ons erfgoed zichtbaar en zorgt ervoor dat de Overijsselse geschiedenis wordt doorverteld. Projecten die het verhaal vertellen achter karakteristieke gebouwen, die de zichtbaarheid van archeologie verbeteren en/of bijdragen aan het uitdragen en behoud van streektaal en -cultuur, kunnen in aanmerking komen voor deze subsidie.

- [Steunpunt Cultureel Erfgoed Overijssel](#)

Het steunpunt adviseert gemeenten bij hun taken op het gebied van monumenten en archeologie. Het is ondergebracht bij Het Oversticht en wordt mogelijk gemaakt door de provincie Overijssel.

Het steunpunt ondersteunt ook gemeenten die bezig zijn met het opstellen van een kerkenvisie, onder meer met netwerkbijeenkomsten waarin informatie wordt gegeven en tips over een mogelijke aanpak van die visie. Sinds kort heeft het steunpunt ook een 'duurzaamheidssprekkuur', waar eigenaren van kerken terecht kunnen met vragen over verduurzaming van hun kerk.

Daarnaast maakt het steunpunt op verzoek van de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed een plan van aanpak over hoe het effect van de kerkenvisies in data zichtbaar gemaakt kan worden. Overijssel is daarvoor het onderzoeksgebied. Deze informatie zal ook waardevol zijn voor gemeenten.

Provinciale structuur kerkenopgave

In 2020 en 2021 zijn er digitale overleggen geweest tussen overkoepelende organisaties die zich in Overijssel bezighouden met de kerkenopgave, o.l.v. het Steunpunt Cultureel Erfgoed Overijssel en i.s.m. de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed. De intentie is om in 2022 verder te onderzoeken welke behoeften er leven vanuit de verschillende organisaties t.a.v. een provinciale structuur kerkenopgave, welke basis er is om een dergelijk provinciale netwerk te onderhouden en wat het doel is van dit netwerk. De wens bij de overkoepelende organisaties is om meer te horen over de uitvoering en effecten van de kerkenvisies gedurende het lopende jaar.

4.3 ROL GEMEENTE

Als het gaat om religieus erfgoed hebben gemeenten een formele, wettelijke rol. Voor monumenten geldt speciale wet- en regelgeving, zoals de aanwijzing van een beschermde status, een monumenten adviescommissie, onderhoudsplicht van eigen monumenten, toezicht, handhaving en vergunningen bij restauratie of verbouwing. Religieus erfgoed verdient een serieuze plaats in de omgevingsvisie, in beleid en in de uitwerking daarvan in bestemmingsplannen.

Omgevingsvisie

In de omgevingsvisie legt de gemeente haar ambities en beleidsdoelen voor de fysieke leefomgeving voor de lange termijn vast. Meerdere visies worden samengebracht tot één integraal verhaal over de fysieke leefomgeving. Het gaat over ontwikkelingen en oplossingen in de dorpen, wijken of steden, bijvoorbeeld voor wonen, werken, zorg, sporten, duurzaamheid, klimaat, recreëren en cultuur. De omgevingsvisie is dus voor iedereen belangrijk. Onder de nieuwe Omgevingswet zijn gemeenten straks verplicht om aan vroegtijdige participatie te doen.

In de (ontwerp) Omgevingsvisie gemeente Losser staan een viertal ambities genoemd voor 2040. De verwachting is dat deze in juni 2022 door de raad wordt vastgesteld. Het integrale karakter van deze omgevingsvisie biedt kansen om vanuit het cultureel erfgoed deze ambities met elkaar te verbinden. Religieus erfgoed kan een brede, drijvende kracht zijn en een verbindende rol spelen tussen ruimtelijke aspecten en het sociaal domein. Het verhaal van het verleden en de fysieke overblijfselen hiervan, zoals kerk, klooster, pastorie en begraafplaats vormen immers het DNA van een gemeente. De historische gelaagdheid draagt bij aan de aantrekkelijkheid van het dorp en landschap.¹³

Vergunningverlening

Bij vergunningverlening vervullen gemeenten een sleutelrol. Door tijdig contact met initiatiefnemers kan de gemeente dit proces maximaal ondersteunen, zodat het goed en snel kan verlopen.

Gaat het om monumenten, dan moeten ook de gemeentelijke erfgoedcommissie of de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed betrokken worden en kunnen gemeenten een verbindende en coördinerende rol spelen, zodat er zo snel mogelijk een goed advies op tafel komt. Zo'n advies is idealiter niet alleen gericht op behoud, maar ook op ontwikkeling met aandacht voor kwaliteit en waarden.

Informele rol

Naast hun formele wettelijke rol kunnen gemeenten ook een belangrijke informele rol vervullen om religieus erfgoed in stand te houden. Bijvoorbeeld door passende functies voor leegstaande kerken zoveel mogelijk te stimuleren en een flexibele houding te hebben als initiatiefnemers zich melden. Gemeenten kunnen ook als gesprekspartner en intermediair optreden voor partijen die betrokken zijn bij nevengebruik of herbestemming van kerken. Vanzelfsprekend moeten gemeenten wel voldoende capaciteit en kennis in huis hebben om deze faciliterende, coördinerende rol goed te kunnen vervullen.

Exploitatieproblemen

De eigenaar van het kerkgebouw (en nevengebouwen) is verantwoordelijk voor de instandhouding daarvan. Uit de interviews blijkt dat bij een aantal geloofsgemeenschappen de exploitatie jaarlijks een tekort toont of zal gaan tonen. Dat tekort komt vaak door reservering voor (groot) onderhoud in de toekomst, die stapsgewijs wordt aangesproken en door vermindering van inkomsten. Extra inkomsten worden soms verkregen door nevenactiviteiten -die soms afnemen- en/of door opbrengsten uit verhuur van grond en/of woningen. Het verkrijgen van subsidies of leningen wordt als lastig ervaren. Voor rijksmonumenten lukt dit nog wel, voor bepaalde doeleinden (zoals een orgel of renovatie). Maar eigenaren van gemeentelijke kerkmonumenten of kerkgebouwen zonder monumentale status komen daarvoor niet of nauwelijks in aanmerking. Losser kent momenteel geen subsidieregeling meer.

¹³ In paragraaf 4.5 gaan we hier dieper op in.

Gemeentelijk beleid religieus erfgoed

De kerken maken deel uit van de publieke ruimte en spelen een belangrijke rol in het dorp en de gemeenschap. Een kerkgebouw is onderdeel van het lokale materiële erfgoed, onafhankelijk van de monumentale status die het gebouw heeft. De kerkgemeenschap is onderdeel van het immateriële erfgoed.¹⁴ Generaties hebben veel geïnvesteerd in de (op)bouw en instandhouding van de kerk, het interieur en de inventaris. Bovendien participeert een groot deel van de geloofsgemeenschap al generaties lang als vrijwilliger bij de kerk, de begraafplaats of het processiepark of verricht sociaal-maatschappelijke activiteiten. De kerk zorgt daarmee ook voor sociale verbinding en aandacht voor kwetsbare groepen. De rol van de kerk en de geloofsgemeenschap wordt in de snel veranderende wereld steeds opnieuw vormgegeven en van generatie op generatie doorgegeven, in samenhang met maatschappelijke veranderingen en in interactie met de sociale omgeving. De instandhouding van kerken gaat dus over meer dan het in stand houden van een gebouw. Vanuit die visie is het belangrijk dat overheid en kerkeigenaren met elkaar in gesprek gaan, afspraken maken en indien nodig beleid voor de instandhouding ontwikkelen.

Subsidieregeling verduurzamen gemeentelijke monumenten

Er bestaan diverse regelingen voor de instandhouding van Rijksmonumenten. Voor gemeentelijke monumenten of karakteristieke panden moeten gemeenten zelf regelingen treffen. Een voorbeeld hiervan uit de naaste omgeving is de 'Subsidieregeling gemeentelijke monumenten Oldenzaal 2021', die dient ter behoud en verduurzaming van het historisch erfgoed van Oldenzaal, waarvan eigenaren gebruik kunnen maken.¹⁵

Subsidie, lening of fonds

Een optie kan ook zijn dat de gemeente subsidie verstrekt in combinatie met een laagrente lening voor onderhoud, renovatie of verduurzaming. Of dat hiervoor een fonds wordt opgericht door de gemeente, eventueel samen met Rijk en/of provincie.¹⁶ De gemeente Losser kent bijvoorbeeld het Energiefonds.¹⁷ Uit dit fonds kunnen leningen worden verstrekt aan verenigingen, instellingen, bedrijven en energiecoöperaties uit de gemeente Losser. Het geld is bedoeld voor de realisatie van duurzame projecten, zoals het plaatsen van zonnepanelen, LED verlichting of isolatie. Hiervoor kunnen ook geloofsgemeenschappen in aanmerking komen. Uiteraard dient de kerkeigenaar zelf ook financieel bij te dragen en te zorgen dat de exploitatie gezond blijft.

4.4 CONCLUSIES EN UITDAGINGEN

Conclusies

In deze kerkenvisie ligt de focus op behoud van de zeven kerkgebouwen (en klooster) die dienst doen als kerk en waarvan de fysieke staat redelijk goed tot goed is. De kerkeigenaren lopen echter aan tegen hoge kosten voor energie, onderhoud en verduurzaming.

Bij de katholieke en protestantse geloofsgemeenschappen is sprake van ontkerkelijking. Mede daardoor krijgen ze minder inkomsten van leden en daarnaast ontvangen ze ook minder giften en schenkingen. Bij de Syrisch-orthodoxe geloofsgemeenschap is eerder een toename van parochieleden te zien met meer inkomsten voor het klooster. Zij krijgen echter minder inkomsten uit schenkingen en giften.

¹⁴ Immaterieel erfgoed is 'levend erfgoed'. Het omvat sociale gewoonten, voorstellingen, rituelen, tradities, uitdrukkingen, bijzondere kennis of vaardigheden die gemeenschappen en groepen belangrijk genoeg vinden om over te dragen van generatie op generatie en die belangrijk zijn voor een gemeenschappelijke identiteit.

¹⁵ Zie: [Subsidieregeling voor het behouden en verduurzamen van monumenten | Gemeente Oldenzaal](#)

¹⁶ Zie ook paragraaf 4.1 en 4.2.

¹⁷ Zie: [Losser - Energiefonds Twente](#)

Uit alle gesprekken met de lokale kerkbesturen en dorpsraden blijkt dat de belangrijkste vraag met betrekking tot de kerkenvisie voor hen is wat bij afnemende beschikbaarheid van middelen en mensen¹⁸ de toekomst zal worden van het religieus erfgoed in hun dorp, zoals kerk, klooster, kathedraal, bijbehorende gebouwen, begraafplaats en grond.

Voor twee kerken, waarvan er één nog in gebruik is, zijn de ontwikkelingen op korte termijn duidelijk. Voor de andere zes kerken zien we een drietal uitdagingen voor de korte en middellange termijn. Ook voor het Rijk, provincie Overijssel en de gemeente Losser zijn een aantal uitdagingen te noemen die betrekking kunnen hebben op de uitwerking van deze kerkenvisie. Hieronder een korte toelichting.

Ontwikkelingen korte termijn

De Martinuskerk in Losser -die niet meer in gebruik is als kerk- zal naar verwachting op korte termijn gesloopt worden, met uitzondering van de vrijstaande klokkentoren. De kerk is verkocht en de nieuwe eigenaar wil daar woningbouw ontwikkelen. Dit is een voorbeeld van een kerk die plaats gaat maken voor een woonfunctie en waarbij een link naar het kerkverleden blijft bestaan (klokkentoren).

Naar verwachting komt er op korte termijn meer duidelijkheid over de Protestantse Kerk in Overdinkel. De pastorie en kerk zijn verkocht aan een particulier die daar een gezondheidscentrum achter heeft gebouwd, die verbonden is met de pastorie. Als de Protestantse Gemeenschap Overdinkel stopt met huren van de kerk, wordt de kerk bij het gezondheidscentrum getrokken. Deze nieuwe bestemming van de kerk en pastorie als zorgfunctie wordt gezien als een mooi voorbeeld van hergebruik.

Uitdagingen kerken (korte en middellange termijn)

Uit de gesprekken met de besturen van de geloofsgemeenschappen van de andere zes kerken blijkt dat zij een aantal concrete uitdagingen zien voor de korte en middellange termijn, zoals:

1. Financiering en advies zoeken voor onderhoud en verduurzaming van kerken en bijgebouwen.
2. Multifunctioneel gebruik (katholieke) kerken mogelijk maken via bisdom of alternatieve opties onderzoeken voor een kleinere kerk in het dorp.
3. Oplossing zoeken voor het (dreigende) tekort aan vrijwilligers en kloosterlingen voor diverse taken.

Die uitdagingen kunnen we beschouwen als startpunt om richting te geven aan de toekomst van de kerken, in samenhang met de uitdagingen van Rijk en provincie en ambities van de gemeente Losser uit de (ontwerp) Omgevingsvisie. Deze kerkenvisie kan dienen als document om daarover met elkaar én met het dorp in gesprek te gaan en te blijven: gemeenten, kerk en dorp(sraad).

Uitdagingen overheden (korte en middellange termijn)

Ook de verschillende overheden zien uitdagingen met betrekking tot de toekomst van de kerken, zoals:

▪ Rijksoverheid

Het rijk gaat 2022 gebruiken om te kijken in welke vorm men een vervolg gaat geven aan het programma 'Toekomst Religieus Erfgoed' waarvan de kerkenvisie deel uit maakt.¹⁹ Vanuit OCW zijn hiervoor middelen beschikbaar gesteld voor de komende 4 jaar.

▪ Provincie

Ook de provincie gaat in 2022 onderzoeken welke vervolgstappen zij kan geven aan de kerkenvisie, zoals een provinciale structuur kerkenopgave.

▪ Gemeente

Voor de gemeente Losser biedt het integrale karakter van de (ontwerp) Omgevingsvisie kansen om vanuit cultuurhistorisch waardevol erfgoed een verbinding te maken met opgaven uit andere sectoren en deze ook met elkaar te verbinden. Hierbij valt te denken aan leefbaarheid, wonen, zorg, toerisme, sociale vraagstukken, energie, duurzaamheid, klimaat en vergroening. Daarom is deze kerkenvisie goed te koppelen aan enkele ambities voor 2040 uit de (ontwerp) Omgevingsvisie Losser. Hieronder verbinden we die ambities met de drie uitdagingen van de kerken en geven we diverse aanbevelingen.

¹⁸ 'Mensen' staat vooral voor: kerkleden en kerkgangers, vrijwilligers en kloosterlingen.

¹⁹ Zie ook paragraaf 4.1.

4.5 AANBEVELINGEN

Door de afnemende beschikbaarheid van middelen en mensen staan de geloofsgemeenschappen van de kerken in de gemeente Losser voor een aantal belangrijke uitdagingen om de kerkgebouwen en geloofsgemeenschappen in de toekomst te kunnen behouden. We plaatsen daar aanbevelingen bij die oplossingsrichtingen kunnen bieden. Die zijn weergegeven in figuur 5, met daaronder een toelichting.

We beginnen met de belangrijkste basisaanbeveling:

ZORG VOOR DUIDELIJKE COMMUNICATIE (BASISAANBEVELING):

Zorg voor duidelijke communicatie tussen gemeente, kerken en dorp(sraden) over onderstaande uitdagingen, ambities en aanbevelingen of andere vragen omtrent de kerkenvisie. Van belang is:

- Zoek elkaar op voor gesprek of samenwerking, wanneer daartoe aanleiding is.
- Wissel aanspreekpunten met elkaar uit, voor overleg of vragen aan elkaar.
- Houd ook contact met de provincie en het Rijk over hun laatste ontwikkelingen omtrent het vervolg van de kerkenvisie.

UITDAGINGEN KERKEIGENAREN | AANBEVELINGEN, VERBONDEN MET OMGEVINGSVISIE

Figuur 5: Uitdagingen voor kerkeigenaren met aanbevelingen die verbonden zijn met ambities uit (ontwerp) Omgevingsvisie

Toelichting op aanbevelingen, verbonden met ambities (2040) uit concept Omgevingsvisie²⁰

1.1: Ambitie TOEKOMSTGERICHT LOSSER

In de concept Omgevingsvisie Losser staan ambities voor 2040, waarvan er drie relevant zijn voor de kerken. Bij de ambitie 'Toekomstgericht Losser' gaat het om zaken zoals duurzaamheid, energie en energieopwekking, klimaatadaptatie, die voor de kerkenvisie relevant kunnen zijn.

De gemeente wil in gesprek gaan met inwoners, ondernemers, maatschappelijke organisaties, projectontwikkelaars, aannemers en energiecorporaties om samen de **verduurzamingsopgave** vorm te geven. Uitgangspunt is dat de gemeente de inwoners in staat wil stellen om zelf stappen te zetten in de verduurzaming van hun woning, dorp of wijk. De aanbevelingen 1.3+1.4 sluiten hier goed bij aan.

Voorbeeld klimaatadaptatie:

Een mooi voorbeeld van klimaatadaptatie is de herinrichting van parochiepark De Drie Bogen in Losser, naast de H. Maria Geboortekerk. Met het oog op klimaatdoelstellingen vinden zowel de gemeente als het parochiebestuur het wenselijk om het hemelwater dat van het kerkgebouw afstroomt, van het gemengde rioolstelsel af te koppelen en het schone hemelwater te bergen in het park. Door te voorzien in een bergende functie voor hemelwater ontstaat een klimaat adaptieve tuin, die helpt piekbuien beter te verwerken en op te vangen. Tevens ontstaat de mogelijkheid om water dat tijdens piekbuien vaak valt na een periode van droogte, langer vast te houden en geleidelijk af te geven. Het plan hiervoor maakt deel uit van de Erfgoed Deal die Losser heeft gekregen voor het project Beken & Bleken van Losser.

1.2: Ambitie HERKENBAAR + GASTVRIJ LOSSER

Bij de ambitie 'Herkenbaar en gastvrij Losser' gaat het onder meer om cultuurhistorisch waardevol erfgoed, landschap, natuur, toerisme en recreatie.

De gemeente Losser herbergt veel **cultuurhistorisch waardevol erfgoed**. Die waarden zijn niet alleen belangrijk voor onze inwoners, maar ook voor recreanten. Om die reden wil de gemeente in haar beleid meer nadruk leggen op de bescherming van karakteristieke panden. We denken daarbij primair aan een beschermende regeling in het op te stellen Omgevingsplan. Onderschat daarbij niet de betekenis van processieparken, kerkebossen en ander groen voor inwoners en toeristen.

De aanbevelingen 1.3 t/m 1.7 die hieronder staan, sluiten daar goed bij aan.

1.3+1.4: (ook passend bij ambities 1.1)

Voor verduurzaming, onderhoud en restauratie van monumenten bestaan diverse mogelijkheden voor financiering, advies, tips of tricks (zie par. 3.6 en 4.2). Dit kan een optie zijn voor kerkeigenaren om naar te kijken.

Echter, de meeste zijn bedoeld voor rijksmonumenten en sommige voor gemeentelijke monumenten. Daarom kan het zinvol zijn te onderzoeken of de gemeente Losser zelf *nieuwe* regelingen in het leven kan en wil roepen om kerken te ondersteunen bij onderhoud, verduurzaming of restauratie. Hierbij valt te denken aan een gratis energiescan, zoals bij gemeente Oldenbroek (paragraaf 3.6). Of aan een subsidieregeling, zoals in Oldenzaal (zie paragraaf 4.3). Of aan een fonds of andere optie.

1.5:

Het maken van een cultuurhistorische waardenkaart voor Losser kan gebruikt worden om de aanwezige kennis over erfgoed vast te leggen, zoals menselijke geschiedenis, monumenten en karakteristieke gebouwen (zie paragraaf 3.5).

1.6:

Ook kan het zinvol zijn om te onderzoeken of de twee kerken die *geen* gemeentelijk monument zijn die status *wel* kunnen krijgen, mochten ze dat willen. Of dat ze kunnen worden aangemerkt als *karakteristiek pand* (zie paragraaf 3.5). Die status kan bepaalde bescherming bieden aan de kerkgebouwen, maar heeft ook nadelen die zorgvuldig onderzocht en tegen elkaar afgewogen zullen moeten worden. Het gaat om de rooms-katholieke kerk in Beuningen en de kathedraal bij het klooster in Glane.

1.7:

Niet alleen de kerk, maar ook het kerkhof, processiepark, kerkebos of ander groen rondom het kerkgebouw, heeft een belangrijke betekenis voor het dorp, de bewoners en voor toeristen uit binnen- en buitenland; inclusief de kapelletjes en beelden die er staan. Dit heeft tevens een behoorlijke impact op de fysieke ruimte van het dorp. Voorbeelden zijn het processiepark in Overdinkel, het kerkebos in De Lutte en parken en kerkhoven bij de kerk.

²⁰ Zie Ontwerp Omgevingsvisie Losser: www.omgevingsvisielosser.nl en zie ook:

<https://www.bugelhajema.nl/bestanden/Losser/20211126-Ontwerp-Omgevingsvisie%20Losser%202040.pdf>

2.1+3.1: Ambitie: LEEFBAAR + GEZOND LOSSER

De ambitie 'Leefbaar + gezond Losser' kan verbonden worden aan zowel uitdaging 2 als 3. Hierbij gaat het om zaken zoals sociale samenhang, veiligheid, leefbaarheid, zorg en eigen daadkracht die voor de kerkenvisie relevant zijn.

Het gemeentelijk beleid moet er toe leiden dat **sociale samenhang, veiligheid en leefbaarheid** in alle dorpen, buurten en straten vanzelfsprekend is en ieder kind dezelfde kansen heeft. En inwoners met een **zorgbehoefte** moeten zo lang mogelijk zelfstandig thuis kunnen wonen. De gemeente Losser kent een actief en gevarieerd verenigingsleven, waarvan ook de geloofsgemeenschappen deel uitmaken. Dit is van groot belang voor de sociale cohesie in het dorp.

De gemeente stimuleert de **eigen daadkracht van dorpen en wijken**. Inwoners, ondernemers en maatschappelijke partners kunnen met initiatieven komen die bijdragen aan de leefbaarheid.

De aanbevelingen die gericht zijn op uitdaging 2 en 3 uit figuur 5, staan hieronder. Zij passen goed bij de ambitie 'Leefbaar + gezond Losser.' Ook de Cultuurvisie 'Parels in de schatkamer' sluit hier goed bij aan (immaterieel cultureel erfgoed), evenals bij ambitie 1.2, die vooral over materieel erfgoed gaat.

Cultuurvisie PARELS IN DE SCHATKAMER:

Erfgoed heeft niet alleen een monumentale en cultuur-historische waarde, maar ook een intrinsieke en sociaal-maatschappelijke waarde. Daarnaast is het van belang voor de vrijetijdseconomie en voor het vestigingsklimaat; erfgoed vertelt het verhaal van het dorp. Het dorp is een aantrekkelijke plek om te wonen, om te bezoeken én om een bedrijf te vestigen.

Karakteristieke panden, zoals kerken, zijn verbonden aan een bijzonder gevoel, verhaal of persoon en kunnen daarmee een religieuze, emotionele of culturele waarde hebben voor bewoners en bezoekers en bijdragen aan de mate waarin bewoners zich thuis (blijven) voelen op een plek.

Kerken en hun geloofsgemeenschap zijn voor inwoners van het dorp niet alleen belangrijk materieel erfgoed (kerkgebouw en interieur), maar ook immaterieel erfgoed (tradities die daarmee samenhangen en van generatie op generatie worden overgedragen).

Tip: kijk welke rol kerken nog meer kunnen spelen, zoals voor toerisme, in verhalen over het verleden, in het onderwijs, etc.

Zie: [Cultuurvisie "Parels in de schatkamer" - Gemeente Losser](#)

2.2:

Vanuit de steunpunten Kerkenvisie wordt het gesprek aangegaan met bisdommen, dit kan ook gaan over de mogelijkheid om kerken multifunctioneel te gebruiken. De Paus is overigens van mening dat multifunctioneel gebruik van kerken in Europa wél is toegestaan.

2.3+2.4+2.5:

In gesprek met dorpen over hun toekomst, komt vaak het belang van het kerkgebouw ter sprake. Men heeft emoties bij de betekenis van het gebouw als plek van trouw en rouw. De kerk vormt voor velen het hart van de gemeenschap. Daarnaast hebben veel inwoners en hun voorouders geholpen om de kerk (op) te bouwen door grond en middelen beschikbaar te stellen.

Als een kerk in een dorp gaat sluiten, dan zal de geloofsgemeenschap waarschijnlijk ook wegvallen en daarmee tevens het sociale netwerk en de sociale cohesie in het dorp. De verwachting is dat men niet snel naar de kerk zal gaan in een nabijgelegen dorp.

Voor behoud van de geloofsgemeenschap en het sociale netwerk kan het daarom zinvol zijn om alvast te onderzoeken wat de mogelijkheden zijn voor een eigen, kleiner kerkgebouw in het dorp.

3.2:

Een mooi voorbeeld van een afspraak tussen gemeente en kerk, waarbij men elkaar helpt, is die over het onderhoud bij de Plechelmuskerk in De Lutte.

In het kader van het centrumplan wordt het plein voor deze kerk gewijzigd. De kerk heeft dit stuk grond -in goed overleg met de gemeente- beschikbaar gesteld als onderdeel van het dorpsplein. Afspraak is dat de gemeente in ruil daarvoor het onderhoud daarvan doet, evenals van een deel van het kerkebos. Dit kan tevens het probleem compenseren van het afnemende aantal vrijwilligers voor het onderhoud.

Wellicht kunnen andere kerken over afspraken maken met de gemeente over onderhoud, in ruil voor?

2.6+3.1:

Kijk op welke wijze de kerkelijke en/of niet-kerkelijke sociale aspecten van de geloofsgemeenschap die dreigt te verdwijnen in het dorp, kunnen blijven bestaan. Dat kan gaan om het omkijken naar elkaar, zorg voor elkaar, sociale contacten en 'erbij (blijven) horen'. Dit kan zich bijvoorbeeld uiten in het bestrijden van eenzaamheid, boodschappen doen en aanbieden van mantelzorg aan mensen die dat nodig hebben. Ook niet religieuze bewoners kunnen hieraan deelnemen om dit te doen en te ontvangen.

Dit sluit goed aan bij de sterke sociale cohesie die er bij de dorps- en geloofsgemeenschap al is.

Onderzoek ook welke rol de gemeente hier kan spelen.

Tot slot

De uitdagingen en aanbevelingen uit figuur 5 in deze paragraaf, kunnen we beschouwen als beginpunt om richting te geven aan de toekomst van de kerken en hun geloofsgemeenschap. Deze kerkenvisie in het algemeen en paragraaf 4.4 en 4.5 in het bijzonder, kunnen dienen als basis voor een gesprek tussen gemeente, kerk en dorp(sraad). Hieronder sluiten we af door nogmaals de basisaanbeveling te benoemen, nu aangevuld met een aantal tips voor gesprekken met elkaar.

ZORG VOOR DUIDELIJKE COMMUNICATIE (BASISAANBEVELING):

Zorg voor duidelijke communicatie tussen gemeente, kerken en dorp(sraden) over onderstaande uitdagingen, ambities en aanbevelingen of andere vragen omtrent de kerkenvisie.

Van belang daarbij is:

- Zoek elkaar op voor gesprek of samenwerking, wanneer daartoe aanleiding is.
- Wissel aanspreekpunten met elkaar uit, voor overleg of vragen aan elkaar.
- Houd ook contact met de provincie en het Rijk over hun laatste ontwikkelingen omtrent het vervolg van de kerkenvisie.

Tips voor gesprekken met elkaar:

- Bespreek wat de opgaven, rollen en verantwoordelijkheden van iedereen zijn en wat men wil bereiken.
- Maak afspraken over samenwerking, om dingen uit te zoeken en over beheer van kerken in de toekomst.
- En maak vervolgspraken, bijvoorbeeld over regulier kerkoverleg, terugkoppeling en over monitoring en evaluatie van afspraken.
- Houd contact met elkaar.

LIJST VAN GERAADPLEEGDE BRONNEN

KERKENVISIE:

Van Slageren, G.W.Th., (1998). *400 jaar Hervormden in Losser. Schetsen uit de geschiedenis van de Hervormde Gemeente Losser*. Stichting Historische Kring Losser.

Van Helvoort, C.J.A., (1926). *Losser voorheen en thans*. Stichting Historische Kring Losser.

<https://historiek.net/reformatie-oorzaken-hervorming-samenvatting/72265>

www.parochielumenchristi.nl/project/locatie-beuningen

www.canonvannederland.nl/nl/overijssel/twente/losser/burcht

[Mor Ephrem | !\[\]\(003082e50e3009141f59bd5df831749f_img.jpg\)](#)

[Rijksmonumentenregister | Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed](#)

[Gemeentelijke Monumentenlijst Losser 2008 \(4\).pdf](#)

[Karakteristieke panden centrum Losser \(1\).pdf](#)

Ontwerp Omgevingsvisie gemeente Losser: www.omgevingsvisielosser.nl en <https://www.bugelhajema.nl/bestanden/Losser/20211126-Ontwerp-Omgevingsvisie%20Losser%202040.pdf>

[DuMo advies voor DUurzame MOnumenten - Het Oversticht](#)

[Rijksmonumenten, gemeentelijke monumenten, karakteristieke panden - Gemeente Losser](#)

[Subsidieregeling voor het behouden en verduurzamen van monumenten | Gemeente Oldenzaal](#)

BIJLAGE I:

Bourgonje, H., (2002). *H. Maria Geboorteparochie Losser, 1902-2002*. Stichting Historische Kring Losser

[Historie | Parochie Maria Vlucht](#)

[Protestantse Gemeente Overdinkel \(protestantsekerk.net\)](#)

[Gezondheid Centrum Overdinkel \(GCO\) | Hallo Losser](#)

[Kerk van De Lutte | De Lutte.com](#)

[De Lutte \(mariakapellen.nl\)](#)

I. HUIDIGE SITUATIE KERKEN GEMEENTE LOSSER

De komende paragrafen beschrijven steeds één van kerkgebouwen uit figuur 3 van paragraaf 2.3. Aan het eind staat steeds een schema, waarin de belangrijkste gegevens staan per geloofs(gemeenschap). Een duimpje of pijl geeft een (subjectieve) waardering of ontwikkeling aan. De schema's zijn niet geschikt en ook niet bedoeld om de kerken onderling te vergelijken, maar om een totaalbeeld te schetsen van de kerken in de gemeente Losser. Paragraaf 1.8 beschrijft twee kerkgebouwen die geen dienst meer doen als kerk.

De volgende paragrafen zijn grotendeels tot stand gekomen door gesprekken met het lokale bestuur van de afzonderlijke kerken, zoals de locatieraad van een parochie of het parochiebestuur van een katholieke gemeenschap, het college van kerkrentmeester van een protestantse gemeenschap of de kloostermanager van het Syrisch-orthodoxe klooster in Glane. Zij houden zich vooral bezig met de financiën en het beheer van de gebouwen. Vier van de vijf dorpsraden zijn ingegaan op het verzoek om over de kerkvisie te spreken, te weten: Dorpsraad Overdinkel, Dorpsbelangen De Lutte, Dorpsraad Beuningen en Dorpsraad Glane. Met hen is vooral gesproken over de toekomst van die kerken. Ook is gesproken met andere stakeholders (zie figuur 1 in paragraaf 1.2).

I.1 LOSSER: PROTESTANTSE KERK & ALEIDA LEURINKHUIS

Toelichting

De Protestantse Kerk in Losser hoort tot de Protestantse Gemeente Losser (PGL). Deze naam is in 2006 ontstaan in het kader van de kerkfusie van 1 mei 2004, toen de Protestantse Kerk Nederland (PKN) is gevormd. De PGL is onderdeel van de PKN.

Gesproken is met de voorzitter en een lid van het college van kerkrentmeesters (cvk). Op grond van de Kerkorde en Ordinanties van de PKN is aan het cvk de zorg voor de vermogensrechtelijke aangelegenheden van de PGL door de kerkenraad toevertrouwd.

Protestantse Kerk Losser & Aleida Leurinkhuis

Historie

▪ Kerkgebouw

Het huidige kerkgebouw is in 1810 ingewijd door ds. Jan Hendrik Hulsken. Het gebouw heeft in de afgelopen twee eeuwen diverse verbouwingen en restauraties ondergaan. Zo zijn aan het eind van de 19^e eeuw extra zitplaatsen gecreëerd door twee extra galerijen in de kerk te bouwen. Deze zijn in 1954 weer verwijderd. Bij de uitvoering van groot onderhoud in 1991 is ook het orgel, dat dateert uit 1725, volledig gerestaureerd. In 2010 zijn de kerk en het naast gelegen Aleida Leurinkhuis ingrijpend verbouwd en d.m.v. een 'glazen' corridor met elkaar verbonden. In de kerk werden de banken door stoelen vervangen. Op dit moment vormen de kerk en het Aleida Leurinkhuis een modern multifunctioneel kerkelijk centrum.

▪ Het Aleida Leurinkhuis

Het Aleida Leurinkhuis was oorspronkelijk een kleine boerderij bij de beek, waarschijnlijk uit 1682. Het werd 'Bekhoes' (huis bij de beek) genoemd.²¹ Vroeger werd het bewoond door twee gezinnen; één aan de voorkant en één aan de achterkant. In 1954 is het volledig gerestaureerd en in gebruik genomen als locatie voor kerkenraads- en andere vergaderingen. Toen kreeg het ook zijn huidige naam, waarmee de herinnering levend wordt gehouden aan Aleida Leurink. Zij trouwde in 1698 met

²¹ Van Slageren, 1998, pag. 55.

ds. Henricus Keller en hield ruim 57 jaar een dagboek bij over het wel en wee van haar gezin, het dorp en de wijde omgeving. De kerk en het Aleida Leurinkhuis zijn rijksmonumenten.

Heden

▪ Fysieke staat en duurzaamheid

Het kerkgebouw en Aleida Leurinkhuis worden met enige regelmaat gecontroleerd door de Monumentenwacht, omdat het rijksmonumenten zijn. Voor het onderhoud is het college verplicht gebruik te maken van gecertificeerde bedrijven. Voor bepaalde onderhoudswerkzaamheden kan een beroep worden gedaan op de zgn. SIM-subsidie van de Rijksdienst voor het Cultureel erfgoed. Daarnaast heeft de kerk een daarvoor (verplicht) ingesteld eigen reservefonds. Een deel dient uit eigen middelen (reserves) te worden bekostigd. Bij de grote verbouwing in 2010 is ook gebruik gemaakt van particuliere donaties. De bouwkundige staat van beide gebouwen is prima. Onlangs zijn de voegen bijgewerkt en in 2022 wordt alles weer geschilderd. Een hovenier doet het onderhoud van de tuin.

Bij de kerk is geen begraafplaats, omdat daar geen plek voor was toen men de kerk bouwde. De PGL heeft aan de Kloosterstraat 8 in Losser echter wel een eigen begraafplaats die op de gemeentelijke monumentenlijst staat, inclusief een zgn. baarhuisje.²² Het cvk voert het beheer en vrijwilligers doen het onderhoud. Groot onderhoud wordt uitbesteed aan een hoveniersbedrijf.

Isolatie van de kerk -zoals dubbelglas- is niet mogelijk zonder het gebouw aan te tasten en dat mag niet. Er zit speciaal glas in. De kerk en het Aleida Leurinkhuis zijn geen grote ruimtes en kunnen goed en snel verwarmd worden door middel van centrale verwarming (cv). Dit gebeurt alleen voor diensten en activiteiten.

▪ Interieur

De inventaris bevat een aantal bijzondere en oude voorwerpen die afkomstig zijn uit de oude Martinuskerk.²³ Op 1 januari 1810 moest de oude Martinuskerk op last van Koning Lodewijk Napoleon door de protestanten worden teruggegeven aan de katholieken. De inventaris die eigendom was van de protestanten mocht door hen worden meegenomen. Dit betrof o.a. het oude orgel uit 1725, dat gemaakt was in Vreden door Diedrich Martens, de oude kansel uit 1667 en de oude Statenbijbel uit 1756. Verder hangen er twee lichtkronen in de kerk, waarvan één oud is (tweede helft 18e eeuw) en de ander een replica. Ook het avondmaalservies (zilver) is oud. Voor de instandhouding en eventuele restauratie van het orgel wordt gebruik gemaakt van het eigen zogenaamde orgelfonds. Het orgel staat onder monumentale toezicht.

Orgel uit 1725 (D. Martens)

In het Aleida Leurinkhuis hangt een paneel dat bestaat uit zes wandpanelen met instrumenten uit het lijdensverhaal. Deze zijn waarschijnlijk van vóór 1600, afkomstig van een oude kansel uit oude Martinuskerk. Ze zijn later verwerkt in kerkbanken, waar ze ontdekt zijn.

▪ Gebruik

De kerk wordt gebruikt voor de erediensten op zon- en feestdagen, uitvaarten, muziek- of koorconcerten en lezingen. Voor niet-kerkelijke activiteiten geldt dat deze niet strijdig mogen zijn met de uitgangspunten van de kerk. Voor corona zaten er gemiddeld ongeveer 50 mensen in de kerk met een dienst. De maximale capaciteit van de kerk is ongeveer 120 personen. Het aantal 'kerkleden'

²² Gemeentelijke Monumentenlijst Losser 2008. Pag.52-53. Aanwijzing monument: 20-03-2007.

²³ Van Slageren, 1998, pag. 204-207. Zie ook paragraaf 2.1 over 'Historie katholieke en protestantse gemeenschap'. Zie ook paragraaf 2.1

betrof eind 2021 ongeveer 550 personen. In het algemeen is er een terugloop te bespeuren, vooral bij jongeren, hoewel er ook jonge gezinnen diensten bijwonen.

Het Aleida Leurinkhuis wordt gebruikt voor koffiedrinken na de kerkdienst. Maar er vinden ook regelmatig vergaderingen, cursussen en (kerkelijke) bijeenkomsten plaats.

Vanuit de kerk is er een commissie Bezinning en Inspiratie die lezingen, gespreksgroepen en andere activiteiten in de kerk en/of het Aleida Leurinkhuis organiseert. De PGL heeft een zogenaamde kleine horecaverunning, bijvoorbeeld voor een consumptie van een drankje na afloop van een concert.

▪ Financiën

De jaarlijkse inkomsten bestaan uit die van de Aktie Kerkbalans in januari (bijdrage van kerkleden). En in het najaar wordt een verzoek gedaan aan belijdende leden van de kerk voor de vastgestelde bijdrage aan de Solidariteitskas. De PGL is verplicht een gedeelte van dat bedrag per belijdend lid af te staan aan de landelijke Protestantse Kerk. Tijdens de kerkdiensten wordt gecollecteerd. De opbrengst is meestal voor een goed doel en voor de fondsen. Sinds enige tijd is het dat ook digitaal mogelijk. Daarnaast zijn er inkomsten uit grondpacht en huurwoningen.

Toekomst

▪ Onderhoud, financiën en duurzaamheid

Het cvk ziet het als voordeel dat het kerkgebouw en Aleida Leurinkhuis rijksmonumenten zijn. Verder hoopt het genoemde college, dat ten behoeve van beide gebouwen in de toekomst blijvend gebruik kan worden gemaakt van de gebruikelijke financieringsmogelijkheden en subsidies en van controle en adviezen van Monumentenwacht.

Voor de toekomst hoopt men dat de financiële situatie van dien aard is dat men het financieel nog een tijd kan redden. Of dit ook op langere termijn het geval zal zijn, is lastig te voorzien. De inkomsten uit pacht zullen sowieso wel blijven.

Op het dak van de kerk mogen geen zonnepanelen, omdat het een rijksmonument is. In het kader van corona is gekeken naar de mogelijkheid tot het plaatsen van een mechanisch ventilatiesysteem. Daarbij diende ook wijzigingen aan het dak aangebracht te worden aangebracht. Vanwege de status van rijksmonument was dat niet toegestaan.

▪ Interieur

Het cvk hoopt dat het kostbare oude interieur en de hiervoor genoemde oude voorwerpen ook in de toekomst goed bewaard en geconserveerd kunnen blijven. Ze worden goed geïnspecteerd. Voor de instandhouding van het orgel wordt gebruik gemaakt van het eerder genoemde orgelfonds. Het nieuwere interieur -zoals de stoelen, avondmaalstafel en kathedraal- zijn door een gespecialiseerde meubelmaker ontworpen en gemaakt. Deze worden jaarlijks afgeschreven, zodat er weer gereserveerd kan worden voor vervanging in de toekomst.

▪ Gebruik

Voorlopig (korte termijn) verwacht het cvk dat de kerk en het Aleida Leurinkhuis gebruikt kunnen worden voor dezelfde doeleinden als nu: voor diensten en diverse sociale en culturele activiteiten. Het is lastig om voorspellingen te doen over het toekomstig gebruik van de kerk. Op dit moment ziet men geen noodzaak voor een rigoureuze koerswijziging op dat gebied. Het is fijn dat er een combinatie kan plaatsvinden van erediensten en niet-kerkelijke activiteiten. Zolang er nog voldoende draagvlak en behoefte is bij de kerkleden en kerkgangers kan het gebouw in stand blijven als kerk. Bovendien zijn er ook veel leden die niet meer naar de kerk gaan, maar nog wel betalen. Het cvk hoopt nog lang door te kunnen gaan op deze wijze. Met de Protestantse Gemeente in Glanerbrug is er samenwerking binnen de commissie Bezinning en Inspiratie.

De PGL maakt veel gebruik van vrijwilligers voor allerlei taken, zoals koffie schenken, ontvangst van bezoekers en bijv. het onderhoud van de eigen begraafplaats aan de Kloosterstraat. De zorg is wel dat het aantal vrijwilligers in de toekomst af zal nemen door de vergrijzing.

Schematisch

NAAM KERK	HEDEN			TOEKOMST		
	FYSIEKE STAAT	GEBRUIK	FINANCIELE SITUATIE	FYSIEKE STAAT	GEBRUIK	FINANCIELE SITUATIE
PROTESTANTSE KERK (1810) & ALEIDA LEURINKHUIS (1682)	KERKGEBOUW + ALEIDA LEURINKHUIS 	REGULIERE DIENSTEN ± 50 p.p. dienst; afname aantal bezoekers. Max. capaciteit kerk: ± 120 pers. ± 550 betalende kerkleden.	STABIEL Stabiele bron van inkomsten uit pacht (grond + woningen).	KERKGEBOUW + ALEIDA LEURINKHUIS: 	REGULIERE DIENSTEN: Afname aantal bezoekers door Ontkerkelijking.	STABIELE INKOMSTEN
ADRES: Raadhuisplein 2-4 7581 AG Losser	ONDERHOUD: Recent verbouwd. 2022: verven.		RESERVE voor ONDERHOUD: Nog behoorlijke reserves.	ONDERHOUD: Blijft nodig. Deels zelf betalen en deels via subsidies/ fondsen.		RESERVE voor ONDERHOUD: Stabiel houden
DENOMINATIE: Protestantse gemeente Losser	DUURZAAM: Dubbelglas mag niet Goed + snel te verwarmen. 	SOCIALE + CULTURELE ACTIVITEITEN (mits 'gepast'): - Concerten - Koren - Lezingen - Vergaderingen - Cursussen	SUBSIDIES: Beroep doen op fondsen voor onderhoud, zoals Restauratiefonds (Rijksmonument). 	DUURZAAM: mag niet: - Dubbelglas - Zonnepanelen - Ventilatiesysteem Kosten verwarming stijgen 	FUNCTIES: - Kerkdiensten - Sociaal - Cultureel Zelfde soort activiteiten als nu. 	SUBSIDIES: Beroep blijven doen op fondsen voor onderhoud?
STATUS: Rijksmonument ²⁴ (Kerk + Aleida Leurinkhuis)	INTERIEUR: Inventaris oude Martinuskerk (zie bij 'Bijzonderheden') 			INTERIEUR: Onderhoud oude inventaris + aanschaf nieuw interieur.	Kans afname vrijwilligers voor ondersteuning activiteiten. 	
BIJZONDERHEDEN: Oud orgel (1725). 6 wandpanelen met instrumenten uit het lijdensverhaal (wrs. Van voor 1600, uit oude Martinuskerk). Preekstoel (± 1667). Statenbijbel (1756). 1 kroonluchter (eind 18 ^e eeuw) + 1 replica.	TUIN bij kerk BEGRAAFPLAATS: (1900) (Kloosterstraat 8) Gemeentelijk monument (incl. baarhuisje) Onderhoud door vrijwilligers.	BEGRAAF-PLAATS: Ruimte voor nieuwe graven + urnen. 		TUIN bij kerk: onderhoud blijft nodig + kosten. BEGRAAFPLAATS: Kans afname van vrijwilligers voor onderhoud. 	BEGRAAF-PLAATS: Voldoende ruimte nieuwe graven + urnen. 	

Gaat goed = 	Kan beter/ Mee bezig = 	Gaat niet goed = 	Toename = 	Afname = 	Enige afname = 	Gelijk =
---	--	--	---	--	--	--

Figuur 6: Overzicht Protestantse Kerk & Aleida Leurinkhuis Losser.

²⁴ Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed; Rijksmonumentenregister: Hervormde Kerk, Monumentnummer: 26296. Sinds 1965 rijksmonument. Aleida Leurinkhuis (Huis met houten geveltop), Monumentnummer: 26295. Sinds 1965 rijksmonument.

Toelichting

De Heilige Maria Geboortekerk in Losser behoort tot parochie Maria Vlucht. Deze parochie bestaat uit vier lokale geloofsgemeenschappen, waarvan die van Katholiek Losser en Heilige Gerardus Majella (Overdinkel) tot de gemeente Losser behoren. De andere twee locaties zijn Lonneker en Glanerbrug. De pastoor van Maria Vlucht is voorzitter van die parochie en is benoemd door het bisdom. Gesproken is met de voorzitter van Katholiek Losser en met de vicevoorzitter en de secretaris van parochie Maria Vlucht. De Dorpsraad in Losser is niet ingegaan op de uitnodiging om in gesprek te gaan.

Heilige Maria Geboortekerk en pastorie, Losser

Historie

In paragraaf 2.1 staat dat de oude St. Martinuskerk aan het Martinusplein in Losser in 1810 weer in katholieke handen kwam en op den duur te klein bleek voor het toenemende aantal parochianen. De behoefte aan een nieuwe kerk en pastorie was groot (1898). In 1901 werd daarom de Heilige Maria Geboortekerk gebouwd. Op 3 juni 1902 is de kerk plechtig ingewijd door Mgr. Van de Wetering, aartsbisschop van Utrecht. Decennia later bleek ook deze kerk te klein voor de groeiende katholieke gemeenschap in Losser. In 1966 werd een nieuwe kerk gebouwd: de St. Martinuskerk (Kloppenstraat 77).²⁵ Deze kerk werd in 2016 aan de eredienst onttrokken, omdat het aantal parochianen weer terug liep. Daarna zijn de geloofsgemeenschappen van de St. Martinus en H. Maria Geboorte samengevoegd en verder gegaan onder de naam Katholiek Losser. De Heilige Maria Geboortekerk en pastorie zijn sinds 2008 opgenomen in de gemeentelijke monumentenlijst.

Parochiepark De Drie Bogen

In 2014 is het parochiepark naast de H. Maria Geboortekerk geopend, dat tot de kerk behoort. Het heet De Drie Bogen en is genoemd naar het fraaie waterornament in het park. Voor die tijd was het een grasveld. Het nieuwe parochiepark vormt samen met de Geboortekerk en de aangrenzende begraafplaats een mooie locatie, die voor iedereen de moeite waard is om te bezoeken. Anno 2022 zijn er plannen om het park te verduurzamen.²⁶

De Drie Bogen @ Frans Nikkels, Tubantia

Heden

■ Fysieke staat en onderhoud

De fysieke staat van het kerkgebouw is redelijk. Er is de afgelopen 10 jaar vrij veel onderhoud aan gepleegd. De binnenkant is geschilderd en er is nieuwe LED verlichting in gekomen. Het asbest op het dak is verwijderd en de leien zijn vervangen, zodat het weer 70 tot 80 jaar verder kan. Op den duur moeten de voegen worden bijgewerkt, maar dat heeft minder haast. Dit onderhoud is allemaal uit

²⁵ Zie ook paragraaf 1.8.

²⁶ Zie ook paragraaf 4.5, bij ambitie 1.1: herinrichting De Drie Bogen, als voorbeeld van klimaatadaptatie.

eigen middelen betaald. Het kerkbestuur vindt het moeilijk om subsidie aan te vragen voor de kerk, omdat men niet voldoet aan de maatschappelijke doeleinden. De Monumentenwacht inspecteert regelmatig en adviseert over het onderhoud. Er is ook een klusjesman die heel veel kan en diverse klussen doet.

De pastorie wordt gebruikt voor de administratie en het secretariaat van parochie Maria Vlucht. Er zijn diverse gespreksruimtes voor overleg en ook het jongerenpastoraat zit er.

- Duurzaamheid

Zonnepanelen op het dak van de kerk mogen wel, maar ziet men niet zo zitten. Het is niet alleen een hele klus met veel kosten. De buitenkant van de kerk verandert ook; de panelen glimmen en dat past niet bij de kerk. Ook zijn er zorgen dat de afspraken over het leveren van energie in de toekomst dan kunnen wijzigen, net als je alles goed geregeld hebt. Door een ander kabinet met andere wetgeving. Voor wat betreft de isolatie: in de zomer blijft de kerk koel, vanwege de dikke muren. Maar in de winter is de kerk moeilijker warm te krijgen. Er zitten voorzetsels voor de glas in lood ramen. Dat helpt wel iets voor de warmte, maar is vooral gedaan om de glas in lood ramen te beschermen tegen het gooien van stenen. Met een stijgende energieprijzen zijn de kosten helaas hoger.

- Interieur kerk²⁷

De kerk heeft een paar bijzondere altaren, zoals het Maria Altaar (1910) en Jozef Altaar (1911), vervaardigd uit zandsteen en marmer door kunstenaar F.W. Mengelberg. Verder een doopvont, diverse beelden, kruiswegstaties die het lijdensverhaal vertellen en prachtige gebrandschilderde ramen. Het kerkorgel is van 1923/1924 (Steinmann; Duitsland). Na diverse onderhoudsbeurten, revisie en restauratie is besloten om een orgelfonds op te richten met als doel geld in te zamelen om het orgel in stand te houden.

In de galerie onder het orgel staan 13 oude apostelbeelden. Deze komen waarschijnlijk uit het Sint Catharijneklooster in Almelo. Toen het uitoefenen van de katholieke godsdienst werd verboden trokken de nonnen van het Sint Catharijneklooster in 1664/1665 weg en vestigden zich vlak over de grens in Duitsland, dichtbij Glane, in een klooster dat zij 'Maria Vlucht' noemden. Zij namen deze apostelbeelden mee. Toen in 1811 'Maria Vlucht' werd opgeheven, namen de nonnen de beelden mee naar de oude Martinuskerk in Losser, die inmiddels was teruggegeven aan de katholieken. De beelden zijn later mee verhuisd naar de H. Maria Geboortekerk en staan inmiddels op de galerij onder het orgel. De naam van parochie 'Maria Vlucht' komt van het voormalig klooster 'Maria Vlucht'.

Apostelbeelden onder het orgel

- Gebruik

De kerk wordt gebruikt voor diensten, eucharistie, kerkconcerten, koren, carnavals mis, rouw, trouw en doop. De Maria Geboortekerk is het eucharistiecentrum voor alle locaties van parochie Maria Vlucht; het is de hoofdkerk. Het is de bedoeling dat er elke zondagochtend een eucharistieviering plaatsvindt. Gemiddeld komen er 150-200 mensen naar de dienst (voor corona). Door corona zijn er minder kerkbezoekers. Men hoopt dat het aantal bezoekers 'na corona' weer terugkomt op het oude niveau. De capaciteit van de kerk is 1000 mensen.

Het aantal begrafenissen neemt momenteel af; er wordt meer gecremeerd. Dit komt vooral omdat veel kinderen niet in de buurt wonen en dus de graven niet kunnen onderhouden. De begraafplaats wordt wel goed onderhouden door een grote groep van vrijwilligers.

²⁷ Bourgonje, H. (2002), pag. 19-38.

- Financiën

De financiële situatie is niet rooskleurig, maar op dit moment kan de Katholiek Losser nog aan de verplichtingen voldoen en heeft reserves voor onderhoud. Het bisdom van Utrecht controleert de jaarrekening, het jaarverslag en de begroting en dergelijke. Er gaat 10 procent afdracht naar het bisdom, ook bij verkoop van kerkelijke goederen, om het bisdom in stand te houden.

Katholiek Losser heeft ongeveer 6400 ingeschreven parochianen. Via de Kerkbalans geven ongeveer 1600 huishoudens een bijdrage aan de kerk. Bij de uitreiking van de Kerkbalans ontvangen de parochianen een overzicht met de financiële stand van zaken van de kerk.

Toekomst

- Onderhoud en financiën

De bouwkundige staat is nu redelijk, dus daar hoeft voorlopig niets aan te gebeuren. Op den duur zal er wel meer onderhoud moeten plaatsvinden. De middelen daarvoor zullen afnemen, tenzij er legaten binnenkomen. Af en toe gebeurt dat nog wel. Voorlopig zijn er bij parochie Maria Vlucht ook nog wel middelen. Om de bezittingen (zoals grond en woningen) op dit moment te verkopen, vindt het parochiebestuur niet verantwoord. Een deel daarvan zal weer afgedragen moet worden aan het bisdom en dan krijgt men geen inkomsten meer vanuit verhuur.

- Duurzaamheid

De isolatie tegen de kou in de kerk zou beter kunnen, maar isoleren kan niet zonder de binnenzijde van de kerk geweld aan te doen. En daarvoor voelt men niet. De ruimte in de kerk is erg groot om te verwarmen. Gelukkig heeft Katholiek Losser hete luchtverwarming, zodat de kerk snel verwarmd kan worden. Maar er gaat wel heel veel gas doorheen en de prijs daarvan is sowieso hoog.

- Kleinere kerk

Op den duur zal de kerk niet meer nodig zijn in deze omvang, omdat het aantal parochianen en kerkgangers verder terug zal lopen. Als dat aantal teveel afneemt, zal afscheid genomen moeten worden van deze kerk en pastorie. Op een andere plek zou dan een kleinere kerk neergezet kunnen worden of gevonden moeten worden, want men vindt wel dat er een kerk moet blijven voor de parochianen. Dat moet dan wel een centrale plek zijn, met voldoende grond en parkeerruimte. Niet een kerk ergens achteraf.

- Functies en bisdom

Het kerkbestuur vindt dat het kerkgebouw in de toekomst wel een andere functie kan krijgen, maar dan wordt de kerk aan de eredienst onttrokken. Een combinatie van kerkfunctie met een andere functie in (een deel van) de kerk –zoals dorpshuisfunctie- zal het bisdom van Utrecht namelijk niet toestaan. Wat er dan met het kerkgebouw moet gebeuren is lastig te voorspellen. Het bestuur ziet verschillende opties. In sommige plaatsen heeft het kerkgebouw een woonfunctie gekregen, soms in combinatie met een medisch centrum. Een andere kerk is sporthal geworden of opslagruimte of toonzaal. Een sociale of culturele functie is ook een optie. Tegen die tijd moet onderzocht worden welke andere functies de kerk kan krijgen en waar behoefte aan is. Voor de parochianen zal dan wel eerst een andere -kleinere- plek beschikbaar moeten komen in het dorp voor het bijwonen van diensten, eucharistie, kerkconcerten, rouw, trouw, dopen en dergelijke.

- Begraafplaats en vrijwilligers

Ook over begraafplaatsen heeft het bisdom veel te zeggen; daar zijn regels voor. Een particulier kan dat niet zomaar overnemen. De begraafplaats zal moeten blijven bestaan, omdat daar claims op liggen. Katholiek Losser heeft ruim 300 vrijwilligers voor verschillende taken. Er zijn diverse werkgroepen die allerlei zaken regelen, zoals klein onderhoud en reparaties, koffie schenken, bloemen verzorgen, zang regelen, begraafplaats verzorgen, en dergelijke. Dit loopt goed. Het is van belang dat dit in de toekomst ook op deze wijze kan blijven doorgaan.

Schematisch

NAAM KERK	HEDEN			TOEKOMST		
	FYSIEKE STAAT	GEbruik	FINANCIËLE SITUATIE	FYSIEKE STAAT	GEbruik	FINANCIËLE SITUATIE
HEILIGE MARIA GEBOORTEKERK (1902) & PASTORIE (1904)	KERKGEBOUW: CONSTRUCTIE 	REGULIERE DIENSTEN (± 150-200 p.p. dienst; afname aantal bezoekers). Capaciteit kerk: 1000 mensen. ± 1600 betalende huishoudens	AFNAME: Lasten zijn iets hoger dan baten.	KERKGEBOUW: CONSTRUCTIE 	REGULIERE DIENSTEN (afname door ontkerkelijking) ACTIVITEITEN (religieus georiënteerd)	LAGERE INKOMSTEN (ontkerkelijking)
ADRES: Gronausestraat 2-4 7581 CG Losser	ONDERHOUD: Geschilderd, LED verlichting, leien dak vervangen (asbest weg) Voorzetramen beschermen glas in lood tegen vandalisme.	ACTIVITEITEN (religieus georiënteerd) - Concerten - Koren - Carnavals mis	RESERVE voor ONDERHOUD KERK + ORGEL (Orgelfonds)	ONDERHOUD: Uit eigen middelen en anders geld inzamelen. Toekomst: o.a. voegen bijwerken.	FUNCTIES KERK ('uit erediens') - Dorpshuisfunctie - Appartementen - Medisch - Sport - Sociaal - Cultureel	
DENOMINATIE: Rooms-Katholiek; Parochie Maria Vlucht	DUURZAAM: Stookkosten kerk zijn hoog, (o.m. door hete lucht) Kerk isoleren + zonnepanelen op dak niet mooi. Toestemming zonnepanelen kerk door bisdom.	OVERLEG BISDOM: mbt wijzigingen functie kerk.		DUURZAAM: Stookkosten grote ruimte (kerk) blijven hoog. Kerk isoleren + zonnepanelen op dak niet mooi. Toestemming zonnepanelen kerk door bisdom.	OVERLEG BISDOM: mbt wijzigingen functie kerk. KLEINE KERK: Nieuwe plek vinden in dorp voor kleine groep parochianen.	
STATUS: Gemeentelijk monument ²⁸ (Kerk + pastorie)	INTERIEUR: (zie ook bij 'Bijzonderheden')	PASTORIE: Secretariaat + administratie Maria Vlucht, overleg ruimtes, jongeren pastoraat.		INTERIEUR: Onderhoud blijft nodig.	PASTORIE: Secretariaat + administratie Maria Vlucht, overleg ruimtes, jongeren pastoraat.	
BIJZONDERHEDEN: Altaren van o.m. Maria en Jozef door F.W. Mengelberg. Kerkorgel (1923/'24) (door Steinmann) 13 apostelbeelden uit St. Catharijne Klooster (17 ^e eeuw of ouder)	BEGRAAFPLAATS: Onderhoud door vrijwilligers.	BEGRAAFPLAATS: Voldoende plek voor graven + urnen. Strooiveld aanwezig. Minder begravenissen, meer crematies. (Familie ver weg voor onderhoud).		BEGRAAFPLAATS: Minder vrijwilligers voor onderhoud.	BEGRAAFPLAATS: Ruimte voor graven + urnen. Strooiveld	
			VRIJWILLIGERS: Veel vrijwilligers in werkgroepen KLUSSEN: Iemand die kleine reparaties + klussen doet.			VRIJWILLIGERS: Minder vrijwilligers KLUSSEN: Is er nog iemand voor kleine reparaties + klussen?

Gaat goed =	Kan beter/ Mee bezig =	Gaat niet goed =	Toename =	Afname =	Iets afname =	Gelijk =
-------------	------------------------	------------------	-----------	----------	---------------	----------

Figuur 7: Overzicht Heilige Maria Geboortekerk met pastorie en begraafplaats, Losser

²⁸ Gemeentelijke Monumentenlijst Losser 2008: Kerk en pastorie. Pag. 26-27. Aanwijzing monument 29-04-2008.

1.3 OVERDINKEL: HEILIGE GERARDUS MAJELLA KERK

Toelichting

Geloofsgemeenschap Gerardus Majella in Overdinkel behoort, evenals de locaties van Lonneker, Glanerbrug en Losser (met Heilige Maria Geboortekerk), tot parochie Maria Vlucht.²⁹

De kerk van deze geloofsgemeenschap werd gewijd aan de Heilige Gerardus Majella (1726-1755, Italië). In 1904 werd Gerardus heilig verklaard. Hij werd als groot voorbeeld gezien voor de katholieken. Zijn naamdag is 16 oktober.

Gesproken is met de locatieraad van de H. Gerardus Majella geloofsgemeenschap in Overdinkel en tevens met de vicevoorzitter en secretaris van parochie Maria Vlucht. Ook is gesproken met de Dorpsraad Overdinkel.

Heilige Gerardus Majella kerk, Overdinkel

Historie kerk en pastorie

In 1907 kreeg de Losserse kapelaan Gerardus van Laak van de aartsbisschop van Utrecht de opdracht om aan de grens met Duitsland een parochie te stichten. De parochie was bedoeld voor de textielarbeiders en hun gezinnen, die massaal in deze streek waren komen wonen. Koop en schenking van grond maakte het mogelijk om in 1907 een parochiekerk te bouwen aan de weg van Losser naar Gronau: de Heilige Gerardus Majella kerk met pastorie. Deze weg voerde over het riviertje de Dinkel, waaraan Overdinkel zijn naam ontleent. Het was een doordachte zet om in Overdinkel een kerk te bouwen. De kerken in Gronau en Losser zaten namelijk erg vol. Bovendien was het soms onmogelijk om deze kerken te bereiken, vanwege de overstromende Dinkel die de wegen in grote modderpoelen veranderde. Het bijna nieuw ontstane dorp, dat ongeveer 1600 inwoners telde, bestond voor de helft uit katholieken en de andere helft uit protestanten.³⁰ In 1911 werd de kerk met aangebouwde pastorie in gebruik genomen.

Historie Processiepark

Pastoor van Laak was een groot Gerardus vereerder. In 1912 trok op zijn initiatief de eerste processie ter ere van Gerardus Majella in Overdinkel rond in het processiepark achter de kerk, dat speciaal daarvoor was aangelegd. Dit was het begin van een religieuze traditie die tot op de dag van vandaag in stand is gehouden. Het maakte het dorp Overdinkel tot de grootste bedevaartplaats van Twente. In de jaren dertig van de vorige eeuw kwamen er wel twintigduizend pelgrims naar de processie. Elk jaar op zondag 16 oktober, of de eerste zondag daaropvolgend, vindt de jaarlijkse processie plaats, waar nog steeds ca. duizend pelgrims van heinde en verre naartoe komen.

Gerardus Processie in processiepark met prachtige wandelpaden

²⁹ Zie ook paragraaf 2.1: 'Historie protestantse en katholieke gemeenschap'.

³⁰ Zie: [Historie | Parochie Maria Vlucht](#)

Het processiepark (ook wel 'Kerkebos' genoemd) is overdag opengesteld voor publiek en trekt veel wandelaars en toeristen, ook omdat het park deel uit maakt van het fietsknooppuntennetwerk en wandelnetwerk Twente. Het processiepark is eigendom van de R.K. Kerk. In het processiepark bevinden zich diverse kapellen, waaronder de hoofdkapel (in de volksmond ook wel 'Calvarieberg' genoemd) waar tijdens de Gerardus Processie de Eucharistieviering wordt gehouden. En daarnaast bevinden zich in het park nog een Gerardus kapel en een Maria kapel (zgn. rustaltaren).

Gerardus kapel in het processiepark

De Calvarieberg

Tijdens de LAGA Losser/Gronau in 2003 heeft het park met gelden van de Europese Unie een grote restauratie ondergaan. Toen zijn in het bos verschillende bezienswaardigheden gerealiseerd, zoals het labyrint met diverse kunstwerken, een kruisweg met staties, het 'brede en smalle pad' en een brevierpad in de vorm van een vis.

De Heilige Gerardus Majella kerk, pastorie en processiepark zijn allemaal opgenomen in de gemeentelijke monumentenlijst.

Labyrint in het processiepark

De Gerardus Majella geloofsgemeenschap heeft altijd nauwe banden onderhouden met de zusters van de congregatie 'Dochters van Onze lieve Vrouw van het Heilig Hart' die meer dan 100 jaar in Overdinkel hebben gewoond en gewerkt. Ter ere van 100 jaar zusters in Overdinkel in 2019, is er naast de kerk een kapelletje gebouwd, met daarin een prachtig Mariabeeld. Dit beeld is afkomstig van het voormalige klooster van de zusters.

Kapelletje met Mariabeeld

Historie voormalige bewaarschool en Wit-Gele Kruisgebouw

▪ Bewaarschool

Naast het kerkgebouw, de pastorie, de begraafplaats met dodenhuisje en het processiepark, bezit de kerk ook een voormalige bewaarschool aan de Hoofdstraat 72. Deze school werd in 1931 gebouwd

Voormalige bewaarschool, nu in gebruik als aula

voor kleuters uit de Gerardus Majella parochie. Op dit moment is het gebouw nog in gebruik als aula door de Begraafenisvereniging Overdinkel. Maar doordat de activiteiten van deze vereniging gaan wijzigen, zal de functie van het gebouw naar verwachting op korte termijn ook gaan veranderen. Voor veel inwoners heeft het gebouw een historische en emotionele waarde. Inmiddels ligt er een aanvraag bij het college van B&W om dit gebouw aan te merken als gemeentelijk monument.

▪ Wit-Gele Kruisgebouw

De geloofsgemeenschap bezit ook het voormalig Wit-Gele Kruisgebouw dat vroeger als wijkgebouw werd gebruikt en dat letterlijk recht tegenover de kerk aan de overkant van de Hoofdstraat ligt. Dit gebouw wordt dan ook 'De Overkant' genoemd. De begane grond wordt gebruikt als oefenruimte en vergaderruimte. Wekelijks wordt er een viering gehouden die met name door ouderen wordt bezocht. De bovenverdieping is verhuurd en wordt als woonhuis gebruikt.

Heden

▪ Fysieke staat, onderhoud en duurzaamheid

De fysieke staat van het kerkgebouw is redelijk. Binnenkort moeten er twee dakkapellen gerepareerd worden. Daarnaast heeft de Monumentenwacht ontdekt dat in de toren asbest zit dat op den duur verwijderd moet worden. Er zijn echter geen lekkages, zodat het asbest niet kan vrijkomen en er geen gezondheidsrisico's bestaan. De komende periode gaat men deze verwijdering regelen. Van het bisdom Utrecht mogen er zonnepanelen op het dak van de kerk geplaatst worden, maar dit is financieel een hele investering.

▪ Interieur kerk

In de kerk bevinden zich, naast een Maria kapel, twee Gerardus kapellen. In de kapel voor in de kerk bevindt zich een beeld van deze heilige en diverse muurschilderingen waarop taferelen uit zijn leven staan afgebeeld. Achterin de kerk bevindt zich tevens een kapel met een beeld van de Heilige Gerardus en een Mariabeeld. Rondom deze beelden is een uniek kunstwerk aangebracht met muurschilderingen die zijn gemaakt door de in Overdinkel geboren -bekende kunstenaar- Joop Noordkamp.

*Interieur van de kerk met triomfkruis, muurschilderingen en altaar
@Kerkfotografie*

Op de triomfboog zelf zijn muurschilderingen en Bijbelteksten aangebracht. Voorin de kerk, achter het priesterkoor, bevindt zich een drietal glas in lood ramen, waaronder een voorstelling van de heilige Gerardus Majella. Het orgel bevindt zich op de koorzolder en is gemaakt door H.J. Vierdag; bouwjaar onbekend. Verder staan er diverse altaren en een doopvont en zijn er 14 staties in de vorm van schilderijen tegen de lange muren bevestigd. De staties beelden de lijdensweg van Christus uit.

Een relikwie uit het gebeente van de H. Gerardus Majella werd op 17 januari 1908 aan de bouwpastoor G. van Laak geschonken en is tot op heden in het bezit van de geloofsgemeenschap.

▪ Gebruik kerk

De kerk wordt gebruikt voor diverse liturgische vieringen, zoals eucharistievieringen, gebedsvieringen, woord- en communievieringen en rouw-, trouw- en doopdiensten. Daarnaast vinden er concerten plaats van de plaatselijke muziekvereniging en reppen er koren. Ook heeft de geloofsgemeenschap een actief jongerenkoor, Dynamique, die regelmatig bijzondere vieringen verzorgt. Daarmee zorgt de geloofsgemeenschap zelf voor vieringen in de kerk, ook op het moment dat daarvoor vanuit de parochie Maria Vlucht geen priester of pastoraal werker beschikbaar is. De geloofsgemeenschap heeft een eigen YouTube kanaal waarop vieringen live gestreamd kunnen worden. Dit was met name van belang gedurende de coronapandemie.

Gemiddeld komen er 60-70 mensen naar een wekelijkse vieringen (voor corona). Maximaal kunnen er ongeveer 600 mensen in de kerk. Heel af en toe komt het voor dat de kerk overvol is bij een dienst. Normaliter is de ruimte achterin de kerk overdag geopend en is de Gerardus kapel achterin de kerk toegankelijk; de rest van de kerk is met een hek afgesloten. Hier is het mogelijk om een kaarsje op te steken bij het Maria beeld en het Gerardus beeld en daar wordt veel gebruik van gemaakt.

De kerk is voorzien van camera bewaking, en er is een ringleiding beschikbaar voor slechthorenden. Ook is er een zendinstallatie t.b.v. de Kerkradio. De kerk is goed toegankelijk voor mindervaliden.

De ruimte naast de kerk is in gebruik als parochiecentrum. Hier bevindt zich een vergaderruimte, een keuken, een bestuurskamer en de ruimte voor de gastdames. De aangebouwde pastorie met serre is grotendeels nog in authentieke staat en momenteel in gebruik als woonhuis voor pastor Willy Rekvelde.

▪ Kerkhof, processiepark en vrijwilligers

Ook in deze gemeente is het aantal begrafenissen afgenomen. Op de begraafplaats is een muur met urnen en een strooiveld. Een actieve groep van vrijwilligers onderhoudt de begraafplaats.

Het processiepark is overdag opengesteld voor publiek en wordt veel gebruikt. Het onderhoud van het park kost veel tijd. Tot 2000 werd dit door de gemeente Losser gedaan. Maar omdat onderhoud van particuliere grond -zoals het park- geen basistaak is van de gemeente, is de gemeente daarmee gestopt. Vervolgens is de 'Heideploeg' opgericht, waarbij vrijwilligers (vooral 60-plussers) het onderhoud verzorgen. Mede door de bijdragen van de kerk, donateurs en sponsors kan het processiepark onderhouden blijven.

De jaarlijkse traditionele Gerardus Majella bedevaart in oktober wordt geheel georganiseerd door vrijwilligers vanuit de geloofsgemeenschap. De Gerardus Bedevaart Groep, ca. 100 actieve lokale vrijwilligers en de Heideploeg zorgen voor de versieringen en voorbereidingen en voor het goede verloop van dit belangrijke evenement. In 2020 heeft de Gerardus Bedevaart groep hiervoor de vrijwilligersprijs van de gemeente Losser mogen ontvangen.

In het park worden ook regelmatig andere evenementen georganiseerd, zoals het Midwinterlicht rond Kerstmis en in 2016 heeft de 'Samenloop voor Hoop' van het KWF plaatsgevonden in het park.

▪ Financiën

Op dit moment kan de locatieraad van de geloofsgemeenschap H. Gerardus Majella nog aan de (financiële) verplichtingen voldoen. Er zijn ook reserves voor onderhoud. De H. Gerardus Majella geloofsgemeenschap heeft ongeveer 800 parochianen waarvan een groot deel een bijdrage aan de kerk geeft via de actie Kerkbalans of via de wekelijkse collectes. De geloofsgemeenschap heeft ook inkomsten uit bezittingen, zoals landbouwgronden en woningen. De kerkruimte wordt verwarmd met

een gasgestookte hete lucht verwarming. Deze stookkosten zijn hoog. De steeds hoger wordende energiekosten zullen ook in de toekomst zwaar op de begroting blijven drukken.

Toekomst

▪ (Groot) onderhoud, interieur en duurzaamheid

In 2014 heeft er een korte maar hevige brand gewoed achterin de kerk. Hierdoor is aanzienlijke (roet)schade ontstaan. De kerk is volledig gereinigd en hersteld. Ook het interieur is helemaal opnieuw geschilderd, waardoor het schilderwerk binnen in goede staat is. Op niet al te lange termijn moet het asbest uit het dak van de toren worden verwijderd. Onderhoud blijft nodig.

De locatieraad staat welwillend tegenover verduurzaming, zoals isolatie, een warmtepomp en zonnepanelen, maar de investeringen daarvan zijn erg hoog. Het bisdom staat zonnepanelen toe, maar de locatieraad twijfelt of dit past bij de kerk. Datzelfde geldt voor isolatie. Men vraagt zich af hoe dit gerealiseerd kan worden, met behoud van het interieur en exterieur van de kerk.

▪ Financiën

Langzamerhand zullen de financiële middelen en reserves verder afnemen in de toekomst. Echter, zolang de bezittingen niet verkocht worden blijft dat een bron van inkomsten. Voorlopig heeft de geloofsgemeenschap nog voldoende middelen.

Zowel de locatieraad als Dorpsraad Overdinkel wil de kerk, de pastorie, het processiepark, de aula en het kruisgebouw graag behouden voor de gemeenschap en het dorp. Men heeft wel zorgen over de financiering daarvan voor de toekomst, zoals onderhoud en energielasten. Men hoopt dat de bevindingen uit de verschillende kerkenvisies ook in breder perspectief zullen worden beschouwd, bijvoorbeeld op provinciaal of landelijk niveau. En dat er in de toekomst middelen beschikbaar komen -bijvoorbeeld voor onderhoud en verduurzaming- om dit religieuze erfgoed te behouden.

▪ Functie en kleinere kerk

De verwachting is dat ook hier het aantal parochianen in de toekomst zal afnemen. Vanwege de kleinere omvang van de kerk (veel kleiner dan bijvoorbeeld de H. Mariageboorte kerk in Losser) zal de kerk niet snel te groot worden voor het aantal kerkgangers. Mocht dat in de toekomst toch het geval zijn, dan zal daarvoor een kleine kerk gevonden of gebouwd moeten worden in het dorp. De parochianen zullen niet snel naar de kerk gaan in een ander dorp of geld geven voor de Kerkbalans in een andere plaats.

▪ Vrijwilligers

Het onderhoud van de kerk, het kerkhof en processiepark is een punt van aandacht voor de toekomst. Op dit moment heeft de geloofsgemeenschap nog een grote groep actieve en betrokken vrijwilligers die allerlei taken voor hun rekening neemt; zowel taken op bestuurlijk gebied, als op gebied van onderhoud en van de liturgie. Te denken valt hierbij aan de schoffelploeg (onderhoud kerkhof), de koffieschenkgroep, het dames- en herenkoor, de groep gastdames en de lectorengroep die zelf ook woord- en communievieringen verzorgt. En er zijn vrijwilligers die periodiek -in eigen beheer- een parochieblad uitgeven en distribueren.

Het onderhoud van het park wordt grotendeels gedaan door de leden van de stichting 'De Heideploeg'. En om de onderhoudskosten zo laag mogelijk te houden worden veel onderhoudsklussen aan de gebouwen momenteel door vrijwilligers uitgevoerd. De verwachting is echter wel dat het aantal vrijwilligers in de toekomst af zal nemen.

De grote groep betrokken vrijwilligers/dorpsgenoten en een trouwe groep wekelijkse kerkgangers toont aan dat veel mensen zich verbonden voelen met de Gerardus Majella kerk, haar geschiedenis én haar toekomst. De dagelijkse openstelling van de kerk wordt zeer gewaardeerd en de kerkruimte wordt dan ook veel bezocht; er branden bijna altijd kaarsen bij Gerardus. Ook het kerkhof wordt veel bezocht en de graven worden goed onderhouden. De kerk is dan ook een erg belangrijk element voor veel inwoners van Overdinkel en heeft voor hen een grote emotionele waarde.

Schematisch

NAAM KERK	HEDEN			TOEKOMST		
	FYSIEKE STAAT	GEBRUIK	FINANCIËLE SITUATIE	FYSIEKE STAAT	GEBRUIK	FINANCIËLE SITUATIE
HEILIGE GERARDUS MAJELLA KERK (1907) & PASTORIE	KERKGEBOUW: CONSTRUCTIE 	REGULIERE DIENSTEN (± 60-70 p.p. dienst; afname aantal bezoekers). Capaciteit: 600 mensen. ± 800 parochianen die bijdrage leveren via Kerkbalans of collectes.	AFNAME: Lasten zijn iets hoger dan baten.	KERKGEBOUW: CONSTRUCTIE 	REGULIERE DIENSTEN (afname door ontkerkelijking) ACTIVITEITEN (religieus georiënteerd). 	LAGERE INKOMSTEN (ontkerkelijking) Voorlopig voldoende middelen
ADRES: Hoofdstraat 76-78 7586 BV Overdinkel	ONDERHOUD: 2 dakkapellen repareren op korte termijn.	ACTIVITEITEN (religieus georiënteerd) - Concerten - Koren 	RESERVE voor ONDERHOUD: voor kerk, pastorie, processiepark 	ONDERHOUD: Uit eigen middelen en anders geld inzamelen. Toekomst: o.a. Asbest verwijderen uit dak toren.	FUNCTIES KERK ('uit eredienst') -Dorpshuisfunctie -Sociaal -Cultureel -Appartementen	RESERVE voor ONDERHOUD: voor kerk, pastorie, processiepark
DENOMINATIE: Rooms-Katholiek; Parochie Maria Vlucht	DUURZAAM: Energiekosten kerk zijn hoog. Kerk isoleren, warmte pomp + zonnepanelen zijn grote investering. 	OVERLEG BISDOM: mbt wijzigingen functie kerk. 		DUURZAAM: Stookkosten kerk blijven hoog. Kerk isoleren + zonnepanelen op dak niet mooi. 	OVERLEG BISDOM: mbt wijzigingen functie kerk. 	
STATUS: Gemeentelijk monument ³¹ (Kerk, pastorie + processiepark)	Toestemming zonnepanelen kerk door bisdom. 			Toestemming zonnepanelen kerk door bisdom. 	KLEINE KERK: Nieuwe plek vinden in dorp voor kleine groep parochianen.	
BIJZONDERHEDEN: Orgel (door H.J. Vierdag). Crucifix, relikwie uit gebeente Gerardus, altaren, doopvont, glas in lood ramen, muurschilderingen (o.a. van J. Noordkamp) Processiepark met kapelletjes, labyrint, kunstwerken en brevierpad in de vorm van een vis.	INTERIEUR: (zie ook bij 'Bijzonderheden') 	Secretariaat + administratie van Maria Vlucht zit in pastorie Geboortekerk Losser (Katholiek Losser). 		INTERIEUR: Onderhoud blijft nodig. 	Secretariaat + administratie van Maria Vlucht zit in pastorie Geboortekerk Losser (Katholiek Losser). 	
	BEGRAAFPLAATS + PROC. PARK: Onderhoud door vrijwilligers. 	BEGRAAFPLAATS: Voldoende plek voor graven + urnen. Strooiveld Minder begravenissen, meer crematies. (Familie ver weg voor onderhoud)	VRIJWILLIGERS: Veel vrijwilligers in werkgroepen KLUSSEN: Vrijwilligers die kleine reparaties + klussen doen. 	BEGRAAFPLAATS + PROC.PARK: Minder vrijwilligers voor onderhoud. 	BEGRAAFPLAATS: Ruimte voor graven + urnen. Strooiveld. 	VRIJWILLIGERS: Minder vrijwilligers KLUSSEN: Nog vrijwilligers voor kleine reparaties + klussen?

Gaat goed = 	Kan beter/ Mee bezig = 	Gaat niet goed = 	Toename = 	Afname = 	Iets afname = 	Gelijk =
---	--	--	---	--	---	--

Figuur 8: Overzicht Heilige Gerardus Majella kerk met pastorie, processiepark en kerkhof, Overdinkel

³¹ Gemeentelijke Monumentenlijst Losser 2008: Kerk, pastorie en processiepark/bos. Pag. 42-44. Aanwijzing monument 29-04-2008.

I.4 OVERDINKEL: PROTESTANTSE KERK

Toelichting³²

Deze kerkenvisie schetst vooral het heden, verleden en de toekomst van kerkgebouwen en eventueel ook bijbehorende gebouwen en begraafplaats. Voor de situatie van de Protestantse Kerk en pastorie in Overdinkel staat de toekomst al grotendeels vast. Om die reden gaan we op sommige onderwerpen –zoals fysieke staat, onderhoud, duurzaamheid en financiën– niet uitgebreid in.

De Protestantse Kerk en bijbehorende pastorie zijn aangekocht door een particulier. Deze heeft daar met behoud van de oorspronkelijke gebouwen een prachtig gezondheidscentrum achter neergezet. De kerk wordt door de Protestantse Gemeente gehuurd en blijft, zolang het kerkbezoek aan de eisen voldoet, bestaan voor het vieren van de eredienst. De kerk blijft onaangeroerd zolang de Protestantse Gemeente deze nog als kerk gebruikt. Zowel de kerk als pastorie zijn gemeentelijk monument.

De kerk is oorspronkelijk gebouwd voor de Hervormde gemeenteleden. In de loop van de tijd raakten ook mensen uit andere protestantse geloofsgemeenschappen betrokken bij deze kerk. De stap naar een breder georiënteerde Protestantse Kerkgemeenschap was dan ook logisch. In 2007 is de kerkgemeenschap van Overdinkel toegetreden tot de Protestantse Kerk Nederland. Sindsdien spreekt men van de Protestantse Gemeente Overdinkel en van de Protestantse Kerk Overdinkel. Gesproken is met de scriba van de Protestantse Kerk Overdinkel. Daarnaast is gesproken met de eigenaar van de gebouwen en de Dorpsraad Overdinkel.

Protestantse Kerk en pastorie, Overdinkel

Historie³³

▪ Dorp Overdinkel

Rond 1890 begon de vorming van het dorp Overdinkel. Daarvoor sprak men over buurtschap. De aantrekkingskracht van de textielindustrie in het nabij gelegen Gronau zorgde voor een grote migratie van arbeidskrachten uit het economisch zwakke noorden van Nederland naar Overdinkel. Maar ook mensen uit de directe omgeving vestigden zich in Overdinkel, omdat het dicht bij hun werkplek in Gronau lag en er mogelijkheden bestonden om snel een eenvoudig huis te bouwen. Toen rond 1920 de textielindustrie in Enschede en Oldenzaal ging uitbreiden, zochten ook inwoners van Overdinkel daar hun werk. Vanaf ongeveer 1960 kwam de klad in de textielindustrie; voornamelijk door verplaatsing van industrieën naar landen met goedkopere lonen. Veel mensen in Overdinkel verloren daardoor hun baan.

▪ Kerkgebouw

Een deel van de nieuwe bewoners was hervormd en kwam in een nieuwe omgeving te wonen. Er ontstond behoefte aan een eigen kerk in Overdinkel. De eerste steen voor de bouw van de Hervormde kerk werd gelegd op 11 maart 1908. Op 16 augustus van datzelfde jaar werd de kerk feestelijk in gebruik genomen. Eerst behoorde de kerk nog bij Losser maar in 1909 werd de kerkelijke gemeente als zustergemeente van Losser zelfstandig en kreeg het de eerste predikant. Aan het kerkgebouw zijn in de loop der jaren enkele verbouwingen verricht. Ook is het interieur aangepast. De laatste aanpassingen dateren van 1994.

³² Veel informatie uit deze paragraaf komt van: [Protestantse Gemeente Overdinkel \(protestantsekerk.net\)](http://protestantsekerk.net)

³³ Zie ook paragraaf I.3 en 2.1.

Heden en toekomst pastorie

■ Pastorie³⁴

De pastorie is ook in 1908 gebouwd. Aan de achterkant van de pastorie staat sinds kort het nieuwe

Gezondheidscentrum Overdinkel. Daar zijn huisartsen, tandartsen, fysiotherapeuten en podotherapeuten gevestigd, evenals een apotheek.

De provincie ondersteunt dit project financieel, vanwege de maatschappelijke functie die het centrum heeft voor de gemeenschap. De officiële opening van het centrum wordt verwacht in april of mei 2022.

Protestantse Kerk en Gezondheidscentrum Overdinkel, met pastorie.

Heden en toekomst kerk

■ Gebruik

Overdinkel heeft ongeveer 3500 inwoners. De Protestantse Gemeente van Overdinkel is een kleine maar actieve gemeente. Zij bestaat momenteel uit 131 leden; belijdende en doopleden. In de loop der tijd heeft er, zoals bijna overal, een zekere ontkerkelijking plaats gevonden. De kerkdienst wordt wekelijks (zondag) bezocht door ongeveer 20-25 mensen, veelal ouderen. In de kerk kunnen ongeveer 100 personen zitten. De geloofsgemeenschap huurt de kerk van de eigenaar en wil daar op den duur mee stoppen. Wat er daarna gebeurt met de geloofsgemeenschap en diensten is nog onzeker. De kerkruimte wordt momenteel ook twee keer per jaar gebruikt door de voormalige Willem van den Bosschool voor paas- en kerstvieringen. Deze school stond onder het bestuur van de kerkenraad. Het is nu de Brede School met een eigen bestuur.

Als de geloofsgemeenschap stopt met huren, wordt de kerk bij het zorgcentrum getrokken.

■ Fysieke staat, onderhoud, financiën en duurzaamheid

De fysieke staat van de kerk is goed en de financiële situatie is gezond. Financiële bijdragen komen uit collectes, giften en vrijwillige bijdragen. Er wordt geen kerkbalans toegepast.

Als de kerk vrijkomt wil de eigenaar de authentieke hemel boven het schip met de zichtbare dakgebinten terugbrengen in authentieke staat. Hij is verantwoordelijk voor het onderhoud van het gebouw.

■ Interieur/ bijzonderheden

De kerk bezit een aantal bijzondere elementen. De gebrandschilderde ramen zijn in 1948 aan de linker- en rechterkant zijn aangeboden ter gelegenheid van het 40-jarig bestaan van de Protestantse Gemeente. Beide ramen zijn ontworpen en gemaakt door ontwerper en glazenier Jan Ooms. De luidklok in de kerktoren is geschonken door een familie van het landgoed Ruhenberg. Daar werd destijds de voorwaarde aan verbonden dat elke avond de klok om half acht geluid zou worden. Dit gebeurt tot op de dag van vandaag nog steeds. Voor generaties kinderen is dit een sein om te stoppen met spelen en naar huis te gaan.

Glas in lood ramen, vooraan in de Protestantse Kerk

³⁴ Zie website Hallo Losser: [Gezondheid Centrum Overdinkel \(GCO\) | Hallo Losser](#)

■ Begraafplaats en overig eigendom

Nadat in 1908 de Hervormde gemeente een eigen kerk kreeg in Overdinkel, besloot men dat er ook een eigen begraafplaats moest komen. Op een mooie plek aan de buitenkant van het dorp, aan de Kerkhofweg 231, is die begraafplaats gevestigd. Een groep vrijwilligers van de kerk onderhoudt en verzorgt de begraafplaats wekelijks. Van de nabestaanden van de overledenen die er begraven zijn wordt verwacht dat men het graf van hun dierbaren netjes verzorgt. Helaas zijn veel familieleden niet meer te achterhalen, zodat verschillende graven na verloop van tijd een verwaarloosde aanblik hebben. Nog steeds worden de mensen van de Protestantse Gemeente Overdinkel hier begraven of kan er een urn worden bijgezet. Veel mensen kiezen tegenwoordig ook voor een crematie.

De Protestantse Kerk bezit behalve de begraafplaats, ook twee percelen aan de Kerkhofweg. Daarnaast is de kerk eigenaar van het verenigingsgebouw 'De Vereniging' aan de Hoofdstraat, dat onder beheer staat van de Stichting OVO.

Schematisch

NAAM KERK	HEDEN			TOEKOMST		
	FYSIEKE STAAT	GEBRUIK	FINANCIELE SITUATIE	FYSIEKE STAAT	GEBRUIK	FINANCIELE SITUATIE
PROTESTANTSE KERK & PASTORIE (1908) ADRES: Hoofdstraat 182-184 7586 BW Overdinkel DENOMINATIE: Protestantse Gemeente Overdinkel STATUS: Gemeentelijk monument ³⁵ (Kerk + Pastorie)	KERK + PASTORIE: Restauratie + onderhoud door eigenaar 	REGULIERE DIENSTEN: ± 20-25 p.p. dienst; afname aantal bezoekers. Max. capaciteit kerk: ± 100 pers. 131 leden (belijdend + doop); geen Kerkbalans.	GEZOND Bijdragen uit collectes, giften en vrijwillige bijdragen. Eigendom: - Begraafplaats - 2 percelen Kerkhofweg - De Vereniging.	KERKGEBOUW + PASTORIE: Restauratie + onderhoud door eigenaar 	REGULIERE DIENSTEN: Afname aantal bezoekers door ontkerkelijking. Kerk niet meer in gebruik als kerk.	LAGERE INKOMSTEN: Langzaam meer lasten en minder baten?
	INTERIEUR: (zie bij 'Bijzonderheden') 	KERK: - Kerkdiensten - Kerst-en paasvieringen door Brede School PASTORIE: - Zorgcentrum		INTERIEUR: Onderhoud door eigenaar	FUNCTIE KERK: - Zolang mogelijk, nog kerkdiensten. - Daarna: onderdeel zorgcentrum PASTORIE: - Zorgcentrum	
BIJZONDERHEDEN KERK: Torenklok die elke avond om 19.30 uur luidt. Glas in lood ramen (door Jan Ooms).	BEGRAAF-PLAATS (begin 20 ^e eeuw) Onderhoud door vrijwilligers.	BEGRAAF-PLAATS: Ruimte voor nieuwe graven + urnen.		BEGRAAF-PLAATS: Kans afname van vrijwilligers voor onderhoud.	BEGRAAF-PLAATS: Voldoende ruimte nieuwe graven + urnen.	

Gaat goed = 	Kan beter/ Mee bezig = 	Gaat niet goed = 	Toename = 	Afname = 	Enige afname = 	Gelijk =
---	--	--	---	--	--	--

Figuur 9: Overzicht Protestantse Kerk met pastorie, Overdinkel

³⁵ Gemeentelijke Monumentenlijst Losser 2008. Pag. 46-47. Aanwijzing monument 29-04-2008 (kerk en pastorie).

Toelichting

De Sint Plechelmuskerk in De Lutte behoort tot parochie Lumen Christi ('Licht van Christus'). Lumen Christi is op 1 januari 2010 gestart en bestaat uit zeven lokale geloofsgemeenschappen, waarvan die van De Lutte en Beuningen tot de gemeente Losser horen. De kerk is gewijd aan de heilige Plechelmus. Gesproken is met de locatieraad (het lokale kerkbestuur) en met een paar vertegenwoordigers van Dorpsbelangen De Lutte.

Historie

▪ Kerkgebouw

In 1803 kreeg De Lutte een zelfstandige parochie met een schuurkerk, die uit 1786 dateerde. In 1831 werd deze kerk vervangen door een zogenaamde waterstaatskerk, met de hoofdingang bij het kerkhof. 100 jaar later bouwde men in 1931 op de fundamenten van de oude waterstaatskerk de Sint Plechelmuskerk, naar ontwerp van architect C. Hardeman uit Oldenzaal. De hoofdingang kwam nu aan de andere kant te liggen. Een aantal elementen van de oude kerk bracht men over naar de Sint Plechelmuskerk, zoals het oorspronkelijke bankenplan, de gebrandschilderde ramen met voorstellingen uit het leven van Jezus Christus en twee kroonluchters. Ook het kruis bij de gedachteniskapel en de doopvont stammen nog uit de oude Waterstaatskerk. Daarnaast heeft de kerk nog (eeuwen)oude vaandels die tijdens de processies werden gebruikt.

Sinds 2003 is de Sint Plechelmuskerk opgenomen op de gemeentelijke monumentenlijst.

Sint Plechelmuskerk in De Lutte

▪ Parochiecentrum, pastorie en dagkapel

Begin jaren 70 werd de oude pastorie afgebroken. Midden jaren 90 werden plannen gemaakt voor het bouwen van een compleet nieuw parochiecentrum, inclusief aula, pastorie en de nodige opberg- en vergaderruimtes. Alles in de oude stijl. In 2001 werd het karakteristieke gebouw in gebruik genomen en een jaar later kwam er een pastorietuin rondom het parochiecentrum. Het parochiecentrum is in 2006 uitgebreid met een dagkapel die ook vanuit de kerk bereikbaar is. Deze kapel wordt gebruikt voor de doordeweekse vieringen en als condoleanceruimte.

▪ Kerkebos

Achter de Plechelmuskerk in De Lutte ligt het 'kerkebos'³⁶. Dit heeft in de loop der jaren een unieke betekenis gekregen voor de lokale bevolking en voor de vele dagjesmensen die De Lutte bezoeken. Vanwege een processie-verbod op de openbare wegen kocht pastoor Geerdink rond 1840 een stuk grond en liet dat als bos aanplanten. Zo konden de processies op eigen grond worden gehouden. De oppervlakte van het kerkebos is ongeveer 7 hectare. Dit bos omringt de hele westkant van de kerk en het kerkhof. Vanuit het groene kerkebos kom je ineens aan op het gezellige dorpsplein.

³⁶ Uit: [Kerk van De Lutte](#) | [De Lutte.com](#)

In het kerkbos bevindt zich een uitkijkpunt, een bezinningsplek, een fraai speelterrein bij de blokhut en een aantal zitbanken. Aan het processiepad in het kerkbos staat een St. Jozefkapel, waar je in alle rust kunt genieten van de mooie omgeving. In opdracht van 'stichting Kerkebos' is -als onderdeel van het revitalisatieplan van het kerkbos- deze modern vormgegeven kapel ontworpen.

De kapel is opgebouwd uit natuurlijke materiaal zoals Bentheimerzandsteen, eiken kolommen en spanten en een dak van cortenstaal.

St. Jozefkapel in kerkebos

De binnenkant van de kapel met St. Jozef

▪ Lourdesgrot

Op een stuk grond van de kerk staat de Lourdesgrot, in de vorm van een halve cirkel.³⁷ De Lourdesgrot dateert uit de tijd, dat in De Lutte door het kerkbos op bepaalde hoogtijdagen een processie (o.a. op Sacramentsdag) werd gehouden. De voorkant en binnenkant van de grot zijn opgetrokken uit Bentheimerzandsteen. De altaartafel in de nis is van hardsteen. Rechts van de grot staat een wit-blauw Mariabeeld met rozenkrans. Deze grot is enigszins een kopie van de Lourdesgrot in Frankrijk. Bij gelegenheid van het 200-jarig bestaan van de St. Plechelmusparochie in De Lutte in 2003, zijn enkele zitbanken bij de grot geplaatst, gemaakt uit boomstammen. Het onderhoud van de grot wordt verzorgd door de kerkhofploeg van De Lutte.

Lourdesgrot bij het kerkhof

Heden

▪ Fysieke staat

Het kerkgebouw is in vrij goede staat en wordt periodiek gecontroleerd door de Monumentenwacht. Deze voert ook klein onderhoud uit. Er worden voorbereidingen getroffen om de kerktoren te gaan renoveren. De glas in lood ramen in de kerk zijn in goede staat, maar er moet nog eens worden gekeken naar de gebrandschilderde ramen van de sacristie. Daarover heeft al overleg plaatsgevonden met het (aarts)bisdom Utrecht die daarvoor middelen beschikbaar kan stellen. Hierop is helaas nog geen antwoord gekomen. Het is voor een geloofsgemeenschap moeilijk om (renovatie)subsidies aan te vragen, dus men moet dit zoveel mogelijk betalen uit eigen middelen.

³⁷ Uit: [De Lutte \(mariakapellen.nl\)](http://DeLutte(mariakapellen.nl))

- Isolatie en interieur

De verwarming is in 2013 vervangen en is op orde. Het is moeilijk om de kerk te isoleren, zonder het gebouw aan te tasten. De glas in lood ramen, die nog uit de oude Waterstaatskerk stammen, bieden onvoldoende isolatie tegen de kou. Zonder overleg met het bisdom kunnen geen drastische wijzigingen aan en in de kerk plaatsvinden. Het interieur van de kerk, waarvan ook het doopvont, twee kroonluchters en kruis uit de oude Waterstaatskerk komen, is verder in goede staat. Op den duur loopt men wel aan tegen de kosten van onderhoud van de kerk, bijvoorbeeld van het dak. Dat kan nog wel 20 tot 30 jaar duren.

Doopvont, nog uit Waterstaatskerk

- Kerkhof en kerkebos

Achter de kerk liggen het kerkhof en kerkebos met twee woningen die eigendom van de kerk zijn. Deze woningen worden verhuurd en genereren inkomsten. Bij de kerk hoort ook een parochiecentrum, evenals een dienstwoning. Vrijwilligers doen het onderhoud van het kerkhof en kerkebos, dat tijdens het jaarlijkse Plechelmusfeest wordt gebruikt voor een processie. Het kerkhof heeft ook een urnenmuur en strooiveld.

- Gebruik en financiën

De kerk wordt gebruikt voor erediensten, bruiloften en begrafenissen. Daarnaast vinden er ook (culturele) activiteiten plaats, zoals exposities, concerten en uitvoeringen van de Harmonie met Kerst of Pasen of andere feesten; allemaal voor zover ze een link hebben met het geloof. Alle inwoners van De Lutte kunnen in principe gebruik maken van de kerk (ongeveer 4000 inwoners). Over het algemeen is er een teruggang van het kerkbezoek. De inkomsten van de kerk(gemeenschap) zijn nog steeds hoger dan de uitgaven, zodat er voorzieningen getroffen kunnen worden voor onderhoud en dergelijke. Op termijn verwacht men echter wel terugloop van inkomsten, afgezien van corona. Het is daarom van belang om na te denken over de toekomst. Afstemmingen met de parochie en het bisdom werken hierin vertragend.

Toekomst

- Toename onderhoud en afname middelen

In de toekomst blijft stapsgewijs onderhoud van de kerk en het interieur belangrijk. De locatieraad verwacht dat er op de langere termijn wel meer onderhoud nodig is voor de kerk, bijvoorbeeld voor het dak. De voorzieningen daarvoor zullen afnemen en uiteindelijk misschien ontoereikend blijken en financiële problemen opleveren. Isolatie van de kerk is niet aan de orde, zolang de kerk de functie van kerk heeft. Het bisdom heeft wel toestemming gegeven om zonnepanelen te plaatsen op het dak. Dit vindt men echter niet zo mooi. Bovendien moet dan eerst het dak vernieuwd worden. Renovatie voorziet men niet, omdat de kerk heel degelijk is gebouwd.

- Behoud gebouw en functie

De kerk in De Lutte heeft een duidelijke centrale en ontmoetingsfunctie voor de inwoners. De wens en intentie is om zolang mogelijk de kerkfunctie in stand te houden. En om in ieder geval het gebouw aan de buitenkant in de huidige staat te behouden. Men vindt het echter ook belangrijk om te anticiperen op de (landelijke) trend dat het religieuze gebruik van de kerk terug blijft lopen. Overleg daarover is lastig en complex, omdat de afzonderlijke locaties met de parochie moeten overleggen en die weer met het bisdom. De locaties staan in die rangorde onderaan. Gelukkig hebben de locatieraden onderling goed contact over allerlei onderwerpen en proberen ze elkaar ook te versterken en te helpen met vragen of nieuwe initiatieven.

▪ Anticiperen op andere (deel)functies

De locatieraad van de Plechelmuskerk staat ervoor open om te kijken welke andere (deel)functies de kerk in de toekomst kan vervullen. Ook vanuit Dorpsbelangen De Lutte, de lokale dorpsraad, wordt aangegeven dat het onttrekken van de kerk aan de eredienst door de gemeenschap als zeer ingrijpend wordt gezien; voor oud en jong. En dat ergens een plek voor rouw en trouw moet blijven, bijvoorbeeld in een deel van de kerk of in een kapel. Als potenties voor andere (deel)functies van de kerk noemen de locatie- en dorpsraad: sociale, culturele of museale functies. Specifiek wordt een podiumfunctie genoemd, omdat er nu ook veel optredens zijn; o.a. door de Harmonie. Een woonfunctie kan op den duur eveneens een optie zijn, als de uiterlijke vorm van de kerk maar behouden blijft. De kerk in De Lutte heeft ook een belangrijke functie voor de toeristen en de deur staat altijd open.

In het kader van het centrumplan wordt het plein voor de kerk gewijzigd. De kerk heeft dit stuk grond -in goed overleg met de gemeente- beschikbaar gesteld als onderdeel van het dorpsplein. Afspraak is dat de gemeente het onderhoud daarvan doet, evenals van een deel van het kerkebos. Dit kan tevens het probleem compenseren van het afnemende aantal vrijwilligers voor het onderhoud.

Schematisch

NAAM KERK	HEDEN			TOEKOMST		
	FYSIEKE STAAT	GEBRUIK	FINANCIËLE SITUATIE	FYSIEKE STAAT	GEBRUIK	FINANCIËLE SITUATIE
ST. PLECHELMUSKERK (1931) & PAROCHIE met PASTORIE (2001) ADRES: Plechelmusstraat 5-7 7587 NH De Lutte	KERKGEBOUW + PAROCHIE-CENTRUM 	REGULIERE DIENSTEN ± 100 p.p. dienst; afname aantal bezoekers. 	AFNAME (minder inkomsten door ontkerkelijking) 	KERKGEBOUW: DAK (onderhoud nodig) 	REGULIERE DIENSTEN (afname aantal bezoekers door ontkerkelijking) 	LAGERE INKOMSTEN (ontkerkelijking)
DENOMINATIE: Rooms-Katholiek; Parochie Lumen Christi	ONDERHOUD: TOREN 	CULTURELE ACTIVITEITEN (religieus georiënteerd) 	RESERVE voor ONDERHOUD 	DUURZAAM: Toestemming zonnepanelen bisdom (eerst dak prepareren) ISOLATIE LASTIG	FUNCTIES: ('uit eredienst') -Sociaal -Cultureel -Museaal -Podium -Wonen -Toerisme	RESERVE voor ONDERHOUD
STATUS: Gem. monument ³⁸ (Kerk)	INTERIEUR 					
BIJZONDERHEDEN: Glas in lood ramen (Nicolaas & Zn.; 1892), doopvont, kroonluchters en kruis uit voormalige oude Waterstaats-kerk	BEGRAAFPLAATS + KERKEBOS 	BEGRAAFPLAATS: Voldoende plek voor graven + urnen. Strooiveld aanwezig. 		OVERLEG PAROCHIE + BISDOM mbt wijzigingen binnenkant kerk. 	BEGRAAFPLAATS: Ruimte voor graven + urnen. Strooiveld.	

Gaat goed = 	Kan beter/ Mee bezig = 	Gaat niet goed = 	Toename = 	Afname = 	Enige afname = 	Gelijk =
---	--	--	---	--	--	--

Figuur 10: Overzicht St. Plechelmuskerk, De Lutte

³⁸ Gemeentelijke Monumentenlijst Losser 2008 (kerk). Pag. 70-71. Aanwijzing monument 11-02-2003.

Toelichting

Onze Lieve Vrouw van Altijddurende Bijstand in Beuningen behoort tot parochie Lumen Christi, evenals locatie De Lutte en vijf andere lokale geloofsgemeenschappen. De locatieraad (het lokale kerkbestuur) verzorgt het beheer van de gebouwen. De kerk wordt kortweg 'Onze Lieve Vrouwe Kerk' genoemd. 'Onze Lieve Vrouw van Altijddurende Bijstand' is een titel van Maria.

Gesproken is met de locatieraad en met de Dorpsraad Beuningen.

Onze Lieve Vrouwe Kerk in Beuningen

Historie

In 1946 gaf aartsbisschop De Jong (de latere kardinaal) aan kapelaan Bolscher opdracht tot het oprichten van de parochie Beuningen. In 1948 werd deze parochie officieel opgericht onder het patronaat van Onze Lieve Vrouw van Altijddurende Bijstand. Na een hevige strijd over de plaats waar het kerkgebouw moest komen te staan, werd gekozen voor de huidige plaats. De 'Onze Lieve Vrouwe Kerk' is een wederopbouwkerk in neoromaanse vormen, gebouwd naar ontwerp van Hardeman en Leeuwenburg. De kerk is in 1949 in gebruik genomen. Op dat moment bestond het dorp Beuningen uit een school, café, boerderij en een kerk. Met de bouw van de kerk is het dorp ontstaan.

In diezelfde tijd is naast de kerk een pastorie gebouwd, die nu in gebruik is als vakantiehuis.

Pastorie Beuningen, naast de kerk

Heden

▪ Fysieke staat kerkgebouw

De constructie van het kerkgebouw is goed en de staat van het onderhoud is redelijk. Lumen Christi, eigenaar van alle gebouwen binnen de parochie, heeft een contract met de Monumentenwacht. De Monumentenwacht inspecteert periodiek alle kerkgebouwen binnen deze parochie, ook als ze geen gemeentelijk monument zijn, zoals 'Onze Lieve Vrouwe Kerk'. De Monumentenwacht voert kleine (nood)reparaties uit en geeft advies over onderhoud. Dit jaar wordt een deel van de voorzetramen van de glas in lood ramen vernieuwd. Deze dienen voornamelijk als bescherming. Hiervoor is subsidie binnengehaald van de Bernardus Stichting in Losser, omdat het te kostbaar is om alles zelf te financieren. Het is sowieso moeilijk om subsidie te vinden voor het onderhoud van de kerk.

- Interieur kerk

Het binnenwerk van de kerk bestaat vooral uit baksteen. Dit vraagt niet zoveel onderhoud. De vloertegels van het priesterkoor en de trappen zijn wel aan onderhoud toe. Er is een onderhoudsploeg van vrijwilligers met vakwerklieden die het voegwerk van de vloer kan doen. De banken moeten eigenlijk behandeld worden, wat hoge kosten geeft. Daarom zit men te denken aan vervanging van een deel van de banken door stoelen. Eerst moet het parochiebestuur daarvoor goedkeuring geven, wat geen probleem zal geven. Vervolgens neemt het bestuur dat mee naar het (aarts)bisdom Utrecht, die uiteindelijk beslist. Dit proces wordt als lastig ervaren. Het interieur is niet oud. Voorin de kerk staat een Mariabeeld met zes personen: inwoners van Beuningen. Ook zijn er Kruiswegstaties te vinden van kunstenaar Jan Kip uit Oldenzaal.

*Mariabeeld met 6 inwoners van Beuningen
@Kerkfotografie*

- Parochiecentrum en kerkhof

De locatieraad wil het parochiecentrum, dat eind jaren '80/begin jaren '90 is gebouwd, opknappen. De constructie daarvan is goed, maar de binnenruimte voldoet niet meer aan de eisen van deze tijd. Het is makkelijker om hiervoor subsidie aan te vragen dan voor de kerk, omdat het parochiecentrum ook voor andere activiteiten wordt gebruikt en tevens als ontmoetingscentrum fungeert. Er worden onder meer Engelse lessen en andere cursussen gegeven en de Dorpsraad vergadert er.

Het kerkhof, de voor- en achtertuin van de kerk en de tuin van de pastorie -die bij de kerk hoort- liggen er keurig bij. Deze worden allemaal onderhouden door een vrijwilligersploeg.

- Duurzaamheid

De stookkosten van de kerk (middels centrale verwarming) en van de pastorie zijn behoorlijk hoog. Isolatie van de kerk is niet aan de orde, zolang de kerk de functie van kerk heeft, omdat er dan te grote wijzigingen zullen moeten plaatsvinden en dit tevens te hoge kosten met zich meebrengt. Wel heeft het bisdom toestemming gegeven om zonnepanelen te plaatsen op het dak.

De pastorie is ook eigendom van Lumen Christi en wordt beheerd door de locatieraad. Zij verhuren de pastorie aan een eigenaar van een camping, die het gebruikt als een soort vakantiehuis. Er zit een oude cv installatie in, die waarschijnlijk binnenkort vervangen moet worden. Dit zal gepaard gaan met hoge kosten. Ook moet de pastorie geïsoleerd en geschilderd worden. Het huurcontract loopt tot september 2023. Tegen die tijd gaat de raad kijken wat een volgende stap is voor de pastorie.

- Gebruik

De kerk wordt gebruikt voor wekelijkse vieringen en andere diensten, zoals avondwake, begrafenissen, bruiloften en dopen. Af en toe vinden er ook concerten plaats en repetities van koren. Ook andere 'gepaste' uitvoeringen, zoals theater, zijn mogelijk in de kerk. In principe bepaalt de locatieraad dit zelf, bij twijfel vindt overleg met het parochiebestuur plaats. Door corona zijn er minder vieringen en diensten (zoals begrafenissen) met minder bezoekers. Daardoor zijn er ook minder collectes, dus minder opbrengsten. Bij reguliere vieringen zitten er gemiddeld 40-50 bezoekers in de kerk (voor corona). Bij bijzondere vieringen, zoals Kerst of Pasen zit de kerk meestal (bijna) vol. De maximale capaciteit is ongeveer 400-450 mensen (inclusief extra stoelen achterin de kerk). Bij gezinsvieringen zijn er meestal ruim 100 mensen aanwezig. Bij de reguliere vieringen zitten vooral mensen van 65 jaar en ouder in de kerk; deze categorie wordt ouder en nauwelijks aangevuld door jongeren. Naar verwachting zal deze daling van het aantal kerkgangers zich in de toekomst voortzetten.

- Financiën

In de afgelopen 5 jaar heeft de kerk 'quitte' gedraaid in de exploitatie. Daarbij heeft men goed op de kosten gelet en de inkomsten iets omhoog kunnen brengen. Dit laatste is vooral het gevolg van een actievere benadering van de ongeveer 200 huishoudens voor de kerkbijdrage en het verhogen van deze bijdrage. De resultaten van boekjaar 2021 en de begroting voor 2022 vertonen echter wel een verlies; vooral door hoge energiekosten. Sparen voor het onderhoud lukt niet; men teert in op de onderhoudsvoorzieningen en heeft geen geld om die aan te vullen. De pastorie levert behoorlijke inkomsten op, maar kost op de duur geld voor onderhoud.

Toekomst

- Toename onderhoud en afname middelen

De verwachting is dat men de komende jaren (10-15 jaar) stapsgewijs regulier onderhoud kan blijven doen. En daarnaast wil de locatieraad ook verduurzamen, voor zover mogelijk. Op de langere termijn moeten de panlatten van de kerk vervangen worden. Dat is bijvoorbeeld een mooi moment om zonnepanelen te plaatsen. Ook wil men kijken naar verwarming door middel van infrarood lampen, bijvoorbeeld bij repetities van het koor, zodat niet de hele kerk verwarmd hoeft te worden. Vervanging van banken in de kerk en het opknappen van de pastorie (cv, isolatie en verven) zal veel geld kosten. In principe moeten de zeven locaties binnen de parochie 'hun eigen broek ophouden'. Incidenteel zal de parochie financieel bij willen springen bij een locatie waar het minder goed gaat. Dit probeert men samen op te lossen. Als de problemen structureel worden, zal dat bijspringen niet jarenlang kunnen duren. Men moet zich realiseren dat, als een kerk wordt gesloten, de parochianen niet snel in een ander dorp naar de kerk gaan en daar zeker geen parochiaan worden. Dat betekent dus verlies van de kerkbijdrage door deze mensen.

- Opties andere (deel)functies

De kerk is erg groot voor een dorp als Beuningen. De verwachting is dat het kerkbezoek in de toekomst verder zal afnemen. Daarom heeft de locatieraad, in overleg met de Dorpsraad, nagedacht over een andere bestemming voor de kerk en pastorie. In eerste instantie wilde men de pastorie een maatschappelijke (dorps)functie geven en deze door middel van een tussengebouw verbinden met de kerk. Op de langere termijn zou de kerk -indien noodzakelijk- dan aan de eredienst onttrokken kunnen worden. Met de opbrengsten van de verkoop van de pastorie zou de kerk opgeknapt kunnen worden. Ook had men met elkaar bedacht om voor de tussenperiode de ruimte in de kerk te splitsen en het sacrale deel te behouden voor vieringen. Het andere deel kon dan gebruikt worden voor meerdere maatschappelijke doeleinden. En bij grote uitvaarten of andere grotere evenementen zou de hele kerk gebruikt kunnen worden. Voorbeelden van deze maatschappelijke functies zijn: repetitieruimte voor de blaaskapel, geven van concerten, vergaderruimte van de Dorpsraad of voor bijeenkomsten voor ouderen, filmavonden voor jongeren, diverse cursussen en Engelse les. Bij voorkeur zouden de kerk, parochiecentrum en pastorie daardoor dagelijks gebruikt kunnen worden. Het bisdom Utrecht staat dit maatschappelijke gebruik echter niet toe in combinatie met kerkelijk gebruik en lijkt de strengste in de leer. Overige bisdommen zijn soepeler en ook volgens de richtlijnen van de Paus mogen Europese kerken een maatschappelijke functie vervullen.

- Bisdom, Parochie en alternatieven

Het bisdom Utrecht is autonoom in zijn besluit: een andere functie in (een deel van) de kerk, betekent dat de kerk uit de eredienst gehaald moet worden. De meeste inwoners van Beuningen willen dat niet. Hoewel het parochiebestuur open staat voor een maatschappelijke functie naast een kerkfunctie, heeft men de intentie om de kerken binnen de parochie de komende 10 jaar open te houden. Omdat het bisdom geen maatschappelijke dorpsfunctie van de kerk wil, ziet het er naar uit dat 'Onze Lieve Vrouwe Kerk' voorlopig die functie niet kan krijgen. Ook lijkt er in Beuningen op een andere plek een alternatief te ontstaan voor een maatschappelijke dorpsfunctie: in een nieuw te bouwen school met sportzaal. Deze plannen zijn echter nog onzeker en moeten verder worden uitgewerkt. De Dorpsraad

geeft aan dat -als die plannen doorgaan- de activiteiten die nu in het parochiecentrum plaatsvinden, waaronder cursussen en Engelse lessen, ook naar die nieuwe plek in de school zullen verhuizen. Het parochiecentrum is op dit moment eigenlijk niet geschikt voor die activiteiten; het centrum moet gemoderniseerd worden en de energielasten zijn hoog.

De Dorpsraad oppert dat er op termijn in het parochiecentrum en de kerk wellicht appartementen kunnen komen, bijvoorbeeld voor ouderen of jongeren. Mochten de plannen voor de dorpsfunctie in de nieuwe school niet doorgaan of mocht een opvolger van de huidige aartsbisschop wel toestemming geven voor een dorpsfunctie in de kerk, dan biedt dit nieuwe kansen in de toekomst. Als locatie voor een dorpsfunctie ligt de kerk met pastorie in ieder geval mooi centraal en het gebouw is ook sfeervol. Het is een breed gedragen wens om de kerk als gebouw te behouden, liefst met een functie die daar dicht bij past.

Schematisch

NAAM KERK	HEDEN			TOEKOMST		
	FYSIEKE STAAT	GEbruIK	FINANCIELE SITUATIE	FYSIEKE STAAT	GEbruIK	FINANCIELE SITUATIE
ONZE LIEVE VROUWE KERK (1949)	KERKGEBOUW: CONSTRUCTIE	REGULIERE DIENSTEN: 40-50 p.p dienst; afname aantal bezoekers..	GELIJK: (iets meer inkomsten + spaarzaam geweest tot '20). VERLIES: (m.i.v. '21/'22).	KERKGEBOUW: panlatten vervangen. PASTORIE: verven + cv vervangen.	REGULIERE DIENSTEN (afname door ontkerkelijkjng)	LAGERE INKOMSTEN (ontkerkelijkjng)
ADRES: Beuningenstraat 75 7588 RG Beuningen	ONDERHOUD: Voorzetramen vervangen.	± 200 betalende huishoudens				
DENOMINATIE: Rooms-Katholiek; Parochie Lumen Christi	PASTORIE: cv, isoleren en verven.	CONCERTEN + REPETITIES (mits 'gepast')	RESERVE voor ONDERHOUD KERK + PASTORIE	DUURZAAM: Hoge stookkosten kerk + pastorie. Kerk isoleren lastig. Pastorie isoleren is duur. Toestemming zonnepanelen kerk door bisdom.	FUNCTIES KERK + PASTORIE: ('uit eredienst') -Sociaal -Cultureel -Educatief -Repetitie -Dorpshuisfunctie -Appartementen	RESERVE voor ONDERHOUD
STATUS: Geen monument	INTERIEUR: Tegels repareren. Banken vervangen.	PAROCHIE-CENTRUM: Cursussen + overlegruimte.				
BIJZONDERHEDEN: Mariabeeld voor kerk en in de kerk (met 6 Beuningers).	BEGRAAFPLAATS + TUINEN	BEGRAAFPLAATS: Ruimte voor nieuwe graven + urnen.			BEGRAAFPLAATS: Ruimte voor graven + urnen. Onderhoud door vrijwilligers blijft nodig.	
Kruiswegstaties van Jan Kip (Oldenzaal). Pneumatisch kegel-laden-orgel (firma J.J. Elbertse & zn).	OVERLEG BISDOM mbt wijzigingen binnenkant kerk.			OVERLEG BISDOM mbt wijzigingen binnenkant kerk.	OVERLEG BISDOM mbt wijzigingen functie kerk.	

Gaat goed =	Kan beter/ Mee bezig =	Gaat niet goed =	Toename =	Afname =	Iets afname =	Gelijk =
-------------	------------------------	------------------	-----------	----------	---------------	----------

Figuur 11: Overzicht Onze Lieve Vrouwe Kerk, Beuningen.

Toelichting³⁹

Het Sint Ephrem Klooster (of: Mor Ephrem Klooster) en de nieuwe Kathedraal van de Heilige Maagd Maria in Glane behoren tot de Syrisch-orthodoxe Kerk. Hier zetelt ook het aartsbisdom van de Syrisch-orthodoxe Kerk in Nederland. In Nederland zijn twaalf parochies binnen deze geloofsgemeenschap, waarvan de meeste in Twente zijn gevestigd en drie in Amsterdam. Ook zijn er een paar parochies die in een soort 'proeffase' zitten. Gesproken is met de kloostermanager, die in dienst is van het klooster. Hij regelt diverse taken, van de uitvaart tot en met de administratie en het onderhoud van de gebouwen en begraafplaatsen. Er is ook gesproken met de Dorpsraad Glane, die graag in contact wil komen met het klooster om nader kennis te maken en te kijken wat men voor elkaar kan betekenen.

Historie

▪ Sint Ephrem Klooster

In 1911 werd het van oorsprong rooms-katholieke Sint Olafklooster opgericht door Noorse zusters van de congregatie van de H. Josef van Chambery. De zusters gaven het huis de naam van de Heilige Olaf, de koning van Noorwegen. In 1921 werd het klooster overgenomen door de Nederlandse provincie van de Paters Maristen. En in de Tweede Wereldoorlog werd het kloostercomplex door de Duitse legereenheden bezet. De kloosterlingen werden bij particulieren ondergebracht. In 1964 werden de tweede en derde verdieping gebouwd, evenals een kleine kapel met bijhorende kamers. Toen het klooster -inmiddels in gebruik als seminarie- in 1970 werd gesloten, huurde het textielbedrijf Van Heek-Scholco in Losser het klooster voor de huisvesting van Turkse gastarbeiders. In 1974 kocht Van Heek-Vastgoed b.v. het pand.

In het klooster wonen momenteel naast aartsbisschop Polycarpus Augin Aydin ook drie monniken en drie nonnen. Zij leiden een religieus leven en zorgen mede voor de instandhouding van het klooster met alles wat daarbij hoort, zoals rondleidingen en de zomerschool. Het kloostercomplex heeft een kathedraal, een kapel, twee begraafplaatsen en diverse bijgebouwen, zoals aula, koffiehuis en garageboxen. Er is ook een uitgeverij, die ondertussen meer dan 120 theologische en culturele boeken heeft uitgegeven.

Sint Ephrem Klooster in Glane

▪ Kathedraal van de Heilige Maagd Maria

In de jaren 90 werd besloten om een nieuw kerkgebouw met crypte te bouwen. In 1994 werd deze kerk opgeleverd en ingewijd door de patriarch: de Kathedraal van de Heilige Maagd Maria, Moeder van God. Inmiddels zijn er diverse bisschoppen en priesters in de crypte begraven.

Kathedraal van de Heilige Maagd Maria in Glane

³⁹ Zie paragraaf 2.2 voor meer informatie over de geschiedenis van de Syrisch-orthodoxe gemeenschap.

Heden

▪ Fysieke staat, onderhoud en duurzaamheid

De fysieke staat van de kathedraal is goed; het gebouw is nog vrij nieuw. In 2005 is het dak gerepareerd, omdat een deel van het dak was ingestort door sneeuwval. Het reguliere onderhoud, zoals binnen verven en dakgoeten schoonmaken, wordt bijgehouden. Groot onderhoud is voorlopig niet nodig. Er is ook vloerverwarming. De kosten daarvan zijn behoorlijk hoog. Op den duur wil men verduurzamen door bijvoorbeeld zonnepanelen te plaatsen en een warmtepomp te plaatsen.

Het klooster is meer dan 100 jaar oud. Er is achterstallig onderhoud dat stapsgewijs wordt aangepakt, zoals renovatie van het dak. Ook oude leidingen moeten vervangen worden, evenals veel voegen. Ook de bijgebouwen zijn oud.

▪ Interieur

De kathedraal en het klooster hebben geen elementen in het interieur die niet vervangbaar zijn of die om extra onderhoud vragen. Er is wel veel artistieke rijkdom in de kathedraal, ook literair. Daarnaast is er ook beeldende kunst, zoals miniaturen in eeuwenoude handschriften, sculpturen, fresco's, mozaïeken en wandschilderingen met religieuze beeltenissen. Kunstenaar Annemiek Punt (uit Ootmarsum) maakte 21 gebrandschilderde glas in lood ramen voor de kathedraal.

▪ Gebruik kathedraal

De kathedraal wordt gebruikt voor uitvaarten, doopsels, huwelijken en verschillende diensten. En ook voor grote religieuze evenementen, zoals Pasen, Mariadag en dergelijke. Ook de kapel wordt gebruikt voor kleinere diensten. De frequentie daarvan verschilt. De kathedraal wordt gemiddeld 2 of 3 keer per week gebruikt, maar het komt ook voor dat er wel 12 uitvaarten in een week zijn. Op zaterdag is er vaak een huwelijk en op zondag een doop. In Twente zijn diverse parochies. Vaak vindt daar de dienst of trouwerij plaats, maar soms vragen parochies met kleinere of oudere kerkgebouwen of ze de dienst of trouwerij in de kathedraal in Glane kunnen houden. Voor corona kwamen er bij uitvaarten wel 800 tot duizenden mensen naar de kathedraal. Nu komen er gemiddeld ongeveer 200-250 personen. De capaciteit voor de kathedraal is ongeveer 800 personen.

▪ Zomerschool Mor Ephrem

Een van de hoofdactiviteiten van het Mor Ephrem Klooster is de zomerschool. Deze wordt elk jaar in de zomervakantie georganiseerd voor Suryoye jongens en meisjes uit Nederland en het buitenland.⁴⁰ Het hoofddoel is vooral om de Suryoye jeugd te betrekken bij de eigen taal, de kathedraal en de cultuur en ze te onderwijzen volgens de traditie van de Syrisch-orthodoxe Kerk. Het succes van de school komt door de nauwe samenwerking van de leerkrachten, de kloosterlingen en de vrijwilligers.

▪ Rondleidingen

Het Sint Ephrem Klooster biedt ook rondleidingen aan, op basis van vrije gift. Daarbij laat een kloosterling het klooster zien, evenals de kapel, grafkelder, kathedraal en begraafplaatsen. Ook wordt informatie gegeven over de geschiedenis van de Syrisch Orthodoxe gemeenschap en het klooster. Door corona is dit afgenomen en kloosterlingen worden ook ouder om dit vaak te doen.

▪ Afdrachten parochie, bisdom en patriarchaat

Een lid van een Syrisch-orthodoxe parochie betaalt per huishouden een bedrag per jaar aan de parochie. Hiervan wordt een deel afgedragen aan het bisdom in het St. Ephrem Klooster. Zo houden de leden de binding met het klooster. Ze mogen daar begraven worden en kunnen deel nemen aan diensten en dergelijke. En het bisdom draagt weer een deel af aan het patriarchaat in Damascus. Als een volwassene uit huis gaat om te trouwen, vormt deze een eigen huishouden en moet zelf een afdracht doen aan de parochie. Er is geen terugloop van parochieleden. Sinds de oorlog in Irak en Syrië

⁴⁰ Suryoye zijn een bevolkingsgroep uit het zuidoosten van [Turkije](#), [Syrië](#), [Libanon](#) en [Irak](#). Zij spreken [Syrisch](#), een dialect van het [Aramees](#), dat ooit de handelstaal was van het hele Midden-Oosten. Suryoye zijn overwegend christelijk en behoren tot verschillende [Syrische kerken](#).

is er juist veel toestroom van parochianen. De Syrisch-orthodoxe Kerk in Nederland telt ongeveer zo'n 25.000 gelovigen, waarvan een groot deel lid is van een parochie en per huishouden een afdracht betaalt.

- Financiën

Financieel staat het klooster met de kathedraal er redelijk goed voor. Maar vroeger kwamen er naast de reguliere afdrachten van de kerken ook veel giften en schenkingen van mensen binnen; helaas is dat behoorlijk afgenomen. Ook de de kosten -zoals energielasten- lopen op. Het is een enorm complex met gebouwen en grond om te onderhouden. Tot 2019 heeft men redelijk quitte gespeeld en waren inkomsten en uitgaven ongeveer gelijk. Vóór 2019 werd de uitvaart uitbesteed. Sinds 2019 doet men de uitvaart in eigen beheer: vanaf het regelen van de kist en bloemen, het ophalen en afleggen van de overledene en de verzorging tot de opbrengsten van de aula en de catering. De marges die daar vroeger op zaten, zijn nu voor het klooster (inclusief kathedraal) en daardoor houdt men wat over. Hier kan men het onderhoud van betalen en de hoge energielasten.

- Begraafplaatsen

Het klooster zorgt voor het onderhoud van de begraafplaatsen, evenals van de parkeerplaatsen, tuin en bomen rondom de gebouwen. De familie is verantwoordelijk voor het onderhoud van de graven. De begraafplaatsen worden efficiënt gebruikt door vier kisten per unit te stapelen en door middel van aarde te scheiden. De graven wijzen met het gezicht naar het oosten. Bovenop de graven ligt een bescheiden grafsteen, die uniform is voor alle graven.

Toekomst

- Fysieke staat, onderhoud, duurzaamheid en financiën

Men verwacht dat het onderhoud in de toekomst zal doorgaan op het huidige niveau. Zolang de kosten betaalbaar zijn en er voldoende geld binnenkomt, kan alles in stand worden gehouden. De wens is om in de toekomst te verduurzamen en bijvoorbeeld zonnepanelen aan te brengen op het dak van de kathedraal. En ook om te kijken of men hiervoor subsidie kan aanvragen of extra middelen kan krijgen. Met de stijgende prijzen en energielasten kan het in de toekomst financieel wel moeilijker worden. Door de vermindering van schenkingen en giften zullen de inkomsten dalen.

- Nieuwe begraafplaats en multifunctionele zaal

Door de groei van de Syrisch-orthodoxe gemeenschap en door de vergrijzing is er een toenemende vraag naar begraafplaatsen. Om hieraan te kunnen blijven voldoen, heeft het klooster in 2021 een plan ingediend bij de gemeente Losser met toekomstvisie en missie. Een belangrijk onderdeel hiervan is de uitbreiding van een 3^e begraafplaats bij de ingang. En ook een nieuwe parkeerplaats die bestaat uit grasbetonblokken met een afzonderlijke in- en uitrit naar de weg. Hiermee hoopt men tevens de (parkeer) overlast voor de omgeving op te lossen. Vooral bij grote evenementen -zoals op Tweede Paasdag bij de herdenking van de doden- komen er namelijk veel bezoekers. Dit geeft lange rijen auto's en kan voor overlast zorgen in de buurt.

- Multifunctionele zaal

Een ander onderdeel van het plan is om de bijgebouwen -zoals aula, koffiehuis en garageboxen- te slopen en te vervangen. De wens is om naast de kerk een nieuwe multifunctionele zaal te gaan bouwen, inclusief een keuken, waar mensen na afloop van begrafenissen kunnen gaan zitten. De zaal wordt verbonden met de kathedraal door een grote glaskoepel. Aan de achterkant komen drie familiekamers met een aparte verzorgingsruimte voor de uitvaart. De zaal is niet bedoeld voor bruiloften en feesten, omdat dit niet past bij de uitgangspunten van het klooster.

Verder komt ook een informatiecentrum waar mensen boeken kunnen lezen en kennis kunnen opdoen over het Syrisch-orthodoxe geloof. De ambitie is om deze plannen te realiseren rond 2024.

▪ Gebruik kathedraal en klooster

Met betrekking tot het interieur verwacht men in de toekomst weinig veranderingen. Het gebruik van de kathedraal zal naar verwachting hetzelfde blijven, evenals de zomerschool. Waarschijnlijk zal het aantal begrafenissen blijven toenemen.

De drie monniken en drie nonnen die in het klooster wonen zijn al ouder. Als er geen nieuwe aanwas van kloosterlingen komt, moet men in de toekomst personeel inhuren om hun taken over te nemen, zoals onderhoud, schoonmaken, koken, rondleidingen, administratie, verkoop boeken, en dergelijke. Het klooster kan in de toekomst wellicht een plek worden waar mensen naar toe gaan om even te relaxen als ze een uitstapje maken, waar men iets kleins kan eten en drinken. Dit kan tevens een extra bron van inkomsten zijn. Er komen nu ook veel mensen langs die fietsen en picknicken. De rondleidingen zullen naar verwachting blijven. Voor corona kwamen wekelijks van heinde en verre grote groepen voor rondleidingen.

Schematisch

NAAM KERK	HEDEN			TOEKOMST		
	FYSIEKE STAAT	GEBRUIK	FINANCIËLE SITUATIE	FYSIEKE STAAT	GEBRUIK	FINANCIËLE SITUATIE
ST. EPHREM KLOOSTER (1911) & KATHEDRAAL H.M. MARIA (1994) ADRES: Glanerbrugstraat 33 7585 PK Glane DENOMINATIE: Syrisch-Orthodoxe Kerk	KATHEDRAAL KLOOSTER BIJGEBOUWEN 	REGULIERE DIENSTEN ± 200-800 p.p. dienst. Toename: aantal Begravenissen. Gelijk: aantal andere diensten. Max. capaciteit kerk: ± 800 pers. Afdracht via 12 parochies in Nederland.	STABIEL Meer parochianen, dus meer inkomsten uit afdracht. Meer inkomsten uit begravenissen. Minder inkomsten uit giften + schenkingen.	KATHEDRAAL KLOOSTER BIJGEBOUWEN INTERIEUR: Alles is in principe vervangbaar.	REGULIERE DIENSTEN: Toename aantal begravenissen. + misschien ook toename aantal bezoekers. Gelijk: aantal andere diensten.	AFNAME INKOMSTEN Als HEDEN, maar wel meer uitgaven door onderhoud en hogere energielasten?
STATUS: Geen monument BIJZONDERHEDEN: <u>Kathedraal:</u> Crypte met priesters + bisschoppen. Gebrandschilderde glas in lood ramen (Annemiek Punt). Miniaturen in eeuwenoude handschriften, sculpturen, fresco's, mozaïeken en wandschilderingen met religieuze beeltenissen.	ONDERHOUD: <u>Kathedraal:</u> dak gerepareerd <u>Klooster:</u> dak, leidingen, voegen vervangen. <u>Bijgebouwen:</u> aan vervanging toe. DUURZAAM: Energielasten hoog. <u>Kathedraal:</u> wens zonnepanelen op het dak, welicht warmtepomp. BEGRAAFPLAATS: Onderhoud door medewerker(s) BUITENRUIMTE: onderhoud	FUNCTIES/ACTIVITEITEN: <u>Rol van kloosterlingen bij:</u> Religieuze diensten + evenementen. Zomerschool Rondleidingen Verzorging door kloosterlingen.	ONDERHOUD: <u>Kathedraal:</u> Bijhouden <u>Klooster:</u> stapsgewijs achterstallig onderhoud doen. <u>Multifunctionele zaal:</u> hopelijk gerealiseerd. DUURZAAM: Energielasten stijgen <u>Realisatie (?)</u> : - Zonnepanelen - Warmtepomp BEGRAAFPLAATS: Meer onderhoud door medewerker(s) BUITENRUIMTE: onderhoud blijft nodig + hogere kosten.	ONDERHOUD: <u>Kathedraal:</u> Bijhouden <u>Klooster:</u> stapsgewijs achterstallig onderhoud doen. <u>Multifunctionele zaal:</u> hopelijk gerealiseerd. DUURZAAM: Energielasten stijgen <u>Realisatie (?)</u> : - Zonnepanelen - Warmtepomp BEGRAAFPLAATS: Meer onderhoud door medewerker(s) BUITENRUIMTE: onderhoud blijft nodig + hogere kosten.	FUNCTIES/ACTIVITEITEN: <u>Geen kloosterlingen, maar inhuur bij:</u> Religieuze diensten + evenementen. Zomerschool Rondleidingen Verzorging door inhuur. Eventueel kleine horeca functie.	SUBSIDIES: Beroep doen op subsidies voor verduurzaming?

Gaat goed =	Kan beter/ Mee bezig =	Gaat niet goed =	Toename =	Afname =	Enige afname =	Gelijk =
-------------	------------------------	------------------	-----------	----------	----------------	----------

Figuur 12: Overzicht St. Ephrem Klooster & Kathedraal H. Maagd Maria, Glane.

Losser: 'nieuwe' St. Martinuskerk

Aan de Kloppenstraat 75 in Losser staat de 'nieuwe' St. Martinuskerk. De kerk is in 1966 gebouwd om te kunnen voorzien in de toename van het aantal parochianen en in 2016 aan de eredienst onttrokken, omdat dat aantal weer terugliep.⁴¹ De geloofsgemeenschappen in Losser van de St. Martinus en H. Maria Geboorte daarna samengevoegd en verder gegaan onder de naam Katholiek Losser.

De Martinuskerk is inmiddels verkocht; de verkoop is ook goed gekeurd door het aartsbisdom van Utrecht. De gemeente is in gesprek met de nieuwe eigenaar voor herontwikkeling naar woningbouw waarbij de vrijstaande klokkentoren blijft staan.

(nieuwe) St. Martinuskerk, Losser

Glane: Hulpkerk van het Heilig Sacrament

Hulpkerk van het Heilig Sacrament, Glane

Aan de Gronausestraat 330 in Glane staat de voormalige rooms-katholieke hulpkerk van het Heilig Sacrament; gebouwd in 1948-1951. De kerk is 1994 aan de eredienst onttrokken en kreeg daarna een woonbestemming.

⁴¹ Zie ook paragraaf I.2.

II. VRAGENLIJST GESPREKKEN LOKAAL KERKBESTUUR

Gesprek met college van kerkrentmeesters of de locatieraad en/of het parochiebestuur of kloostermanager.

Onderwerp	Nr.	Vraag
HISTORIE		
	1	Kunt u een beschrijving geven van de geschiedenis van de kerk (op hoofdlijnen)? Of waar is deze informatie te vinden?
HEDEN		
Fysieke staat	2	Wat is de huidige <u>status</u> van het kerkgebouw (monument)? En sinds wanneer?
	3	Wat is de <u>fysieke staat</u> van het kerkgebouw? a) Denk daarbij aan bouwkundige staat, onderhoud, isolatie, verwarming. b) Tegen welke problemen loopt u aan? c) Is er iets bijzonders te melden over de ruimte rondom de kerk (die bij de kerk hoort)?
	4	Wat is de <u>staat</u> van het <u>interieur</u> en de <u>collectie</u> ? a) Zijn er bijzonder elementen in het interieur of de kerkcollectie? b) Kan Museum Catharijneconvent een rol spelen om daarbij te adviseren, etc? c) Is onderhoud of renovatie nodig? d) Loopt u tegen problemen aan? Zo ja, welke?
Gebruik	5	Hoe zit het met het <u>gebruik</u> van de kerk? a) Voor welke doeleinden wordt het gebruikt? b) Met welke frequentie? c) Hoeveel bezoekers komen er gemiddeld?
Financiële situatie	6	Hoe staat het met de <u>financiële situatie</u> van de kerk(gemeenschap)? a) Inkomsten, uitgaven, onderhoud? b) Loopt u tegen problemen aan? Zo ja, welke?
TOEKOMST		
Fysieke staat	7	Hoe ziet u de <u>fysieke staat</u> van het kerkgebouw in de toekomst? a) Denk daarbij aan bouwkundige staat, onderhoud, renovatie, isolatie, duurzaamheid, zonnepanelen. b) Tegen welke problemen denkt u dan aan te lopen? c) Is er iets bijzonders te melden over de ruimte rondom de kerk (die bij de kerk hoort)?
	8	Hoe ziet u de <u>staat</u> van het <u>interieur</u> en <u>collectie</u> van het gebouw in de toekomst? a) M.b.t. de bijzonder elementen in het interieur of de kerkcollectie. b) M.b.t. onderhoud of renovatie. c) Tegen welke problemen denkt u dan aan te lopen?
Gebruik	9	Voor welke <u>doeleinden</u> wilt u het kerkgebouw in de toekomst gebruiken/ denkt u dat het gebruikt zou moeten worden, gezien de gemeentelijke opgaven? a) Met welke frequentie? b) Hoeveel bezoekers verwacht u dan gemiddeld? <i>Denk hierbij bv aan: maatschappelijke, economische, culturele, ruimtelijke behoeftes. En ook aan opgaven zoals: erfgoed, zorg, toerisme, appartementen/ woningen.</i>
	10	Welke (andere) <u>potenties</u> ziet u voor het kerkgebouw in de toekomst? <i>Denk hierbij niet alleen aan religie, maar bijvoorbeeld ook aan: wonen, horeca, ontmoeting/ dorpshuis, cultuur, etc.</i>

Onderwerp	Nr.	Vraag
Financiële situatie	11	Wat zijn uw verwachtingen t.a.v. de <u>financiële situatie</u> van de kerk (gemeenschap) in de toekomst? a) Inkomsten, uitgaven, onderhoud? b) Loopt u tegen problemen aan? Zo ja, welke?
	12	Welke <u>subsidiemogelijkheden</u> wilt u verkennen, bv. voor monumenten (gebouw/interieur)?
Vervolg	13	Welke vervolggesprekken zouden gevoerd moeten worden? Denk bv. aan: a) Eigenaren/ beheersstichting. b) Dominee, pastoor, voorganger. c) Vrijwilligers.
	14	Welke afspraken over beheer, samenwerking, monitoring en evaluatie zijn er te maken met gemeente en dorpsraden?

III. NAMENLIJST EXTERNE STAKEHOLDERS

Gesprek gevoerd met personen van externe organisaties

GESPROKEN OVER KERK	MET ORGANISATIE	MET WIE
	Plenaire bijeenkomst met wethouder Nijhuis en (het merendeel van) onderstaande vertegenwoordigers van lokale kerkbesturen	
H. M. Geboortekerk, Losser	Locatieraad Katholiek Losser Parochiebestuur Maria Vlucht	Dhr. Morsink (voorzitter) Dhr. Olde Heuvel (vice voorzitter) Dhr. Melcherts (secretaris)
H. G. Majella Kerk, Overdinkel	Parochiebestuur Maria Vlucht	Dhr. Olde Heuvel (vice voorzitter) Dhr. Melcherts (secretaris)
Protestantse Kerk Losser	College van kerkrentmeesters	Dhr. Meekers (voorzitter) Dhr. Hilbink (lid)
Plechelmuskerk, De Lutte	Locatieraad De Lutte	Mw. Wolbert-closa Rodrigo (voorzitter) Dhr. Pross (secretaris) Dhr. Grote Beverborg (penningmeester)
St. Ephrem Klooster & Kathedraal H. M. Maria, Glane		Dhr. Aktan (Kloostermanager)
Onze Lieve Vrouwe Kerk, Beuningen	Locatieraad Beuningen	Mw. ten Dam (voorzitter en secretaris) Dhr. Oude Nijeweme (penningmeester) Dhr. Hobbink (lid)
St. Ephrem Klooster & Kathedraal H. M. Maria, Glane	Dorpsraad Glane	Mw. Konder (contactpersoon) Leden Dorpsraad Glane
Onze Lieve Vrouwe Kerk, Beuningen	Dorpsraad Beuningen	Dhr. Wiefferink (contactpersoon) Leden Dorpsraad Beuningen
Plechelmuskerk, De Lutte	Dorpsbelangen De Lutte	Mw. Bossink (contactpersoon) Dhr. De Man (contactpersoon)
Alle kerken	Participatieraad Sociaal Domein Losser	Leden van de raad
Historie en kerken Losser, Glane en Overdinkel	Historische Kring Losser (HKL)	Dhr. Grovestein (secretaris) Dhr. Van Slageren (schrijver bij HKL van: 400 jaar Hervormden in Losser)
Historie en kerken De Lutte en Beuningen	De Dree Marken, Historische vereniging	Mw. Reuver (secretaris)
H. G. Majella Kerk, Overdinkel en Protestantse Kerk Overdinkel	Dorpsraad Overdinkel	Leden van de raad
Cultureel religieus erfgoed	Het Oversticht en Steunpunt Cultureel Erfgoed Overijssel	Petra Schilders (Adviseur Erfgoed; coördinator Steunpunt Cultureel Erfgoed Overijssel). Marieke van Zanten (Architectuurhistoricus)
H. G. Majella Kerk, Overdinkel	Locatieraad Gerardus Majella geloofsgemeenschap, Overdinkel	Dhr. Westenbroek (voorzitter) Mw. Olde Beverborg (penningmeester) Dhr. Haamberg (gebouwen)